

Rapportserie

01/2016

**Til hvilken pris?
Om norske grads-
studenter i utlandet**

Utgiver: Senter for internasjonalisering av utdanning (SIU)
februar 2016

Ansvarlig redaktør: Ragnhild Tungesvik

Utarbeidet av: Ingebjørg Birkeland, Dag Stenvoll, Terje Kolbu Jacobsen og Trude Holme

ISSN 1893-1065

ISBN 978-82-93017-50-9

Rapporten kan lastes ned fra www.siu.no

Forord

Antallet utreisende norske studenter som tar en hel grad i utlandet stiger, og flere enn før betaler betydelige beløp i skolepenger. Lånekassens utbetalinger av lån og stipend har økt raskt i løpet av fem år, og var pr 2013/14 oppe i mer enn en milliard kroner.

SIU vil med denne rapporten belyse hva økningen i utgifter for gradsstudenter skyldes og hvor midlene og studentene går. Norske studenter utgjør med sine gode studiefinansieringsordninger et interessant marked for institusjoner som er avhengige av inntjening. Et nøkkelspørsmål i denne studien er om studentene velger gode utdanninger, eller om institusjoner av usikker kvalitet vinner fram på det norske markedet.

Rapporten er en oppfølging SIUs vurdering av hele det norske virkemiddelapparatet for internasjonalisering av høyere utdanning. Vi vil takke Lånekassen, som har sendt oversikter over utbetalinger til gradsstudier i utlandet i perioden og bidratt med kommentarer.

Senter for internasjonalisering av utdanning (SIU) er et kompetansesenter som skal bidra til å styrke kvaliteten i norsk utdanning. SIU skal bidra til å utvide og styrke kunnskapsgrunnlaget gjennom utredning, analyse og rådgivning. Formålet med dette er å gi myndigheter og utdanningssektoren bedre forutsetninger for utforming av politikk, tiltak og strategier.

Som nasjonalt programkontor skal SIU samordne tiltak på nasjonalt nivå i samsvar med offisielle retningslinjer for politikken på feltet, og fremme internasjonalisering, interkulturell dialog og internasjonal mobilitet på alle utdanningsnivå. SIU er organisert som et forvaltningsorgan under Kunnskapsdepartementet.

Innhold

FIGURER	6
TABELLER	7
HOVEDFUNN	8
KAPITTEL 1. INTRODUKSJON	12
Trender i utvikling av skolepenger	13
Støtte til skolepenger i land utenfor Norden	14
Kvalitetsvurdering	14
Strukturen på rapporten	16
KAPITTEL 2. GRADSMOBILITET OG SKOLEPENGER	17
Ned- og oppgang i antall studenter	17
Hvor reiser studentene?	18
Hvor mange av gradsstudentene betaler skolepenger?	19
Økning i skolepenger	19
De viktigste mottakerlandene	21
Opphold på ett år	24
Gradsstudentenes alder	24
De dominerende utenlandske institusjonene	25
Oppsummering	26
KAPITTEL 3. STORBRITANNIA	27
Flere norske gradsstudenter	27
Utgifter	28
I verdenstoppen?	29
Hvor studerer de norske gradsstudentene	31
Kommentarer til de mest populære institusjonene	33
Utviklingen ved enkelte institusjoner	33
Institusjoner det er vanskelig å finne statistisk informasjon om	34
Fagmiljøer med høy kvalitet – økonomi og administrasjon	35
Oppsummering	35
KAPITTEL 4. USA	37
Vekst i antall norske gradsstudenter til USA	37
Skolepenger til amerikanske institusjoner	38
Amerikanske institusjoner med kvalitet i verdensklasse	39
Hjelpemidler for vurdering av kvalitet i USA	41
Ved hvilke amerikanske institusjoner er de norske studentene?	42
Kommentarer til de mest populære institusjonene	44
Utviklingen ved de mest populære amerikanske institusjonene	44
Undervisningsinstitusjoner med lav fullføringsgrad	45
Noen hindringer som er spesielle for USA	46
Kvalitet innenfor fagmiljøet økonomi/business/administrasjon/ledelse	47
Oppsummering	47

KAPITTEL 5. AUSTRALIA	48
Sterk nedgang i antall norske gradsstudenter til Australia	48
Utgifter til skolepenger i Australia	49
Australske universiteter i verdenstoppen	50
Indikatorer for vurdering av kvalitet i Australia	51
Hvor studerer de norske gradsstudentene i Australia?	51
Kommentarer til de mest populære institusjonene	52
Andre institusjoner med usikker kvalitet	54
Fagmiljøer med høy kvalitet – økonomi og administrasjon	54
Oppsummering	54
 KAPITTEL 6. SKOLEPENGESTØTTE TIL GRADSSTUDIER I ANDRE LAND	 55
Støtte til skolepenger utenfor Storbritannia, USA og Australia	55
Studieretning	56
Europa	56
Norden	59
Sentral-Europa	59
Det kontinentale Vest-Europa	60
Prioriterte samarbeidsland utenfor Europa	62
Canada	63
Panorama-landene	63
Oppsummering	64
 KAPITTEL 7. NORSKE MEDISINSTUDENTER I UTLANDET	 66
Flere norske medisinstudenter i utlandet	67
Flere betaler skolepenger	69
Høyere skolepengeavgifter	70
Endringer i valg av studieland	71
Læresteder	74
Oppsummering	76
 KAPITTEL 8. KONKLUSJON	 77
 TABELLVEDLEGG	 79

Figurer

Figur 1: Skolepenger til gradsstudier, 2004/05–2013/14 (mill. kr.)	17
Figur 2: Utreisende norske gradsstudenter, 2002/03–2014/15	18
Figur 3: Studiedestinasjoner, gradsstudenter, 2013/14	18
Figur 4: Gradsstudenter med støtte til skolepenger, 2004/05–2013/14	19
Figur 5: Skolepenger til gradsstudier, 2004/05–2013/14 (mill. kr.)	20
Figur 6: Gradsstudenter, skolepenger og gjennomsnittlige skolepenger, 2004/05–2013/14	21
Figur 7: De fem mest populære landene blant norske gradsstudenter, 2004/05–2013/14	22
Figur 8: Skolepenger til gradsstudier i Storbritannia, 2004/05–2013/14 (mill. kr.)	23
Figur 9: Støtte til gr.studier i de største mottakerland etter Storbritannia, 2004/05–2013/14	24
Figur 10: Alder på bachelor- og mastergradsstudentene, 2013/14	25
Figur 11: Norske gradsstudenter i Storbritannia, 2004/05–2013/14	28
Figur 12: Skolepenger til gradsstudier i Storbritannia, 2004/05–2013/14 (mill. kr.)	29
Figur 13: Norske studenter ved fire av de mest populære britiske instit. 2004/05–2013/14	34
Figur 14: Norske gradsstudenter i USA, 2004/05–2013/14	38
Figur 15: Skolepenger til gradsstudier i USA, 2004/05–2013/14 (mill. kr.)	39
Figur 16: Norske studenter ved fire populære amerikanske institusjoner, 2004/05–2013/14	45
Figur 17: Norske gradsstudenter i Australia, 2004/05–2013/14	49
Figur 18 Skolepenger til gradsstudier i Australia, 2004/05–2013/14	50
Figur 19: Norske studenter ved fire populære australske institusjoner, 2004/05–2013/14	53
Figur 20: Gradsstudenter med støtte, utenfor Storbritannia, USA og Australia, 2004/05–2013/14	56
Figur 21: Gradsstudenter i Europa, uten Storbritannia, 2004/05–2013/14	57
Figur 22: Skolepenger til gradsstudier i Europa, uten Storbritannia, 2004/05–2013/14 (mill. kr.)	57
Figur 23: Skolepengestøtte til medisinstudenter, 2004/05–2013/14 (mill. kr.)	66
Figur 24: Antall norske medisinstudenter i Norge og utlandet, 2004/05–2013/14	68
Figur 25: Utbredelse av skolepenger blant norske medisinstudenter 2004/05–2013/14	69
Figur 26: Gjennomsnittlig støtte til skolepenger medisin 2004/05–2013/14	70
Figur 27: De mest populære studielandene blant norske medisinstudenter, 2004/05–2013/14	71

Tabeller

Tabell 1: Studenter på ettårige opphold	24
Tabell 2: De 30 institusjonene som mottar mest skolepenger fra Lånekassen, 2013/14	25
Tabell 3: Norske gradsstudenter på ARWU topp 100 rangerte britiske institusjoner, 2013/14	29
Tabell 4: Britiske institusjoner med mer enn 50 norske gradsstudenter, 2013/14	32
Tabell 5: Institusjoner i Storbritannia med mer enn 30 studenter innen business-fag, 2013/14	35
Tabell 6: Norske gradsstudenter på ARWU topp 100 rangerte amerikanske instit., 2013/14	40
Tabell 7: Type læresteder norske gradsstudenter i USA studerer ved, 2013/14	42
Tabell 8: De mest populære institusjonene i USA, 2013/14	43
Tabell 9: Institusjoner i USA med mer enn 20 studenter innen økonomi og adm. 2013/14	47
Tabell 10: Norske gradsstudenter på ARWU topp 100 rangerte australske instit., 2013/14	50
Tabell 11: Australske institusjoner med mer enn 30 norske studenter, 2013/14	52
Tabell 12: Institusjoner i Australia med mer enn 20 studenter innen business-fag, 2013/14	54
Tabell 13: Topp studiedestinasjoner og mottakere av skolepenger, 2013/14 (mill. kr)	55
Tabell 14: Topp 5 studieretninger utenfor Storbritannia, USA og Australia, 2013/14	56
Tabell 15: Mest populære fagområder i Europa i 2013/14 utenom Storbritannia	58
Tabell 16: Instit. med 20+ betalende studenter i landene som mottar mest skolepenger, 2013/14 ...	58
Tabell 17: Instit. med 20+ betalende stud. i prioriterte samarbeidsland i Vest-Europa, 2013/14	61
Tabell 18: Instit. med 20+ betalende stud. i prioriterte samarbeidsland utenfor Europa, 2013/14	63
Tabell 19: Skolepengetoppen medisin siste ti år (mill. kr.)*	73
Tabell 20: Skolepenger ved de ti mest populære studiestedene for norske medisinstudenter	75
Tabell 21: Skolepenger, 2004/05–2013/14 (mill. kr.)	79
Tabell 22: De ti mest populære landene blant norske gradsstudenter per 2013/14	79
Tabell 23: Skolepenger (lån og stipend) til de største mottakerlandene, 2004/05–2013/14	79
Tabell 24: De mest populære studielandene blant norske medisinstudenter 2004/05–2013/14	80

Hovedfunn

Utgangspunktet for denne studien, er den sterke økningen i Lånekassens samlede utbetalinger til skolepenger for studier i utlandet i løpet av kort tid. Hva skyldes de økte utgiftene, til hvilke land og til hvilke institusjoner reiser studentene. Det mest sentrale temaet er i hvilken grad pengene går til kvalitetsstudier, eller om institusjoner med mer usikker kvalitet er de som først og fremst vinner fram blant norske utenlandsstudenter.

Norske studenter har stor frihet til å velge hvor de vil studere. Tilgangen på informasjon over all verdens utdanningssystemer og institusjoner er imidlertid begrenset, og det er relevant å spørre om studentene gjør informerte valg.

En statusrapport over hvor de norske betalende gradsstudentene velger å studere kan bidra til bedre informasjon til potensielle utenlandsstudenter, og disse er indirekte den viktigste målgruppe for rapporten. Andre målgrupper er norske politikere, myndigheter og organisasjoner involvert i veiledning av de potensielle studentene.

Gradsmobilitet og skolepenger

I tiårsperioden 2004/05-2013/14 steg Lånekassens totale utbetalinger til skolepenger fra 624 til 1 042 millioner kroner (justert for inflasjon). Hele denne økningen på 60 prosent kom i siste halvdel av perioden, og skyldes kombinasjonen av tre forhold:

- ❖ Det ble flere utreisende gradsstudenter.
- ❖ Andelen som betaler skolepenger, gikk opp.
- ❖ Gjennomsnittlig årlig utbetaling per student steg.

Lånekassens støtteordninger ble lagt om fra 2004/05, og rammen for støtte ble utvidet. Studentene bærer som følge av omleggingen, en betydelig større del av kostnadene ved sine utenlandsstudier enn før. Mens studentene tidligere fikk all støtten til skolepenger som stipend, har den gjennomsnittlige årlige lånesummen til hver student i den nye ordningen vært ca. 50 000 kroner i hele tiårsperioden. For staten var samlede utgifter til stipend litt lavere i 2013/2014 enn ti år tidligere.

Geografisk og faglig sett utgjør de norske gradsstudentene som betaler skolepenger to hovedgrupper:

- ❖ Studenter i engelskspråklige land (alle fag).
- ❖ Studenter i sentraleuropeiske land (medisin, odontologi og veterinærmedisin).

De norske gradsstudentene i utlandet som betaler skolepenger, er konsentrert om noen få land. Til sammen sto Storbritannia, USA, Polen, Australia, Ungarn, Slovakia og Tsjekkia for 92 prosent av de totale skolepengeutgiftene per 2013/14, med Storbritannia i en særstilling. Det er også konsentrasjon med hensyn til institusjoner. Nesten halvparten av studentene og skolepengene går til de tretti mest populære institusjonene, som alle ligger i ett av de nevnte sju landene.

Storbritannia

Storbritannia er det mest populære landet for norske gradsstudenter. I 2013/14 registrerte Lånekassen 5 000 norske gradsstudenter der, noe som er en dobling på fem år. De fleste av disse studerer på bachelornivå. Institusjoner i Storbritannia mottar alene nesten halvparten av all skolepengestøtten som Lånekassen utbetaler til norske gradsstudenter.

Ca. en fjerdedel av de norske gradsstudentene går på høyt anerkjente britiske institusjoner, noen går også på institusjoner med høye opptakskrav. Samtidig ser vi at om lag en femtedel studerer ved institusjoner som er lavt plassert i de nasjonale rankinger som denne rapporten baserer seg på. Britiske institusjoner for høyere utdanning er avhengige av høye inntekter fra skolepenger, og driver aktiv markedsføring inn mot det norske studentmarkedet gjennom norske agenter, men først og fremst gjennom sin egen organisasjon «Study across the Pond»¹. Markedsføringen er også støttet av nasjonale institusjoner som UCAS². Det er sannsynlig at denne langt på veg samordnede innsatsen har bidratt til at tallet på norske gradsstudenter i Storbritannia har blitt så høyt.

USA

Antall norske gradsstudenter sank kraftig fram til bunnåret 2007/08, men har siden da mer enn doblet seg. I 2013/14 registrerte Lånekassen 1 800 studenter i USA, og som i Storbritannia har andelen bachelorstudenter økt. Et stort flertall av de norske gradsstudentene var på universiteter som tildeler doktor- og mastergrad, og omtrent en sjettedel av dem gikk på de høyest rankede institusjonene i USA. I andre enden av kvalitetsskalaen var det også her minst en femtedel av studentene som gikk på institusjoner som er lette å komme inn på, og som har lav fullføringsgrad. Fullføring er sentralt i amerikansk statistikk, og vi oppfatter det som en grunn til bekymring at så mange norske studenter velger slike institusjoner. Amerikanske institusjoner driver ingen samlet markedsføring overfor et norsk marked, og hovedbildet er at de norske studentene er spredd utover mange læresteder. Noen institusjoner er likevel aktive inn mot det norske markedet. Blant disse mest aktive ser noen ut til å lykkes godt i sin markedsføring. USA er også et prioritert land fra den norske stats side, og norske organisasjoner med ansvar for informasjon om studier i utlandet som ANSA og SIU, har gjort sitt for å øke mobilitet til USA.

Australia

Det er registrert en kraftig nedgang i antall gradsstudenter, mens den samlede reduksjonen i utbetalinger til skolepenger er forholdsvis mindre. I 2013/14 registrerte Lånekassen 1071 norske gradsstudenter i Australia. De mest populære lærestedene kommer ganske godt ut på indikatorene for kvalitet. Tre av de mest populære er inne på listen for tilleggsstipend, og indikatorene tyder samlet sett på at også de andre med flest norske studenter er solide institusjoner av god eller mer enn tilfredsstillende kvalitet. Det er få studenter som er på institusjoner der det kan være grunn til å stille spørsmål ved kvaliteten. Australske institusjoner markedsfører seg inn mot det norske studentmarkedet gjennom norske agenter, og inntrykket er at de er mindre aktive i dag enn de var ti år tidligere.

Betalende gradsstudenter i andre land

Norske gradsstudenter reiste til 67 land i 2013/14. For 60 land er det registrert at studentene mottok støtte til skolepenger, men mange steder er beløpene lave. Europa er destinasjon for flest norske gradsstudenter, og økningen av betalende studenter til det kontinentale Europa har vært sterk, de siste ti årene på 54 prosent, fra 2 400 til 4 500 studenter. Det er Polen, Slovakia og Tsjekkia som har hatt størst vekst. 63 prosent av skolepengestøtten til studenter i det kontinentale Europa gikk til medisinske, odontologiske og veterinærmedisinske i Sentral-Europa, og det er sterk konsentrasjon av studenter ved enkelte institusjoner. Flere studenter var ved prestisjetunge institusjoner. Veksten i studieplasser

¹ Study across the Pond finansieres av institusjonene, det norske markedet er ett av deres viktigste.

² Universities and Colleges Admission Service, en uavhengig organisasjon finansiert av medlemsinstitusjonene.

innen helsefag i Norge er beskjeden, og helseutdanningene i Sentral-Europa har blitt markedsført inn mot det norske markedet gjennom norske agenter med stort hell.

For Vest-Europa, med unntak av Storbritannia og Norden, har det vært en markant nedgang i antall gradsstudenter fra Norge samlet sett. Dette er land og institusjoner som behandler norske borgere som en del av EØS-fellesskapet, slik at studiegebyrene er lave. Når antall studenter går ned, er det to forklaringer som synes sannsynlige. For det første er dette land og institusjoner som i liten grad henvender seg til det norske markedet. Både informasjonstilgangen og tilrettelegging for utenlandske studenter med engelskspråklige gradsprogrammer er begrenset. En annen forklaringsfaktor som ofte trekkes fram, er at få norske studenter velger fordypning i språk som tysk eller fransk i videregående skole. Dermed er det mer sannsynlig at studentene velger engelskspråklige tilbud. Engelskspråklige studier minsker også sannsynligheten for forsinkelser.

Med unntak av Norden, det engelskspråklige Europa og USA var det få norske studenter på institusjoner i bilateralt prioriterte samarbeidsland på kunnskapsfeltet. I 2013/14 var det 157 norske gradsstudenter i Canada, mot 206 studenter ti år tidligere. Studenter i Brasil, India, Japan, Kina, Russland og Sør-Afrika mottok beskjedne 4,3 millioner kroner i skolepengestøtte fra Lånekassen til sammen. Noen ganske få institusjoner fra disse landene er representert gjennom norske agenter, men ingen av disse landene drev aktiv markedsføring mot Norge. ANSA og i en viss grad SIU har derimot bidratt til å promotere landene som studiedestinasjoner. En viktig forklaring på de svake tallene er at dette er land som i liten grad definerer seg som aktører i det globale utdanningsmarkedet. For Canada og Kina er dette i ferd med å endres. Språklige barrierer er også en viktig forklaring, med unntak av Canada og Sør-Afrika.

Økonomiske betraktninger

Nivået på skolepengene som de norske gradsstudentene betaler til utenlandske institusjoner, korresponderer dårlig med hva tilsvarende studieplasser i Norge er beregnet til å koste. Medisinstudier utenlands er gunstig for studentene, om en antar at de får et ønsket tilbud som de ikke har kommet inn på i Norge. Det er også svært lønnsomt for den norske staten, som sparer store beløp på at det på rimelig vis utdannes nesten like mange norske leger i utlandet, som i Norge. Dette gjelder også for veterinærmedisin og odontologi.

For andre fag er det også en økonomisk gevinst for staten, om enn ikke like sterk som for medisin. Skolepengene ligger nærmere det en tilsvarende utdanning i Norge er beregnet til å koste, men studentene dekker selv hovedkostnaden, gjennom lån. Her er det også et viktig spørsmål hva studentene står igjen med av ekstra utbytte ved utenlandsstudiene, kanskje særlig innenfor humanistiske og samfunnsvitenskapelige fag, der det ofte er ledig kapasitet ved statlige norske læresteder.

Kvalitetsmessige betraktninger

Gjennomgangen av de mest populære institusjonene blant norske gradsstudenter utenlands tyder på at flertallet får utdanning av høy eller tilfredsstillende kvalitet. Likevel kan det være rundt en femtedel av studentene som er på institusjoner der man ikke ser ut til å være på et nivå som har sterk konkurransekraft i det landet de ligger.

Noen få av disse institusjonene har økt antallet norske studenter betydelig i det siste tiåret, og det taler for å følge med utviklingen framover. Det er også viktig å sørge for at norske studenter får god og nøytral informasjon om studier i utlandet, i møte med en mer forretningsorientert internasjonal utdanningssektor.

Politiske betraktninger

Dreining av norske gradsstudenter mot engelskspråklige betalingsstudier spesielt i Storbritannia og Sentral-Europa, skyldes dels aktive markedsaktører fra både Storbritannia og Sentral-Europa. Forutsetningen for at disse er så aktive, er tilgjengeligheten til gode, norske finansieringsordninger. ANSA har lagt ned et stort arbeid med å informere om studier i en rekke land, der de legger vekt på norske geografiske prioriteringer. Men ANSA sier selv at de ikke har kapasitet eller mulighet til å nå ut til alle interesserte. Aktive markedsaktører som ofte opererer gjennom agenter, har derfor hatt god plass, også som samarbeidspartnere for ANSA. ANSA er samtidig den eneste instans som har forsøkt å moderere måten agentene opererer på, uten at vi oppfatter at ANSA på noen måte har vært eller ønsker å være en tilsynsorganisasjon. Mange andre land har også gode utdanningstilbud, men de tjener ikke noe på norske studenter, og oppsøker dem i liten grad. Selv om en aktør som studenttorget.no har lenker til deres informasjon, er innholdet på et generelt nivå.

Med det sterke innslaget av aktive agenter som arbeider for engelskspråklige betalingsstudier spesielt i Storbritannia og Sentral-Europa, men også i Australia og USA, er det sannsynlig at norske prioriteringer og norsk politikk for internasjonalisering bare i beskjeden grad gjenspeiles i den informasjonen potensielle studenter fanger opp.

Spørsmål som gjenstår

I denne studien har vi ikke hatt tilgang til statistikk som gir grunnlag for å vurdere resultater av utenlandsstudiene. Tar studentene en grad, og får de en jobb som står i forhold til den ekstra gjelden de opparbeider? NIFUs studie fra 2008³ viste at de gradsmobile kandidatene hadde noe større utfordringer når det gjaldt å få innpass på arbeidsmarkedet enn kandidater som var uteksaminert i Norge (s. 73). Vi vet ikke hvordan bildet er for kandidater som har blitt uteksaminert i seinere år.

NIFU-studien viste også at de aller fleste kandidatene vendte hjem til Norge, men at det var et «nettotap» av hoder på ca. 10 prosent (s. 75), uten at man gikk inn på hvilke studenter som blir igjen i utlandet. Det kunne også være interessant å se hvilken form for «hjerneflukt» dagens gradsstudenter representerer, eller i hvilken grad de inngår i former for «hjernesirkulasjon» og bidrar til å skape kontakter og nettverk for Norge.

En oppdatering av NIFUs kandidatundersøkelse ville være av stor interesse. Nye analyser ville også, basert på den foreliggende rapporten, kunne ta opp spørsmål knyttet til kvalitet på utdanningen kandidatene har fått.

³ Gjelder kandidater uteksaminert i 2003 og 2004. Studiemobilitet og arbeidsmarkedstilpasning av Jannecke Wiers-Jenssen. Rapport 22/2008, NIFU STEP.

Kapittel 1. Introduksjon

Norge sender hvert år ut en høyere andel studenter enn de fleste andre land i Vest-Europa, og det som særlig skiller Norge fra andre land, er den høye gradsmobiliteten. Muliggjort av gode støtteordninger gjennom Lånekassen velger mange norske studenter å ta et helt utdanningsløp i utlandet.

Lånekassens utbetalinger til skolepenger for å ta en grad i utlandet steg med hele 67 prosent i femårsperioden 2008/09 til 2013/14, til mer enn én milliard kroner årlig. Det tilsvarer statstilskuddet til en norsk utdanningsinstitusjon på størrelse med Universitetet i Agder, og er i praksis det mest kostnadskrevenne tiltaket for internasjonalisering av høyere utdanning. Til sammenligning var budsjett-posten for Norges deltakelse i EUs utdanningsprogram Erasmus+ i 2015 på drøyt 400 millioner kroner. Men en vesentlig del av støtten gis i form av lån. Selv med rentesubsidiering i studietiden, er lånene i hovedsak en kostnad studentene selv må bære. Lånekassens samlede stipendutgifter til skolepenger beløp seg i 2013/14 til 393 millioner kroner⁴. Det var 25 millioner lavere enn i 2004/05, da de fleste studentene fortsatt var finansiert innenfor den tidligere, stipendbaserte ordningen.

At de samlede utgiftene til skolepenger økte så mye på fem år, har talt for en nærmere gjennomgang av hva pengene går til. De norske støtteordningene til skolepenger utenlands er rettighetsbaserte. Viktige avgrensinger er tilknytning til Norge og hvilken utdanning studenten er tatt opp til, i hovedsak formulert som et krav om at utdanningen skal være en fulltidsutdanning og ha tilfredsstillende akkreditering i det landet der den tilbys⁵. Det norske systemet for utdanningsstøtte utfordres i møte med en internasjonal virkelighet der både offentlige og private ikke-kommersielle institusjoner i mange land har blitt mer avhengige av inntjening gjennom skolepenger, og samtidig har fått selskap av flere kommersielle aktører. Internasjonal deltakelse på norske utdanningsmesser viser med all tydelighet at norske studenter oppfattes som et godt marked, på grunn av de gode støtteordningene de har tilgang til.

Møtet mellom offentlige midler og markedsaktører kan være vanskelig. I dette tilfellet er innkjøperen en ungdom, ofte uten tidligere studieerfaring. Disse potensielle studentene skal gjøre sine valg basert på ufullstendig informasjon om hvilke muligheter som finnes. Denne rapporten ser nærmere på den økende massen med utreisende norske gradsstudenter som betaler skolepenger. Av de 16 800 studentene som i 2013/14 mottok støtte fra Lånekassen til gradsstudier i utlandet, fikk tre av fire stipend og lån til å dekke skolepenger.⁶ I gjennomsnitt fikk disse 83 000 kroner pr. studieår, hvorav drøyt 51 000 er lån. I tillegg til denne støtten fra Lånekassen må vi anta at en del studenter finansierer ytterligere skolepenger på andre måter. Utgiftene bør vurderes opp mot kvaliteten på utenlandsstudiene, og det at vi har gratis høyere utdanning i Norge. Et spørsmål vi stiller er derfor om vi kan se uheldige utslag av studentenes frie valg?

«Gradsstudenter» er de som tar hele utdanningen eller en grad i utlandet, eller de kan ta en frittstående årsenhet, mens «delstudenter» og «utvekslingsstudenter» er de som får kortere utenlandsopphold, som regel av ett semesters varighet, innpasset i en norsk grad. Det er en politisk prioritering at

⁴ Kilde: Data fra Lånekassen.

⁵ NOKUT verifiserer akkreditering.

⁶ Betalende studenter er her definert som de Lånekassen har registrert med støtte til skolepenger $\geq$ 1 100 kroner (2014-verdi) i løpet av et skoleår. Terskelen er satt til dette, omtrent tilsvarende norsk semesteravgift, for å skille ut noen få studenter som er registrert med små beløp, fra analysen av skolepengestøtte.

flere norske studenter skal reise på utveksling eller ta gradsstudier på mastergradsnivå.⁷ Situasjonen de siste årene er imidlertid at antallet gradsstudenter på bachelornivå øker mest.

Mens utvekslingsstudenter reiser til institusjoner der de norske hjemmeinstitusjonene gjennom avtaler og godkjenningsordninger har en viss kontroll med valg av vertsinstitusjon og utbytte av utenlandsopphold, reiser gradsstudentene direkte ut på egen hånd. Det er behov for mer kunnskap om hvor studentene drar, og hva både de og den norske staten betaler for.

Hensikten med rapporten er å gi et bedre kunnskapsgrunnlag om norske gradsstudenter på studieavgiftsbelagte studier i utlandet. De som kanskje vil ha mest direkte nytte av dette arbeidet, er studentene, som får nesten to tredeler av støtten til skolepenger i form av lån. For at de skal kunne gjøre gode valg om å ta utdanning i utlandet, er god informasjon til norske studenter og apparatet rundt utvekslingsordninger avgjørende. Et viktig formål med denne rapporten er derfor å legge til rette for gjennomsiktighet i informasjonsprosessene. Et annet mål er å gi et bedre kunnskapsgrunnlag for norske politiske myndigheter og forvaltningen.

Den indirekte hovedmålgruppene for rapporten er studenter. ANSA, Lånekassen, NOKUT og rådgivere i skolen, inngår alle som viktige samarbeidspartnere for å nå potensielle utenlandsstudenter med mer og bedre informasjon. Andre viktige målgrupper er Kunnskapsdepartementet og politisk ledelse. Deler av studien kan være også relevant for institusjonenes egne strategier for å sende ut og motta delstudenter.

Trender i utvikling av skolepenger

Europakommisjonen, gjennom Eurydice, og OECD utgir årlig rapporter med oversikter over utviklingen i studiegebyrer i deres medlemsland. Begge rapporterer om svært ulik praksis overfor landenes egne innbyggere⁸. Siden 1995 har 14 av de 25 OECD-landene som oppgir data om dette, endret sine krav til studiegebyrer. Offentlige institusjoner i omtrent en tredjedel av OECD-landene krever skolepenger som ligger over 1 500 USD. For en del land kan studiegebyrene variere med fag, og høyere grad være noe dyrere enn lavere grad.

Stadig flere OECD-land krever høyere studiegebyr for utenlandske studenter enn for sine egne. Flere europeiske land har innført radikalt høyere krav til studiegebyrer til utenlandske studenter som kommer utenfra EU/EØS-området. Viktige studiedestinasjoner for norske gradsstudenter som Storbritannia og USA⁹, men også Canada, har økte studiegebyrer til utenlandske studenter. I USA er det stor forskjell mellom institusjoner og studieprogrammer. I Storbritannia ble det i 2010 innført et tak for skolepenger for egne studenter på 9 000 GBP, mens skolepenger for internasjonale studenter ikke er regulert. Skolepenger i USA økte i perioden 2005/06-2015/16 i gjennomsnitt med 27 prosent for private institusjoner, 40 prosent for studenter fra samme delstat til offentlige institusjoner¹⁰. For utenlandske studenter er kravene til skolepenger høyere. Som eksempel kan nevnes at University of

⁷ Stortingsmelding 14 (2008-09).

⁸ Bygger på OECD Education at a Glance 2014, s. 260-268. Deres data er fra 2010/11 og inkluderer ikke endringer gjennomført i UK i 2012 og i Korea i 2011.

⁹ Skillet går ikke på nasjonalitet, men høyere priser gjelder også amerikanske studenter fra andre delstater.

¹⁰ College Board, Trends in Higher Education tuition and Fees and Room and Board over Time 1975-76 to 2015-2016, Selected Years.

Wisconsin krever 2 000 USD/semester fra studenter fra egen delstat og 8 000 USD/semester fra andre studenter.¹¹

Innenlandske systemer til støtte for egne studenter bidrar til å lette presset på finansiering av skolepenger. Mens norske studenter meget vel kan være omfattet av støtten enkelte universiteter i USA gir, regner vi med at de ulike nasjonale støttesystemene ellers ikke gjelder for dem.

Støtte til skolepenger i land utenfor Norden

Lånekassens støtte til skolepenger er omtalt i Lånekassens forskrift fjerde del og omfattet i 2013/14 følgende ordninger og summer:

- Skolepengestøtte med inntil 118 420 kroner per år. Dette er fordelt slik for gradsstudenter: For bachelorstudenter gis en stipendandel på 50 prosent for de første 60 560 kroner, resten av støtten er lån. For masterstudenter gis en stipendandel på 70 prosent for de første 60 560 kroner, resten er lån.
- Tilleggsstipend, som i 2013/14 var på 64 030 kroner og som kommer på toppen av og i tillegg til skolepengestøtten. Dette stipendet gis til studenter som har kommet inn på ett av universitetene på Lånekassens liste over universiteter med særlig høy kvalitet. Tilleggsstipendet er et rent stipend.

Begge støtteordninger blir indeksjustert årlig, slik at rammen for støtten i prinsipp har vært konstant.

Andre støtteordninger vi ikke går inn på i denne studien, er basisstøtte og støtte til borteboere. Denne er identisk med den støtte studenter får til studier i Norge. Utenlandsstudentene har også rett til reisestipend.

Støtteordningene for skolepenger til utenlandsstudier ble sist lagt om i 2004/05. Med omleggingen ble det innført en lånekomponent, slik at mye av støtten nå ble gitt som lån. Rammen for støtte til skolepenger ble kraftig utvidet. Dette ble begrunnet med at eksisterende stipendordning ga for liten støtte til å dekke de reelle kostnadene. Før omleggingen fikk studentene all støtten som stipend.

Tilleggsstipendet fortsatte etter omleggingen i 2004/05 på samme nivå som tidligere, som en form for toppfinansiering som kan gis til utdanning med særlig høy kvalitet der maksimumsbeløpet på ordinær støtte til skolepenger er nådd. Med utvidet ramme for den generelle skolepengestøtten, ble innslagspunktet for tilleggsstipendet omtrent dobbelt så høyt som tidligere. SIU fikk i oppgave å foregå hvordan listene over de «kvalitetstunge» institusjoner som kvalifiserer for dette stipendet skulle settes opp. Resultatet ble en liste over forskningsuniversiteter med høye krav til skolepenger som var høyt rangert nasjonalt og/eller internasjonalt, og i tillegg en liste over enkelte programmer.¹²

Kvalitetsvurdering

For mobilitet ut av Norge, er utvekslingsstudier og gradsstudier på mastergradsnivå prioritert fra Kunnskapsdepartementet.¹³ Men om vi holder medisin og andre helserelaterte profesjonsstudier utenfor, finner vi at hele 72 prosent av gradsmobiliteten er på bachelornivå. Potensielle bachelorstu-

¹¹ IAU Handbook of Universities 2015.

¹² Liste over enkelte programmer ble etablert basert på søknad fra studenter. Lånekassens forskrift åpner ikke lenger for at nye programmer søkes inn, og denne listen er derfor ikke oppdatert.

¹³ Prioritert etter omlegging av støtteordningene fra 2004/05.

denter er trolig de minst informerte om hvilke valg det er mulig å ta. Ettersom det er de mobile bachelorstudentene som vokser i antall, og mange av dem betaler betydelige beløp i form av skolepenger, blir det viktig å se nærmere på hvilken læringskvalitet studentene får tilgang til.

For å få støtte fra Lånekassen til gradsstudier i utlandet, kreves det at aktuelle institusjoner og studieprogrammer skal ha nødvendig nasjonal eller regional akkreditering. NOKUT er ansvarlig for å fastslå dette. Akkreditering betyr at institusjonene innfrir visse minstekrav til kvalitet slik de stilles nasjonalt eller regionalt (USA). Kvalitetsforskjellene mellom akkrediterte institusjoner og studieprogram er naturligvis store, men det er ikke del av Lånekassens eller NOKUTs ansvar å informere om slike kvalitetsforskjeller.

Når vi i denne studien ønsker å belyse kvalitetsforskjeller, gjøres dette dels med utgangspunkt i den internasjonale rankingen ARWU¹⁴, og den norske listen over kvalitetsinstitusjoner som kvalifiserer for tilleggsstipend. Dette er alle forskningsintensive universiteter. Men kvalitet i høyere utdanning finnes også andre steder enn på akkurat disse forskningsintensive institusjonene. For å fange opp andre institusjoner av god kvalitet i de landene som tiltrekker seg flest norske betalingsstudenter, har vi lett i indikatorer som foreligger nasjonalt. Vi har lagt til grunn informasjon utarbeidet i Storbritannia, Australia og USA om *egne institusjoner*, samlet inn og fremlagt med tanke på å veilede (egne) potensielle studenter og ofte også deres foreldre. Tilsvarende nasjonale vurderinger er ikke konsultert for andre land¹⁵.

Vurderingene som SIU gjør i denne rapporten, er altså ikke på noen måte et forsøk på å gjengi norske myndigheters mening om kvalitet på utdanningen ved utenlandske institusjoner og studieprogrammer. I land med høye skolepenger er forbrukerperspektivet og ivaretagelse av forbrukernes interesser svært aktuelt. Likevel varierer det mye mellom de tre landene hva slags materiale som finnes. Det gjelder både omfang, pålitelighet og tilgjengelighet. Vår kvalitetsvurdering av de utenlandske institusjonene baseres på flere datakilder som til sammen gir indikasjoner om studie- og læringskvalitet. Vi har valgt å bruke nasjonal statistikk om inntakskrav, delvis også gjennomføring. Der det finnes, har vi også brukt nasjonale rankinger basert på indikatorer for forskning og utdanning, alle med forskjeller i valg av variabler og vekting av dem.

Rankingene, der institusjoner listes etter hverandre i hierarkisk orden, er særlig omdiskutert. En viktig innvending er at rankingene ofte ikke er tilstrekkelig åpne og etterprøvbare.¹⁶ Samtidig mener vi at kombinasjonen av statistiske indikatorer og rankinger til sammen gir et visst bilde av kvalitet. Institusjoner som for ti år siden var massivt imot rankinger, bruker dem nå i sin markedsføring. I 2014 ga European University Association (EUA) ut en egen rapport om bruk av rankinger i institusjonenes markedsføring av seg selv. Rapporten var basert på en undersøkelse som viste at rankingene i høy grad ble brukt, også av studenter.¹⁷ Kvalitetsvurderingene vil kunne vise ytterpunktene mellom hvilke institusjoner som er blant de beste, og hvilke institusjoner som er av mer usikker kvalitet. I tillegg

¹⁴ Academic Ranking of World Universities, utarbeidet av Shanghai Ranking Consultancy, opprinnelig utarbeidet i tilknytning til Jiao Tong University Shanghai. Denne regnes som den mest etterrettelige av globale rankinger av «verdensuniversitet».

¹⁵ Studentene i Sentral-Europa er alle på en type profesjonsstudier der det er faste rutiner for godkjenning i Norge.

¹⁶ NIFU rapport 25/2014.

¹⁷ Rankings in Institutional Strategies and Processes: Impact or Illusion. Ellen Hazelkorn m.fl. EAU Publications 2014. En innvending mot denne studien er at den er at spørreundersøkelsen som ligger til grunn ga svært lav svarprosent.

finnes det en stor gruppe institusjoner i midten. I denne rapporten konsentrerer vi oss om ytterpunktene, og om de institusjonene der mange norske gradsstudenter befinner seg. Rapporten viser hvor mange av de norske gradsstudenter som kommer inn ved det som antas å være blant de beste forskningsuniversiteter i verden. ARWU er brukt som grunnlag for å vurdere hva som kan regnes som de beste universiteter i verden, det vil si de beste forskningsintensive universiteter. Vi har også sett på i hvilken grad den eksisterende tilleggsstipendlisten, basert på nasjonale rankinger av forskningsintensive universiteter, synes å ha bidratt til å trekke studentene til gode institusjoner. Til sist har vi også sett på hvor mange studenter som kommer inn på institusjoner med særlig høye opptakskrav.

Et spørsmål som ofte reises i diskusjoner om kvalitetsvurderinger av utdanning, er om en skal se på institusjonene som helhet, eller forholde seg til studienivåer, fag og/eller enkeltstudium. En institusjon som kommer godt ut på internasjonale rankinger, for eksempel ut fra sin forskningsaktivitet, gir ikke nødvendigvis det beste utdanningstilbudet på bachelornivå, eller innenfor alle fag. Det kan også tenkes at en institusjon som kommer middels eller dårlig ut på kvalitetsvurderinger totalt sett, likevel kan ha enkelte gode fagtilbud. Dette har vi i liten grad kunnet ta hensyn til her, men for ett enkelt fag, «business» eller bedriftsøkonomi, har vi på grunnlag av anerkjente fagakkrediteringer kunnet foreta noen vurderinger på fagnivå.¹⁸

Diskusjonen om hva som kan regnes som institusjoner av mer usikker kvalitet, er den mest kompliserte øvelsen. Å peke ut institusjoner som «av usikker kvalitet», kan få uheldige følger, ikke minst for studentene som studerer der i dag. Etter vår mening er dette like fullt en viktig diskusjon. Men det er all grunn til å vise forsiktighet når konklusjoner trekkes. Noen problemer knytter seg også til tilgangen på pålitelige data. For en del institusjoner, det gjelder særlig de kommersielle institusjonene for høyere utdanning, er det vanskelig å finne data som er offentlig tilgjengelige. For noen institusjoner har vi ikke sikkert kunnet identifisere hvilken campus de norske studentene går på, flere kan ha tilnærmet samme navn, og data som er overført fra Lånekassens inneholder ikke den nødvendige informasjon. De fleste land har ikke rankinglister, spesielt ikke for institusjoner som ikke driver forskning. Det er dermed være vanskelig å gi vurderinger av «colleges» og «institutes».

Strukturen på rapporten

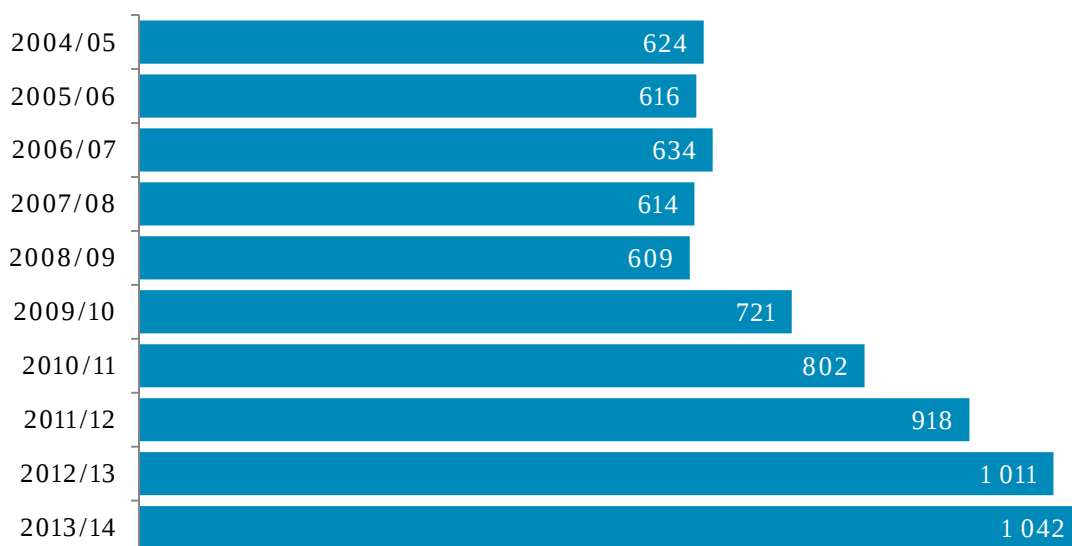
I kapittel 2 presenteres det overordnede bildet, med de store tallene og tendensene. Vi skisserer også hva vi mener er hovedutfordringene med utviklingen i utbetalinger i skolepenger de siste årene. Deretter følger kapittel 3-5 for henholdsvis Storbritannia, USA og Australia, som er nummer én, to og fire på listen over de største mottakerlandene av norske betalingsstudenter. Nummer tre på listen er Polen. Polen omtales både i kapittel 6, som tar for seg norske studenter som mottar støtte til skolepenger for studier utenfor Storbritannia, USA og Australia, og i kapittel 7, som belyser norske mediestudenter utenlands. Rapporten avsluttes med en konklusjon og et tabellvedlegg.

¹⁸ For business-utdanninger finnes det en egen kvalitetsakkrediteringsordning i USA, ulik den akkreditering som gis regionalt. Den er i prinsipp global og gjennomføres av Association to Advance Collegiate Schools of Business (AACSB), en medlemsorganisasjon, som blant annet akkrediterer utdanningsprogrammer innen økonomi (business) og regnskap (accounting) på doktor-, master- og bachelornivå. I Europa finnes en tilsvarende akkrediteringsordning for høy kvalitet, EQUIS. Denne drives av EFMD, en medlemsorganisasjon som driver med kvalitetsutvikling innen «management education». Gjennom EQUIS akkrediteres hele institusjoner for sine utdanningstilbud innen management, ikke bare enkelte program. EQUIS er også en viktig referanse for norske økonomimiljø. NHH og BI er de eneste norske som er ført opp med akkreditering fra disse to organisasjonene.

Kapittel 2. Gradsmobilitet og skolepenger

Hva er det overordnede bildet for skolepenger blant de norske gradsstudentene i utlandet? Hvor mange reiser ut og hvor drar de? Hvor mye betaler de i skolepenger? Hvor mye av dette er stipend som dekkes direkte av den norske staten, og hvor mye er lån som studentene må betale tilbake etter studiene? Dette kapittelet tar for seg disse spørsmålene, for tiårsperioden 2004/05 til 2013/14.

Figur 1: Skolepenger til gradsstudier, 2004/05–2013/14 (mill. kr.)

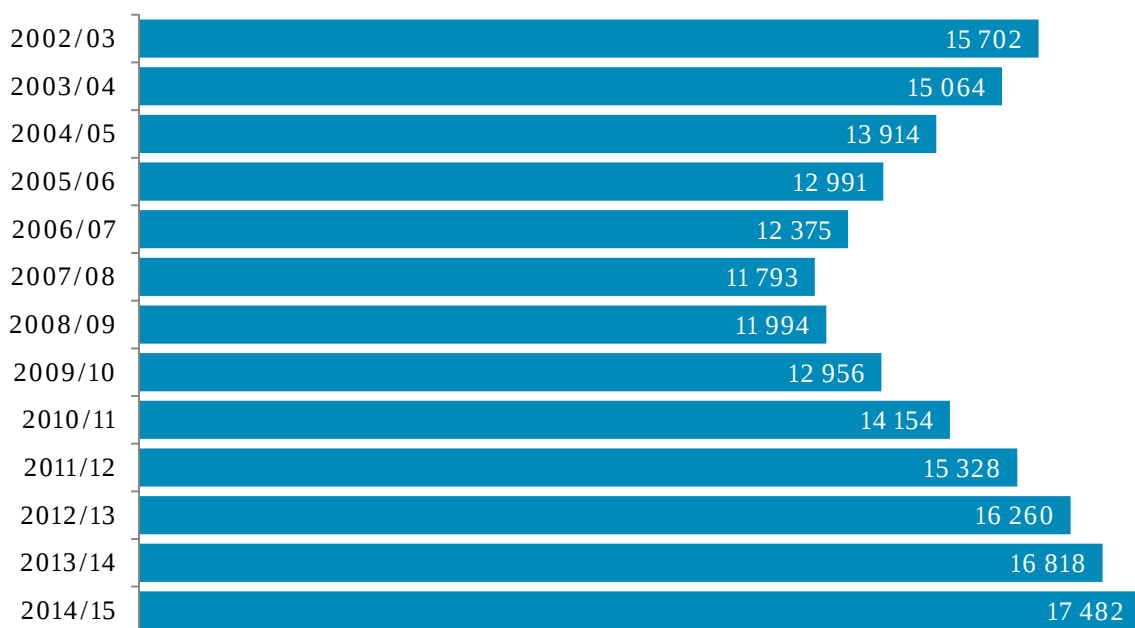

Kilde: Lånekassen. Indeksjusterte 2014-kroner.

Ned- og oppgang i antall studenter

2002/03 var et rekordår for antall norske studenter som fikk Lånekassestøtte for å ta en grad i utlandet. I årene etter så vi en nedgang, som varte til 2007/08. Etter det steg antallet igjen betydelig, og det var pr. 2013/14 flere utreisende gradsstudenter enn noen gang tidligere. Som andel av den totale mengden norske studenter, var det likevel litt flere som reiste ut tidlig på 2000-tallet: 6,9 prosent i 2002/03, ned til 5,5 prosent i 2008/09 og så opp til 6,5 prosent i 2013/14. Tallet på gradsstudenter økte også i 2014/15. Samtidig steg det totale antallet studenter tilsvarende, og andelen gradsstudenter i utlandet var fortsatt på 6,5 prosent.¹⁹

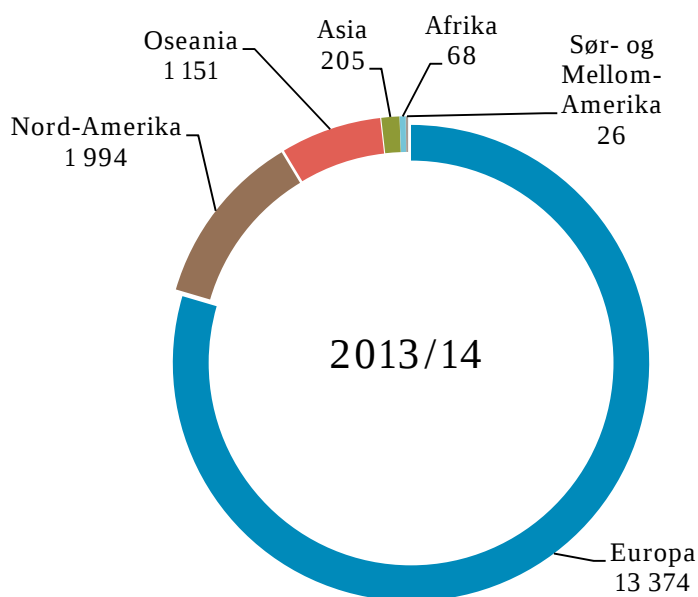
¹⁹ Siste fullstendig tallmateriale for skolepenger er fra 2013/14, og vi bruker derfor i denne rapporten student-tallene til og med studieåret 2013/14.

Figur 2: Utreisende norske gradsstudenter, 2002/03–2014/15

Kilde: Lånekassen.

Hvor reiser studentene?

Mens norske utvekslingsstudenter ofte drar til USA, Australia og andre land utenfor Europa, holder de fleste gradsstudentene seg i vår verdensdel (Figur 3). Som vi skal se senere i kapitlet, er konsentrasjonen stor om noen få land.

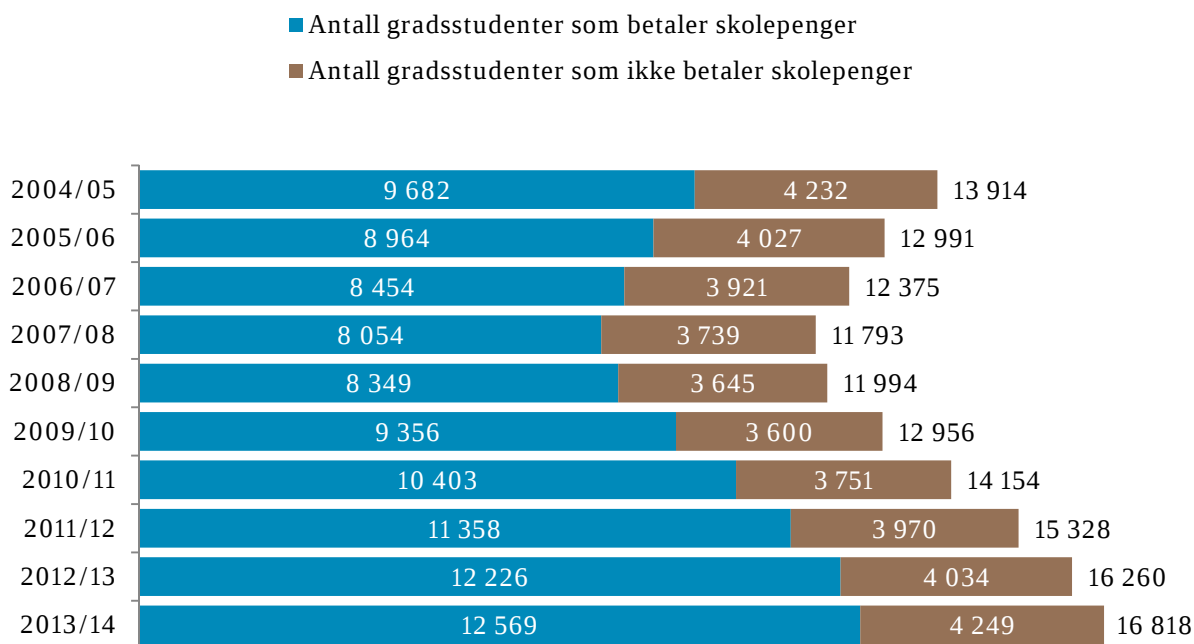
Figur 3: Studiedestinasjoner, gradsstudenter, 2013/14

Kilde: Lånekassen.

Hvor mange av gradsstudentene betaler skolepenger?

Den neste figuren viser at antall gradsstudenter som betaler skolepenger, har økt i siste del av tiårsperioden. Først var det en nedgang fram til 2007/08, før antallet økte med mer enn 50 prosent fram til 2013/14. Antallet som ikke betaler skolepenger sank på sin side noe fram til 2009/10 men har siden steget, og er nå på samme nivå som for ti år siden.

Figur 4: Gradsstudenter med støtte til skolepenger, 2004/05–2013/14

Kilde: Lånekassen.

Økning i skolepenger

Mens det altså var en markant nedgang i antallet betalende gradsstudenter i utlandet i de første årene etter 2004/05, viste Figur 1 innledningsvis at Lånekassens utbetalinger til skolepenger forble omtrent de samme. Det skyldes at nye utenlandsstudenter fikk mer i støtte (og da mest som lån) etter at støtteordningen ble lagt om fra 2004/05, enn de som fortsatt var inne i den gamle (stipendbaserte) ordningen.

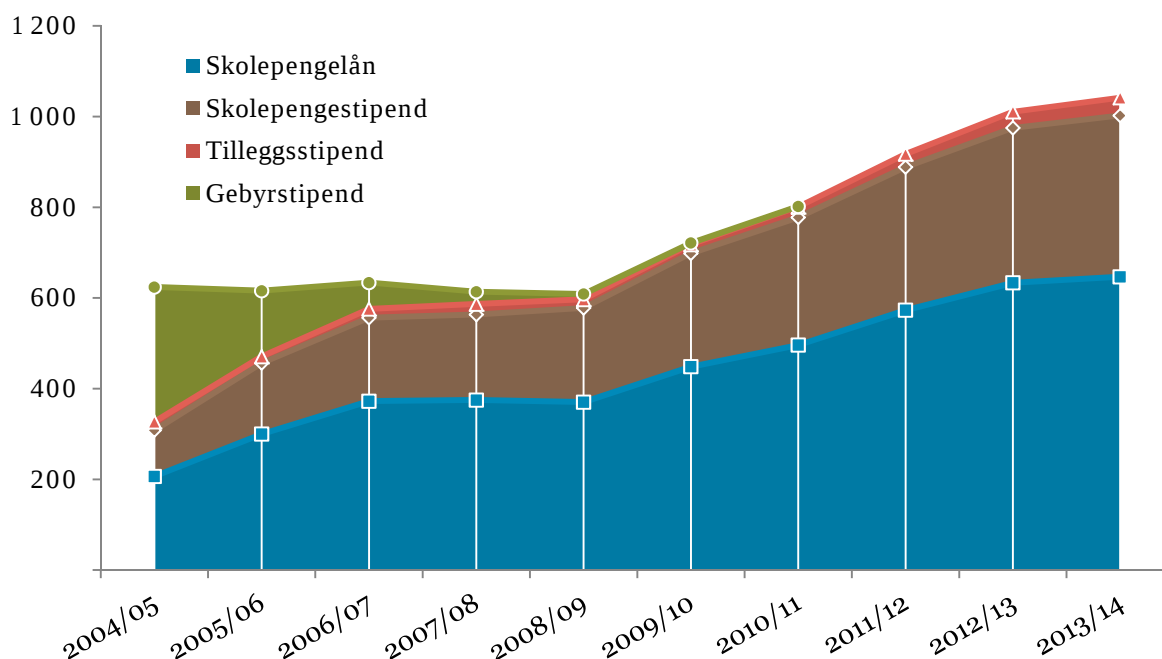
Mellom studieårene 2008/09 og 2013/14 vokste så de totale utgiftene til skolepenger kraftig, fra 609 til 1 042 millioner kroner, en økning på 71 prosent på bare fem år. Antallet utreisende gradsstudenter som betalte skolepenger, steg i samme periode med 51 prosent.

Figur 5 viser utbetalingene fordelt på lån, stipend, tilleggsstipend og gebyrstipend²⁰ gjennom tiårsperioden. Økningen kom som lån, ved at flere og flere av studentene ble omfattet av den nye (lån- og stipendbaserte) ordningen, mens det samtidig ble færre under den gamle (kun stipendbaserte) ordningen. Det er altså først og fremst studentenes gjeldsbyrde som har vokst. Mens utbetalingen til skolepengelån triplet seg i perioden, gikk utbetalingene til stipend litt ned og så litt opp igjen, men

²⁰ Gebyrstipend er det skolepengestipendet som studentene fikk før omleggingen av Lånekassens støtteordninger fra og med studieåret 2004/05. Stipendet ble gradvis faset ut, med siste utbetaling i 2010/11.

var fortsatt lavere i 2013/14 enn ti år tidligere. Staten har også fått økte utgifter, i form av subsidierte lån, men disse er beskjedne sammenlignet med de økte kostnadene for studentene. Låneandelen blant studentene under den nye finansieringsordningen fra 2004/05 lå nokså jevnt på rundt 50 000 kr årlig i hele tiårsperioden. Det maksimale som studenter kan få i lån til skolepenger per studieår, var pr. 2013/14 litt under 90 000/80 000 kr for bachelor-/mastergradsstudenter. I samme studieår fikk henholdsvis 21 og 13 prosent av bachelor- og mastergradsstudentene utbetalt maksbeløpet.

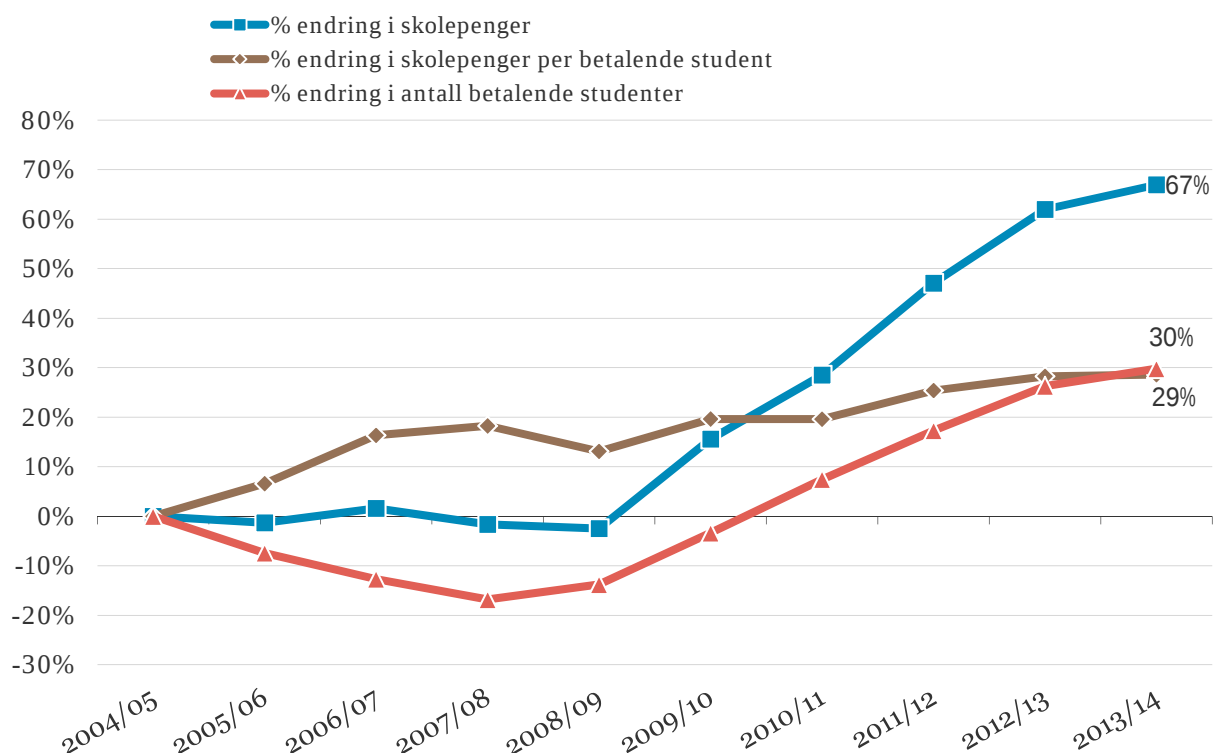
Figur 5: Skolepenger til gradsstudier, 2004/05–2013/14 (mill. kr.)

Kilde: Lånekassen. Indeksjusterte 2014-kroner.

Figur 6 synliggjør endringene i skolepengeutgifter totalt, antall studenter og hvor mye skolepenger hver student betaler i gjennomsnitt. Skolepengeutgiften har økt mer enn antall studenter. I skoleåret 2013/14 var det 30 prosent flere gradsstudenter som reiste ut med Lånekassestøtte, enn ti år før. I samme periode økte utbetalingene til skolepenger med 67 prosent, selv når de justeres for inflasjon. Det gjenspeiler i hovedsak omleggingen i støtteordningene, der studentene får mye mer i total skolepengestøtte (hovedsakelig i form av lån) enn før. At utbetalingen pr. student stiger, skyldes følgelig at det gjennom tiårsperioden etterhvert blir flere i den nye (lån- og stipendbaserte) ordningen og færre i den gamle (kun stipendbaserte) ordningen. Disse tallene er også fra tiden før den betydelige svekkelsen i kronekursen som kom fra midten av 2014. Mens et britisk pund i september 2013 var verdt under 10 kroner, har prisen to år senere steget til over 13 kroner. Det er derfor ingen tvil om at kostnadene ved utenlandsstudier i inneværende studieår, 2015/16, er høyere enn noensinne.

Figur 6: Gradsstudenter, skolepenger og gjennomsnittlige skolepenger, 2004/05–2013/14

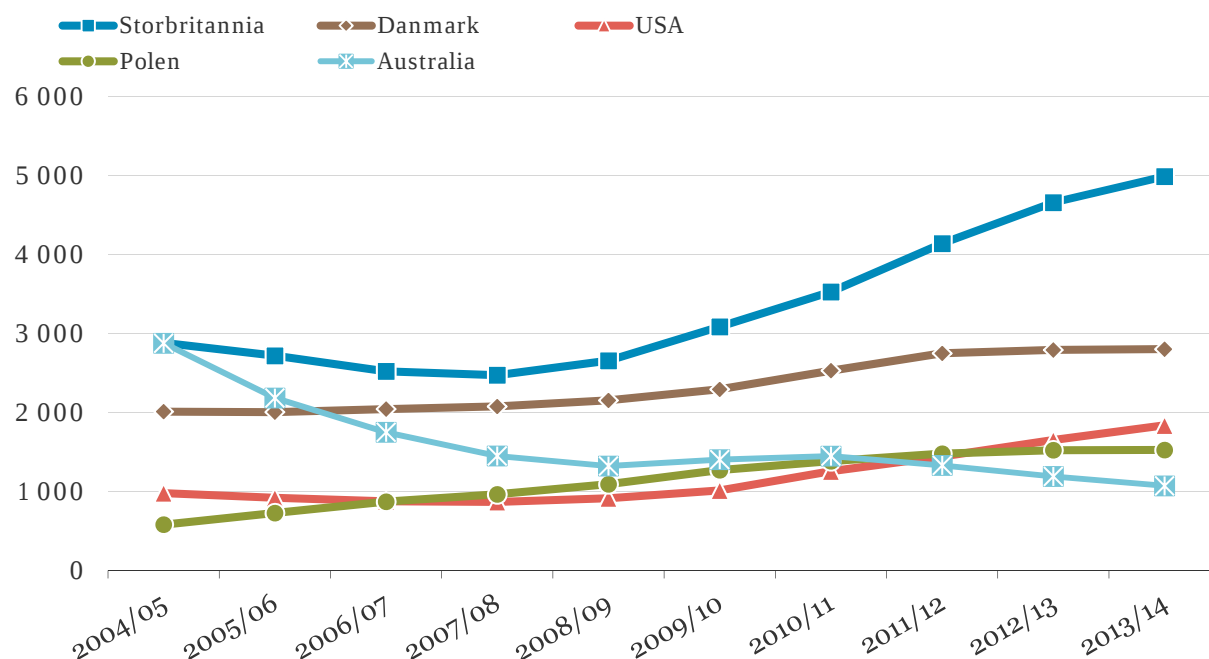
Kilde: Lånekassen. Viser utviklingen fra 2004/05. Indeksjusterte 2014-kroner. Snitt per betalstudent.

De viktigste mottakerlandene

Hvordan har så endringene i antall utreisende gradsstudenter slått ut med tanke på hvilke land de velger å studere i? Som figuren nedenfor viser, var det først i tiårsperioden, etter innføring av ny finansieringsordning, en nedgang for de angloamerikanske landene, der skolepenger er mest utbredt (Figur 7). Så snudde trenden for Storbritannia og USA, mens nedgangen fortsatte for Australia, som i løpet av ti år mistet nesten to tredeler av de norske gradsstudentene. For Storbritannia har det derimot vært en fordobling av antallet de siste fem årene. Per 2013/14 var det over 5 000 norske gradsstudenter i Storbritannia. Det utgjør nesten en tredjedel av totalen, og gjør landet til den suverent viktigste destinasjonen. Også til USA har det vært en betydelig vekst i de siste årene.²¹

²¹ I SIUs mobilitetsrapporter finnes mer statistikk og analyse av studentmobilitet. Rapportene kan lastes ned her: <http://siu.no/Data-analyse-og-prioriterte-samarbeidsland/Analyse/Studentmobilitet>.

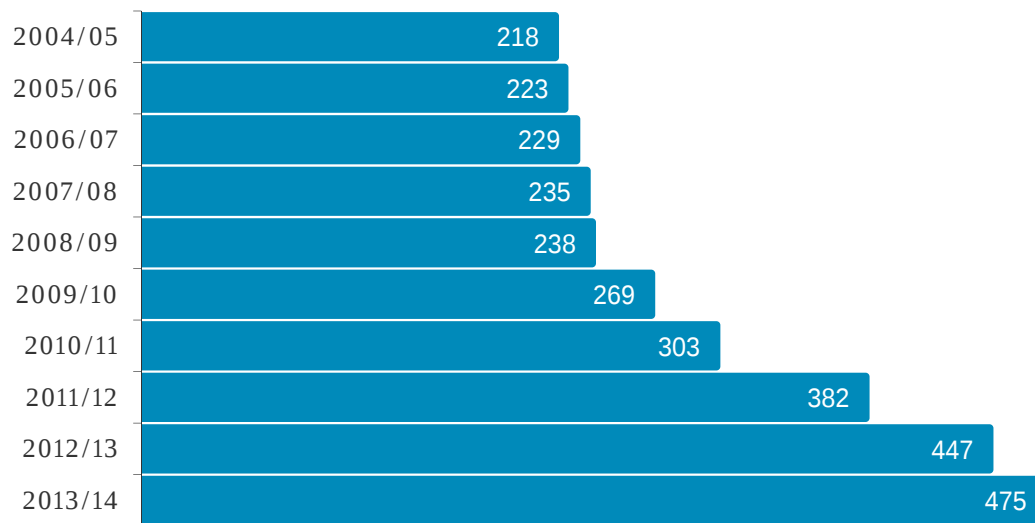
Figur 7: De fem mest populære landene blant norske gradsstudenter, 2004/05–2013/14

Kilde: Lånekassen.

For Danmark og Polen, de siste to av de fem mest populære destinasjonslandene pr. 2013/14, har det vært en mer jevn vekst i antall studenter. De to skiller seg radikalt fra hverandre når det gjelder skolepenger: I Danmark, som mottar nest flest norske gradsstudenter etter Storbritannia, er det bare noen få som betaler. Ifølge Lånekassen er dette i all hovedsak studenter som har Danmark som «hovedbase», men som har hatt studieopphold i andre land – der de i en del tilfeller må betale skolepenger. I Polen, derimot, går de fleste norske gradsstudentene på engelskspråklige medisinstudier, der de betaler skolepenger.

Hvordan fordeler så utbetalingene til skolepenger seg geografisk? Det mest populære landet er Storbritannia, som også er det landet som det går mest penger til. Som figuren under viser, har utgiftsveksten til Storbritannia hatt samme utvikling som den totale (landet representerer nesten halvparten av de totale utgiftene). I neste kapittel går vi mer detaljert inn og ser på nettopp Storbritannia.

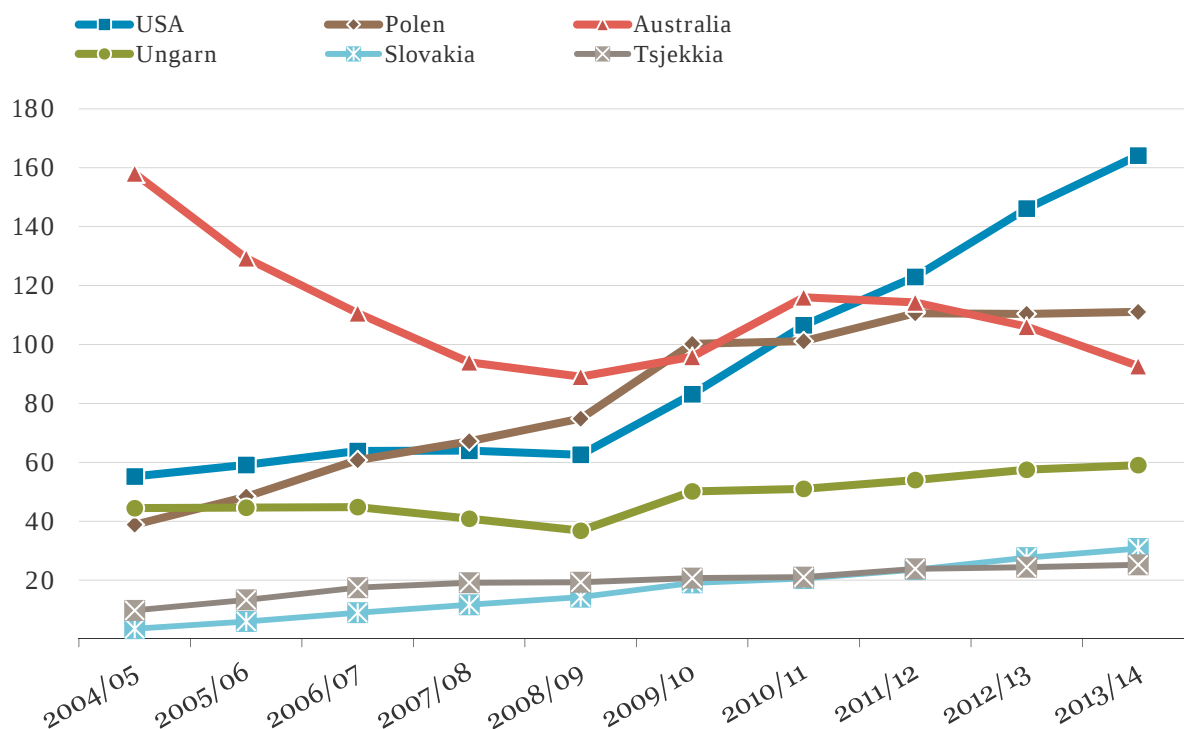
Figur 8: Skolepenger til gradsstudier i Storbritannia, 2004/05–2013/14 (mill. kr.)

Kilde: Lånekassen. Indeksjusterte 2014-kroner.

I Danmark, som er det landet det studerer nest flest norske studenter i, mottar nesten ingen av dem støtte til skolepenger. Norske studenter har samme adgang til dansk høyere utdanning som danske studenter, gjennom en nordisk avtale fra 1996, og skolepengestøtten som gis, tilsvarer støtte som gis til studenter på private institusjoner i Norge. I 1966 formaliserte de nordiske landene sitt samarbeid om utdanning gjennom å fastsette en pris for studieplasser. Oppgjøret foretas på statlig nivå, slik at ordningen ikke berører den enkelte student. Avtalen er seinere fornyet.

De seks landene på «utgiftstoppen» for skolepenger fremkommer av figuren under. Vi ser at USA har overtatt Australias andreplass i løpet av tiårsperioden. Samtidig har Polen kommet opp på tredjeplass. Også Ungarn, Slovakia og Tsjekkia er med her, og som for Polens del, gjelder dette i hovedsak medisinstudenter som følger engelskspråklige studieopplegg. Disse studentene, og utgiftene til deres studier, analyseres spesielt i et senere kapittel i denne rapporten.

Figur 9: Støtte til gradsstudier i de største mottakerlandene etter Storbritannia, 2004/05–2013/14 (mill. kr.)

Kilde: Lånekassen. Indeksjusterte 2014-kroner.

Opphold på ett år

En forholdsvis stor andel av studentene som er registrert som gradsstudenter har fått støtte til bare ett års studier i utlandet (Tabell 1). Tallene omfatter både studenter som har tatt en ettårig mastergrad, studenter som har tatt ett år av en fellesgrad i utlandet, studenter som har tatt en årsenhet, og de studenter som av en eller annen grunn har avsluttet før tiden.

Tabell 1: Studenter på ettårige opphold

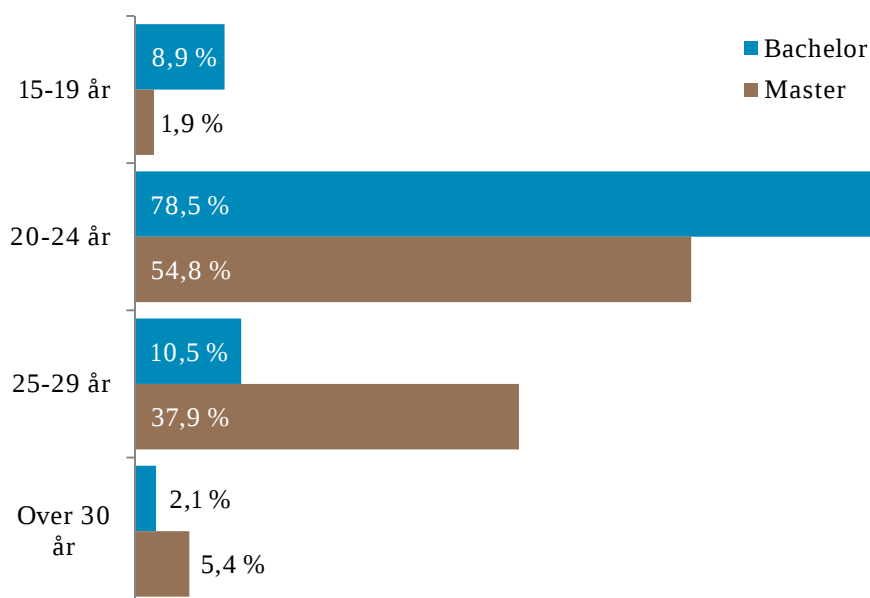
Årstall	Alle studenter	Bachelor oppgitt	Master oppgitt
2005/06	1 116	532	573
2008/09	870	482	386
2012/13	1 521	874	631

Kilde: Lånekassen. Beregnet på grunnlag av antall år studentene har mottatt basislån for studier i utlandet.

Gradsstudentenes alder

Med tanke på hvilket grunnlag de utreisende studentene har for å vurdere kvalitet og pris på de mange utdanningstilbudene som finnes, kan alder være en indikator. Som neste figur viser, er det nesten ti prosent av bachelorstudentene som ikke har fylt 20 år det året de begynner utenlandsstudiene, og nesten 90 prosent er under 25 år. Mastergradsstudentene er, naturlig nok, noe eldre.

Figur 10: Alder på bachelor- og mastergradsstudentene, 2013/14

Kilde: Lånekassen.

De dominerende utenlandske institusjonene

Per 2013/14 var det altså sju land som mottok hele 92 prosent av skolepengene utbetalt fra Lånekassen. Men hva er bildet om vi ser på institusjonsnivå; hvilke institusjoner, på tvers av land, er det som mottar mest penger? Tabellen for de 30 mest-mottakende institusjonene domineres av noen få land: Storbritannia står med 16 institusjoner for over halvparten, Polen har 5, Ungarn og USA har 3 hver, mens de siste tre institusjonene på «topp 30» ligger i Slovakia, Tsjekkia og Australia. Til sammen mottar disse institusjonene 462 millioner kroner, fordelt på 5 285 betalende studenter. Det betyr at nesten halvparten av studentene og utbetalingene går til et trettittalls utenlandske institusjoner.

Tabell 2: De 30 institusjonene som mottar mest skolepenger fra Lånekassen, 2013/14

Skolenavn	Land	Mill. kr.	Betalende studenter
Kingston University	Storbritannia	38,5	408
Jagiellonian University in Krakow	Polen	30,6	376
Comenius University, Martin	Slovakia	24,4	377
University of Edinburgh	Storbritannia	23,4	201
Semmelweis University of Medicine - Budapest	Ungarn	21,5	245
University of Essex	Storbritannia	21,3	212
Pomeranian Medical University in Szczecin	Polen	19,7	284
University of Roehampton	Storbritannia	18,5	245
Poznan University of Medical Sciences	Polen	18,4	213
Middlesex University	Storbritannia	17,8	200
Pécs University, Inkl. Janus Pannonius University	Ungarn	16,5	236
Griffith University	Australia	14,6	179
Oxford Brookes University	Storbritannia	14,4	156
Charles University, Praha	Tsjekkia	13,7	164
Berkeley College, New York	USA	12,6	128

Skolenavn	Land	Mill. kr.	Betalende studenter
Anglo-European College of Chiropractic, Bournemouth	Storbritannia	12,0	121
Medical University of Bialystok - (Akad. Medyczna W Bialymstoku)	Polen	11,9	177
Heriot-Watt University, Edinburgh	Storbritannia	11,6	122
Queen Mary, University of London	Storbritannia	11,2	102
Medical University of Lublin	Polen	10,8	161
University of Manchester	Storbritannia	10,6	94
Southampton Solent University	Storbritannia	10,6	125
Long Island University, LIU Post	USA	10,4	109
LSE - The London School of Economics and Political Science - (University of London)	Storbritannia	10,3	69
Szent Istvan University, Budapest	Ungarn	10,3	149
The Liverpool Institute for Performing Arts - LIPA	Storbritannia	9,8	87
University of St. Andrews	Storbritannia	9,6	75
Durham University	Storbritannia	9,3	81
City University London (Inkl. Cass Business School)	Storbritannia	8,9	86
Hawaii Pacific University	USA	8,7	103
Totalt		461,7	5 285

Kilde: Lånekassen. Indeksjusterte 2014-kroner.

Oppsummering

Utbetalingene til skolepenger steg i perioden 2004/05 til 2013/14 med 67 prosent, fra 624 til 1 042 millioner kroner. Dette skyldtes både at det ble flere utreisende studenter, at andelen som betalte gikk opp, og at det ble betalt ut mer støtte per student (etter omleggingen fra kun stipend til både lån og stipend). Økningen kom i form av lån, noe som betyr at det er studentene og ikke staten som har måtte dekke utgiftsveksten. Lånekassens utgifter til stipend lå i 2013/14 25 millioner lavere enn i 2004/05. Våre data gjelder til og med studieåret 2013/14, og det er helt klart at den kraftige svekkelsen av kroneverdien etter sommeren 2014 vil vise seg i form av økte utbetalinger i 2014/15 og 2015/16. Kronens reduserte verdi betyr også at enda flere utenlandsstudenter enn tidligere selv vil måtte dekke skolepenger, utover Lånekassens støtteordninger.

De norske gradsstudentene i utlandet er konsentrert om relativt få land. Til sammen sto Storbritannia, USA, Polen, Australia, Ungarn, Slovakia og Tsjekkia for hele 92 prosent av de totale skolepengeutgiftene per 2013/14. Det er også en betydelig konsentrasjon med hensyn til institusjoner. Nesten halvparten av skolepengene går til de tretti mest populære lærestedene, som alle ligger i ett av de sju nevnte landene.

Geografisk og faglig sett utgjør de norske gradsstudentene som betaler skolepenger i hovedsak to grupper: De i engelskspråklige land (innen alle fag), og de i sentraleuropeiske land (innen medisin, odontologi og veterinærmedisin).

Kapittel 3. Storbritannia

Storbritannia er det mest populære landet for norske gradsstudenter, og det er lang tradisjon for at norske gradsstudenter reiser dit. Britiske universiteter har godt renommé, utdanningssystemet er eksportert til land i Asia og Afrika, og flere av de beste institusjonene oppfattes som «merkevarer». Store og kontroversielle reformer av høyere utdanning, sist med omfattende kutt i overføringer til institusjonene, kan ha bidratt til å svekke britiske institusjoners omdømme. Likevel fortsetter britiske institusjoner å være blant de mest populære blant internasjonale studenter. I 2013/14 mottok Storbritannia 494 000 utenlandsstudenter, hvorav 93 prosent var gradsstudenter. 22 prosent av alle fulltidsstudenter på campus i Storbritannia kommer nå fra utlandet, de fleste utenfor EU.²²

Statlige nedskjæringer til britisk høyere utdanning har kommet over en lang periode. I 2012, som resultat av finanskrisen, ble maksimumsgrense for skolepenger for britiske studenter løftet til 9 000 GBP. Maksimumsgrensen for skolepenger gjelder også studenter fra EU-land, men ikke studenter utenfor EU. Norge betraktes her som «utenforland», fordi forhold ved EØS-avtalen gjør at Storbritannia behandler Norge som et «utenforland».²³ Storbritannia er et dyrt land for norske studenter, ikke minst etter svekkelsen av kronekursen i 2014 og 2015.

Britiske universiteter har en egen agent som spesielt prioriterer Norge; «Study across the Pond». Svært mange institusjoner er medlemmer her. De arrangerer flere egne informasjonsmøter i Norge, og deltar med stand på norske messer. Britiske institusjoner som UCAS²⁴ deltar også i universitetenes promoteringsframstøt utenlands. I tillegg er flere institusjoner representert gjennom norske agenter og websider, og deltar på arrangementer disse har i Norge.

Flere norske gradsstudenter

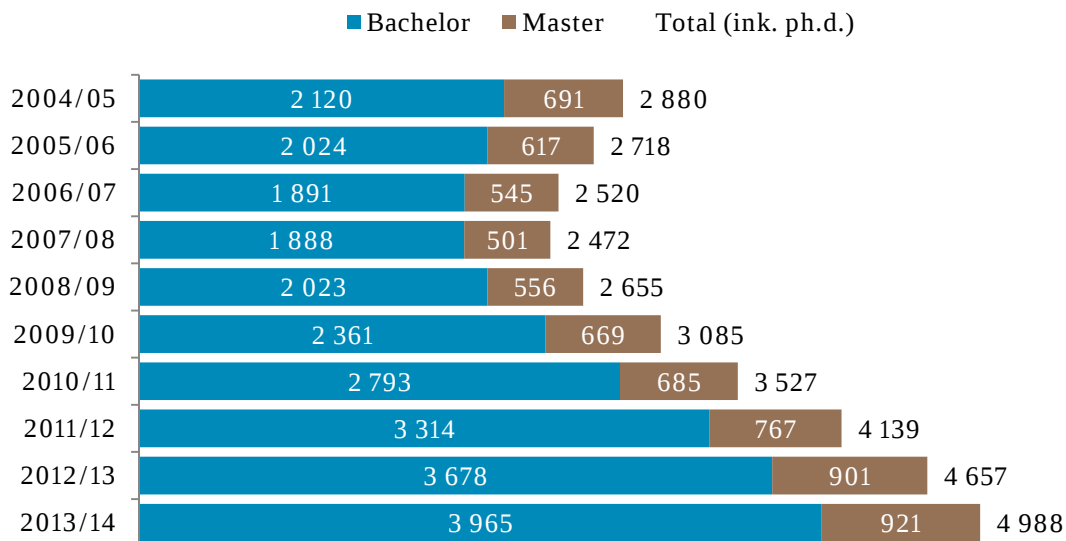
I 2013/14 registrerte Lånekassen omtrent 5 000 norske gradsstudenter i Storbritannia. Går vi 10 år tilbake, var tallet 2 900, før det falt til 2 600 i 2008/09. Deretter doblet det seg i løpet av en periode på fem år.

Storbritannias økte tiltrekningskraft gjelder alle nivå, men først og fremst bachelorstudier. Til tross for at også antall mastergradsstudenter har økt, falt andelen av gradsstudentene som er på masternivå, fra 24 til 19 prosent i tiårsperioden.

²² Kilder: IIE: The Atlas project <http://www.iie.org/Services/Project-Atlas/United-Kingdom/International-Students-In-UK>.

²³ St.meld.nr.14 (2008-2009) Internasjonalisering av utdanning s.19

²⁴ Universities and Colleges Admission Service, en uavhengig organisasjon finansiert av medlemsinstitusjonene

Figur 11: Norske gradsstudenter i Storbritannia, 2004/05–2013/14

Kilde: Lånekassen (tilsendte data; i Lånekassens egen statistikk på nettet er tallet for 2013/14 noen titalls studenter høyere). Gjennom hele perioden har det også vært et beskjedent antall norske doktorgradsstudenter i Storbritannia med støtte fra Lånekassen; rundt 70 personer.

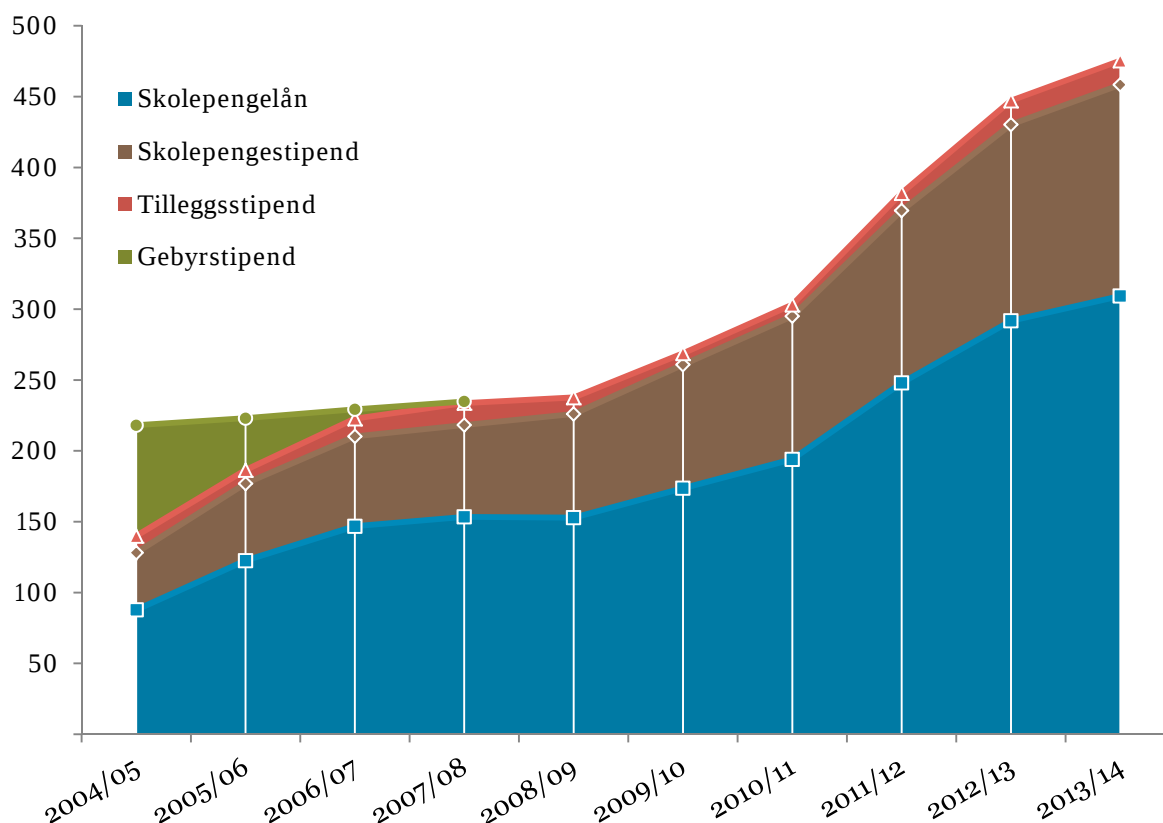
Utgifter

I 2013/14 betalte Lånekassen ut til sammen 475 millioner kroner i skolepengestøtte til norske gradsstudenter i Storbritannia. Det er sannsynlig at mange studenter i tillegg bidro fra egen lomme til toppfinansiering av sine skolepenger, siden Lånekassens ramme i mange tilfeller ikke er tilstrekkelig til å gi full dekning. UK CISA²⁵ oppgir at skolepenger for internasjonale studenter i 2013 varierte, avhengig av institusjon, mellom 3 500 og 18 000 pund²⁶. Den mest populære institusjonen blant norske studenter, Kingston University, ser ut til å ha ligget vel innenfor Lånekassens ramme, mens for eksempel King's College kostet langt utover skolepengerammen.

²⁵ UK Council for International Student Affairs <http://www.ukcisa.org.uk/International-Students/Fees--finance/Home-or-Overseas-fees/>

²⁶ I september 2013 kostet et pund i underkant av 10 kroner; to år senere har det steget til over 13 kroner.

Figur 12: Skolepenger til gradsstudier i Storbritannia, 2004/05–2013/14 (mill. kr.)

Kilde: Lånekassen. Indeksjusterte 2014-kroner.

Prisen for britisk høyere utdanning har økt mye i perioden, særlig etter 2010. For de norske studentene som mottok støtte til skolepenger, var snittpris for bachelor 96 000 kroner i 2013/14. For masterstudentene var snittprisen i 2013/14 på 108 000 kroner. Av dette var 60 000 i snitt lån for masterstudenter. Veksten i utgifter til skolepenger er høy, men ikke høyere enn en kan forvente gitt veksten i tallet på studenter. Vi kan vente en kraftig utgiftsvekst for de to påfølgende studieårene, 2014/15 og 2015/16, som følge av det kraftige fallet i kroneverdien mot pundet.

I verdenstoppen?

Med utgangspunkt i ARWU, en global universitetsranking som primært er basert på forskningskvalitet, finner vi at 11 prosent av de norske gradsstudentene i Storbritannia var på institusjoner som av ARWU rangeres blant de 100 beste i verden. Blant disse har University of Edinburgh et særlig høyt antall studenter fra Norge.

Tabell 3: Norske gradsstudenter på ARWU topp 100 rangerte britiske institusjoner, 2013/14

	Antall studenter
University of Edinburgh	209
University of Manchester	95
University College London	61
King's College London	56
University of Oxford	35

	Antall studenter
University of Cambridge	32
Imperial College of Science	28
University of Bristol	24
Til sammen	540

Kilde: Lånekassen.

En kontroll mot tilleggsstipendlisten, som omfatter de fleste av disse og i tillegg noen andre britiske institusjoner som regnes å ha særlig høy forskningskvalitet, viser at om lag 28 prosent av alle norske studenter i Storbritannia var på institusjoner som kvalifiserer for tilleggsstipend. Tilleggsstipendlisten, som for Storbritannia er basert på RAE 2008²⁷, synes å ha bidratt til at studentene har valgt gode institusjoner.

Man kan også spørre om i hvilken grad britiske institusjoner trakk til seg de beste norske studentene. En indikasjon på hvor mange *norske toppstudenter* som valgte Storbritannia kan være følgende: Av de beste institusjonene i ARWU, var det tre institusjoner som var spesielt selektive og stilte høye opptakskrav til nasjonale studenter: University of Oxford, University of Cambridge og Imperial College of Science. Også institusjoner som London School of Economics, Durham University og St. Andrews University hadde svært høye opptakskrav dette året²⁸. Selv uten informasjon om hva opptakskravene var til norske gradsstudenter, tør vi anta at majoriteten av de 327 norske gradsstudentene som kom inn på disse institusjonene, var toppstudenter. 121 av dem var på mastergradsnivå, og 83 av disse gikk på London School of Economics. Men dette er ikke uttømmende; i tillegg kan vi regne med at norske toppstudenter også valgte andre britiske institusjoner.

Nasjonale hjelpemidler for å vurdere kvalitet

Kategorier institusjoner: Det britiske institusjonslandskapet for høyere utdanning er komplekst, samtidig som systemet er tydelig hierarkisert, med de tradisjonelle forskningsuniversitetene på topp. Tittelen «universitet» er tillatt brukt både om institusjoner som har myndighet til å tildele forskningsgrad, og institusjoner som ikke har det. College kan være en autonom institusjon eller underlagt et universitet. Det finnes også en rekke tilbydere kalt colleges eller institutes som primært tilbyr undervisning på videregående nivå, samtidig som de har tilbud som tilhører høyere utdanning. Oftest er det de tradisjonelle forskningsuniversitetene, spesielt The Russell Group²⁹, som kommer ut på toppen i rankinger. Disse institusjonene har også økt sin andel av studentmassen, og hatt økt søkning fra nasjonale og internasjonale studenter de siste år.

Nasjonal statistikk: Britiske myndigheter har gjort tilgjengelig omfattende statistikk om kurs og studietilbud, med tanke på å hjelpe studenter til å ta mer informerte valg. Indikatorer er bl.a. gjennomsnittlig poengscore ved opptak for hver enkelt ny student på alle studietilbud på lavere grad basert

²⁷ Research Assessment Exercise utarbeidet av britiske finansieringsorgan for høyere utdanning. Den er en vurdering av fagmiljø basert på likemannsvurdering av publikasjoner innsendt fra institusjonene.

²⁸ The Complete Universities' Guide 2014

²⁹ Selvoppevnt gruppe. Består av University of Birmingham, Bristol, Cardiff, Durham, Edinburgh, Exeter, Glasgow, Imperial College London, King's College London, University of Leeds, Liverpool, London School of Economics, Manchester, Newcastle, Nottingham, Oxford, Queen Mary, Queens Belfast, Sheffield, Southampton, University College London, Warwick, York.

på deres beste karakterer, studenttilfredshet, pris, kvalifisert arbeid etter endte studier, lønn og andel studenter som forventes å fullføre eller som overføres til annen institusjon.³⁰

Rankinglister: For universiteter er det utarbeidet flere rankinglister, mens vi ikke kjenner til slike rankinger for colleger og institutter. Britiske myndigheter utarbeider selv en ranking av de enkelte forskningsmiljø. Til grunn for vurdering av miljøene ligger en likemannsvurdering av innsendte publiserte artikler. Rankingene omfattet tidligere også en institusjons-«score». Utrekning av en slik score er det nå magasin som Times Higher Education som står for. Siste gang fagresultatene fra denne rankingen ble publisert, var i 2014, da under navnet Research Excellence Framework, REF. I rapporten har vi valgt å bruke Times Higher Educations ranking av institusjonene basert på REF 2014 som en av indikatorene for kvalitet.

The Times har også en egen nasjonal rankingliste, The Times Good University Guide, men det er spesielt to andre rankinglister som er mye brukt. De utgis av private aktører, hhv. The Guardian og Mayfield University Consultants, og henvender seg begge til studenter og foreldre i egenskap av forbrukere som skal kjøpe en høytt priset tjeneste og derfor antas å være interessert i å få mest mulig oversikt over tilbudet. Begge bygger på tilgjengelig offentlig statistikk, og omfatter forskningskvalitet så vel som indikatorer for studiekvalitet hentet fra KIS og rankingene basert på en vektning av disse indikatorene. Utvalget av indikatorer er ganske forskjellig i de to rankinglistene, men begge berører utdanningskvalitet: The Guardian har disse kategoriene: Average teaching score, NSS Teaching³¹, NSS Overall, spending per student, student staff ratio, career prospects og value added³² score. Mayfield Consultants' liste, The Complete University Guide, har disse indikatorene: "Entry standards", "student satisfaction", "research quality" og "graduate prospects". Ulike indikatorer resulterer i ulike lister, men lister som med enkelte unntak likevel rangerer institusjonene ganske likt, om man innde-ler institusjonene i grupper og ikke legger for stor vekt på eksakt plassering.

Hvor studerer de norske gradsstudentene

De norske studentene i Storbritannia fordelte seg i 2013/14 på 189 institusjoner for høyere utdanning, som er omtrent samme antall som ti år tidligere. Drøyt hundre institusjoner hadde færre enn ti norske studenter. For de øvrige er det en betydelig konsentrasjon:

- 27 institusjoner hadde mer enn 50 norske gradsstudenter
- 19 institusjoner hadde mellom 49 og 30 studenter
- 40 institusjoner hadde mellom 29 og 10 studenter

Vi har sett nærmere på de 27 britiske institusjonene som var mest populære blant norske studenter. 63 prosent, eller nesten to av tre av alle norske gradsstudenter i Storbritannia, befant seg på disse institusjonene i 2013/14. De mest populære institusjonene står øverst i tabellen.

³⁰ KIS Key Information Sets. Statistikken omfatter alle britiske studenter. Den er basert på Higher Education Statistics HESA. For vårt formål er aggregert statistikk nødvendig. Denne har vi ikke lyktes å finne på HESAs webside. Derfor brukes tall som er gjengitt i The Complete Universities Guide 2014.

³¹ Kilden er National Student Survey som gjennomføres på vegne av britiske finansieringsenheter for høyere utdanning.

³² Forholdet mellom studentens inntaksnivå og endelige resultater. Lavt vektet (5%)

Tabell 4: Britiske institusjoner med mer enn 50 norske gradsstudenter, 2013/14

Institusjon	Antall studenter	Skolepenger (mill. kr)	The Complete University Guide 2014 ³³	The Guardian 2014 ³⁴	Opp-tak/Fullføringsgrad	REF 2014 ³⁵	ARWU 2014
Kingston University	412	38,5	101	100	297/82,1	72	-
Roehampton University	246	18,5	84	101	284/81,7	60	-
University of Essex	212	21,3	39	63	309/85,7	35	401-500
University of Edinburgh	208	23,4	18	19	482/91,3	11	45
Middlesex University	202	17,8	93	103	271/77,7	85	-
Oxford Brookes University	157	14,4	45	35	345/89,4	79	-
Heriot-Watt University, Edinburgh	128	11,6	40	18	411/87,4	33	-
Southampton Solent University	126	10,6	113	111	272/76,8	127	-
Anglo European College of Chiropractic, Bournemouth	121	12,0	-	-	-	-	-
Queen Mary University of London	102	11,2	35	36	408/91,2	11	201-300
The University of Manchester	95	10,6	25	31	433/92,9	17	38
University of South Wales ³⁶	90	7,1	102 ³⁷	-	319/81,7	93	-
City University London (inkl. Cass Business School)	88	8,9	42	37	377/86,0	49	-
Liverpool Institute of Performing Arts	87	9,8	-	-	-	-	-
Aberystwyth University	83	6,7	70	88	310/89,2	58	-
Durham University	82	9,3	5	6	521/96,6	20	201-300
University of St. Andrews	78	9,6	6	4	516/95,3	21	201-300
University of York	76	7,8	12	16	436/94,3	14	201-300
London School of Economics	72	10,3	3	3	532/94,8	3	101-150
Lancaster University	70	8,0	11	11	434/94,3	18	301-400
Falmouth University	65	5,8	60	76	307/85,5	120	-
University College London	63	8,3	7	5	500/94,7	8	20
Edinburgh Napier University	59	5,3	98	85	333/81,1	89	-
University of Winchester	59	4,9	69	66	305/85,2	104	-
King's College London	56	5,4	19	32	453/92,8	7	59
University of Bath	51	5,0	9	7	476/96,1	14	401-500
University of Westminster	51	4,5	87	99	309/80,4	66	-

Kilde: Lånekassen. Indeksjusterte 2014-kroner.

Går vi ti år tilbake i tid, til 2004/05, var det Southampton Solent University som hadde flest norske gradsstudenter, med 113. Deretter fulgte LSE med 104, The Anglo-European School of Chiropractic med 94, og University of Edinburgh med 86 studenter. Av disse er det bare University of Edinburgh som har hatt en kraftig økning, mens andre institusjoner har overtatt resten av topp-plasseringene.

³³ Til sammen 123 universiteter: <http://www.thecompleteuniversityguide.co.uk/league-tables/rankings>

³⁴ Til sammen 119 universiteter: <http://www.theguardian.com/education/table/2013/jun/03/university-league-table-2014>

³⁵ Til sammen 128 universiteter.

<https://www.timeshighereducation.com/sites/default/files/Attachments/2014/12/17/k/a/s/over-14-01.pdf>

³⁶ Sammenslått av University of Glamorgan og University of Wales, Newport i 2013.

³⁷ Ranking fra 2016 Complete University Guide.

Kommentarer til de mest populære institusjonene

Kingston University var den institusjonen som i 2013/14 både hadde flest norske gradsstudenter (412) og mottok størst beløp i skolepenger fra Lånekassen (38 mill. kr.). Gjennomsnittlig årlig Lånekassestøtte til skolepenger per student var 94 000 kroner. Kingston ble i 1992 omgjort fra teknisk høyskole (polytechnic) til universitet. Som vi ser av tabellen, ligger opptaksgrensen lavt, noe som betyr at det er lett å komme inn. Kingston kan for eksempel være inne blant institusjonene som henter mange studenter fra restopptaket i UCAS. Kingston er lavt rangert blant de britiske institusjonene, og vi må kunne anta at Kingston er en institusjon med relativt lav prestisje. Frafallsraten er imidlertid lav, som ved andre britiske universiteter.

Den nest mest populære institusjonen, Roehampton, er spesielt lavt rangert av The Guardian, men kommer bedre ut på andre rankinger. Her er det enda litt lettere å komme inn enn ved Kingston University. Også Middlesex, den femte mest populære institusjonen, er det lett å komme inn på, og institusjonen er lavt rangert.

To universiteter som ligger litt lenger nede i popularitet med til sammen 216 norske gradsstudenter, peker seg også ut som lavt rangert; Southampton Solent University med en plassering vel under 100 i alle rankinger, og University of South Wales. Disse institusjonene ligger langt nede i REF 2014-rankingen. Southampton Solent ligger i britisk kontekst også lavt med hensyn til fullføringsgrad. University of South Wales er en nylig sammenslått institusjon som ikke finnes igjen i The Guardian's ranking.

Men også de beste universitetene er med i den norske listen over de mest populære, hele ni institusjoner er blant de 20 høyest rangerte i Storbritannia. Som tabellen viser, har de høyt opptaksnivå, høy fullføringsgrad, er høyt rangert i REF 2014, og likeså i de to rankingene som er laget av private aktører.

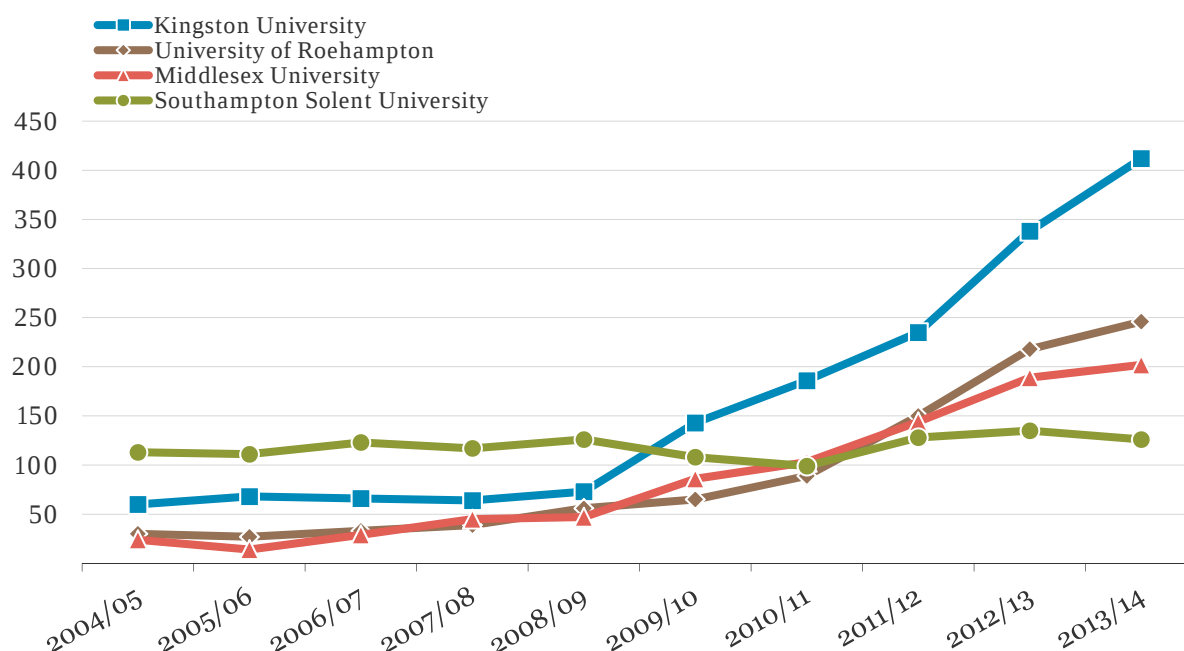
To av de mest populære institusjonene blant norske gradsstudenter finnes ikke i rankinglistene. Den ene er Anglo European College of Chiropractic, en spesialisert institusjon for kiropraktikk med 121 norske gradsstudenter. Den andre er en institusjon med undervisningstilbud hovedsakelig innen utøvende kunst, med 88 studenter (Liverpool Institute of Performing Arts, LIPA, også kjent i Norge som Paul McCartney-skolen). På LIPA har norske studenter i mange år vært den største utenlandske gruppen. Statistikk om studieprogrammene på disse skolene finnes i KIS, men da knyttet til enkelte program.

Det er mange norske gradsstudenter som har valgt institusjoner med lav prestisje i Storbritannia. Dette er institusjoner som kan ha rekrutteringsproblemer i hjemlandet, og som derfor går aktivt ut i markedet utenfor EU for å rekruttere studenter. Det kan igjen bety at det er aktiv markedsføring som har påvirket studentens valg, i tillegg til lave inntakskrav.

Utviklingen ved enkelte institusjoner

En oversikt over antall norske studenter ved fire av de mest populære britiske institusjonene, som alle befinner seg lavt i rankingene og der det er lett å bli tatt opp, viser at det var en betydelig økning, særlig i siste halvdel av tiårsperioden.

Figur 13: Norske studenter ved fire av de mest populære britiske institusjonene, 2004/05–2013/14

Kilde: Lånekassen.

Kingston University mer enn femdoblet antallet norske studenter i løpet av like mange år, og ser ut til å være det universitetet som har lyktes best på det norske markedet. University of Roehampton og Middlesex University fikk også mange flere norske studenter i tiårsperioden, mens Southampton Solent University bare hadde beskjeden økning. De opplyser at deres viktigste base er Den kreative høgskole i Oslo, som de har et gradssamarbeid med. Studenter avslutter siste år i en bachelorgrad hos dem³⁸.

Ser vi på hvilke fag studentene tar ved disse institusjonene, viser oversikten at Kingston University har en høy andel studenter innen økonomi og administrasjon. Dette er fag som får en bedre plassering i KIS enn institusjonen gis samlet sett. 40 prosent av de norske studentene ved Middlesex University var fordelt på psykologi og journalistikk. Begge fag ser ut til å plassere seg på et middels nivå når det gjelder indikatorer for studieprogrammer i KIS. Southampton Solent ligger også høyt i journalistikk, med 30 prosent av de norske gradsstudentene. Roehampton og Kingston har også forholdsvis mange journalistikkstudenter. I de faglige rankingene til University Guide er alle disse programmene høyere ranket enn institusjonene som tilbyr dem.

Institusjoner det er vanskelig å finne statistisk informasjon om

Norske studenter går også på en del institusjoner som ikke er universiteter, men colleges og spesialiserte institusjoner. Disse er ikke rangert. Det samme gjelder enkelte av de private aktørene.

I 2014 var det norske studenter ved nesten 50 slike institusjoner. Noen var private kommersielle universiteter, som Regent's University med flere campuser, og BPP. Noen er internasjonale, for eksempel Hult International Business School, som er kommersiell, eller Webster Graduate School, en del av

³⁸ Opplysninger fra International Recruitment Officer Zoe Green, Studenttorgets informasjonsmøte i Oslo den 9. september 2015.

Webster University i USA. En rekke institusjoner er offentlige institusjoner som tilbyr undervisning i utøvende kunst. Blant dem finner vi Glasgow School of Art, Guildhall School of Music and Drama og Royal Academy of Art. Til sammen ca. 430 eller under ni prosent av de norske gradsstudenter i Storbritannia gikk på disse institusjonene, som vi har lite informasjon om³⁹. De mest populære av dem, LIPA og Anglo-European College of Chiropractic, hadde over halvparten.

Fagmiljøer med høy kvalitet – økonomi og administrasjon

For studenter innen økonomisk/administrative fag eller business, er det Storbritannia som er det viktigste landet. I 2013/14 var det til sammen 1 197 gradsstudenter som tok business-fag i Storbritannia, av disse 73 prosent på bachelornivå. Institusjonene som mottok flest studenter (mer enn 30 studenter) var:

Tabell 5: Institusjoner i Storbritannia med mer enn 30 studenter innen business-fag, 2013/14

	Bachelor	Master	Total
Heriot-Watt University, Edinburgh	96	8	104
Kingston University	72	37	109
University of Roehampton	56	3	59
Oxford Brookes University	50	9	59
University of Essex	49	10	59
University of Edinburgh	42	8	50
Southampton Solent University	34	3	37
Queen Mary, University of London	32	8	40
Lancaster University	29	7	36
Edinburgh Napier University	28	6	34
Middlesex University	24	11	35
City University London, CASS Business School	15	26	41

Kilde: Lånekassen.

Av disse var University of Edinburgh, Lancaster University og Cass Business School akkreditert gjennom EQUIS og/eller AACSB. Edinburgh og Lancaster var også på tilleggsstipendlisten i Lånekassen, sammen med Queen Mary University. Når Cass Business School ikke er inne på tilleggsstipendlisten, er det fordi den ligger ved City University, som ikke er tilstrekkelig høyt rangert.⁴⁰ Kingston University trekker flest studenter med en businessutdanning rangert i nedre tredjedel av skalaen⁴¹.

Oppsummering

En stor andel norske gradsstudenter har kommet inn på gode, til dels eksellente britiske institusjoner. Et velrenommert universitet som University of Edinburgh har en stor norsk kontingent, og flere har kommet inn på svært selektive institusjoner. Samtidig ser vi at omtrent en femtedel av studentene går på institusjoner som ligger lengst nede på britiske rankinglister⁴². Et spørsmål er derfor hvorfor

³⁹ Med forbehold om at spesialiserte institusjoner ikke er tatt med. Det er en liste som med så ulike institusjoner, at det er vanskelig å se at den kan brukes som en rangering.

⁴⁰ Tilleggsstipendlisten bygger på ranking av hele institusjoner.

⁴¹ Fagranking for business i The University Guide 2014.

⁴² Institusjoner plassert i nederste 20% på to rankinglister, The Guardian og The Complete University Guide.

så mange studenter velger dyre studier i Storbritannia på institusjoner som er lavt rangert⁴³, og hvorfor vi ser en opphopning ved en del av dem slik at de faktisk er blant de aller mest populære. Karakterkravene er lavere her, i tillegg til at ledige plasser fylles opp i siste runde.

Hele 41 prosent av alle britiske institusjoner opplever nedgang i rekruttering fra Storbritannia og EU.⁴⁴ Ser vi på opptakskravene ved de mest populære institusjonene, er det tydelig at institusjoner som er rangert midt på treet, ikke er urimelig eksklusive, men burde være innen rekkevidde for flere norske studenter.

Agentenes rolle må også understrekes. Den samlede innsats fra britiske universiteter alene og sammen er formidabel. Mens Kingston, Roehampton og Middlesex er knyttet til «Study across the Pond», og rekrutterer godt, er Southampton Solent University ikke tilknyttet. Men også Solent University er godt eksponert i Norge, gjennom StudentTorget. Disse organiserer egne treff i Norge, der en rekke britiske institusjoner kommer.

Når Solent University har langt svakere vekst enn de tre første, kan det kanskje si noe om betydningen agentene har.

Til sist kommer i utgangspunktet nøytral informasjon fra norske myndigheter og organisasjoner med oppdrag fra myndighetene, informasjon som kan mistolkes. Et eksempel kan være ANSAs informasjonssider på web som viser de mest populære institusjoner blant norske studenter. Dette kan tolkes som en anbefaling.

⁴³ Ytterligere 274 studenter er spredd på til sammen 17 institusjoner rangert i kategori I og II [av dem 92 studenter i kategori I], slik at i alt går 1504 norske gradsstudenter, eller 30 prosent av samtlige norske gradsstudenter på lavt rangerte institusjoner. Av disse går halvparten i institusjoner som er rangert i kategori I.

⁴⁴ Director Helen Thorne, UCAS. QAA konferanse i London 18.nov 2014.

Kapittel 4. USA

USA er verdens mest attraktive studieland for internasjonale studenter. Institusjoner derfra topper de globale rankinglistene over forskningsuniversiteter, og forskningsmiljøene i USA har i lang tid rekruttert toppforskere fra hele verden. Ifølge OECDs statistikk er det USA som har den største andelen av verdens utenlandsstudenter.⁴⁵

Den amerikanske sektoren for høyere utdanning har tradisjon for å kreve skolepenger. Men selv med store kutt i offentlige overføringer til undervisning, viser undersøkelser at skolepengene som kreves av amerikanere, i gjennomsnitt ikke ligger mye over det de gjorde for ti år siden, ettersom amerikanske studenter ofte tildeles stipend eller får rabatter⁴⁶. For utenlandske studenter er dette annerledes. Her går prisen opp, om man da ikke får tilgang til amerikanske stipend eller rabattordninger.

For norsk forskning og utdanning har kontakten med USA vært svært viktig. Norge fikk allerede i 1989 en egen vitenskapsråd ved ambassaden i Washington. Likevel kunne Forskningsrådet tidlig på 2000-tallet vise at forskerkontakt og studentmobilitet fra Norge til USA hadde gått ned, noe som førte til flere tiltak fra Kunnskapsdepartementets side. Norges strategi for økt samarbeid om høyere utdanning med Nord-Amerika (2008-2011) inneholdt blant annet konkrete måltall for studentmobilitet. Det samme gjorde den etterfølgende strategien, for perioden 2012-2015.

Økt utvekslingsmobilitet og flere norske gradsstudenter til USA ble sett som viktigste måter å bidra til en styrking av kontakten. Samtidig satte også amerikanerne inn et støt for å styrke de kunnskapspolitiske relasjonene mellom Norge og USA. USAs ambassadører og flere organisasjoner har vært engasjert i å få flere norske studenter til USA. Fulbrightkontoret og den amerikanske ambassaden er EducationUSA-rådgivningskontorer, og veileder studenter som vurderer å studere i USA. I tillegg er en del amerikanske institusjoner representert i Norge gjennom agenter, og mange markedsfører seg gjennom kommersielle webportaler, som StudentTorget.

Vekst i antall norske gradsstudenter til USA

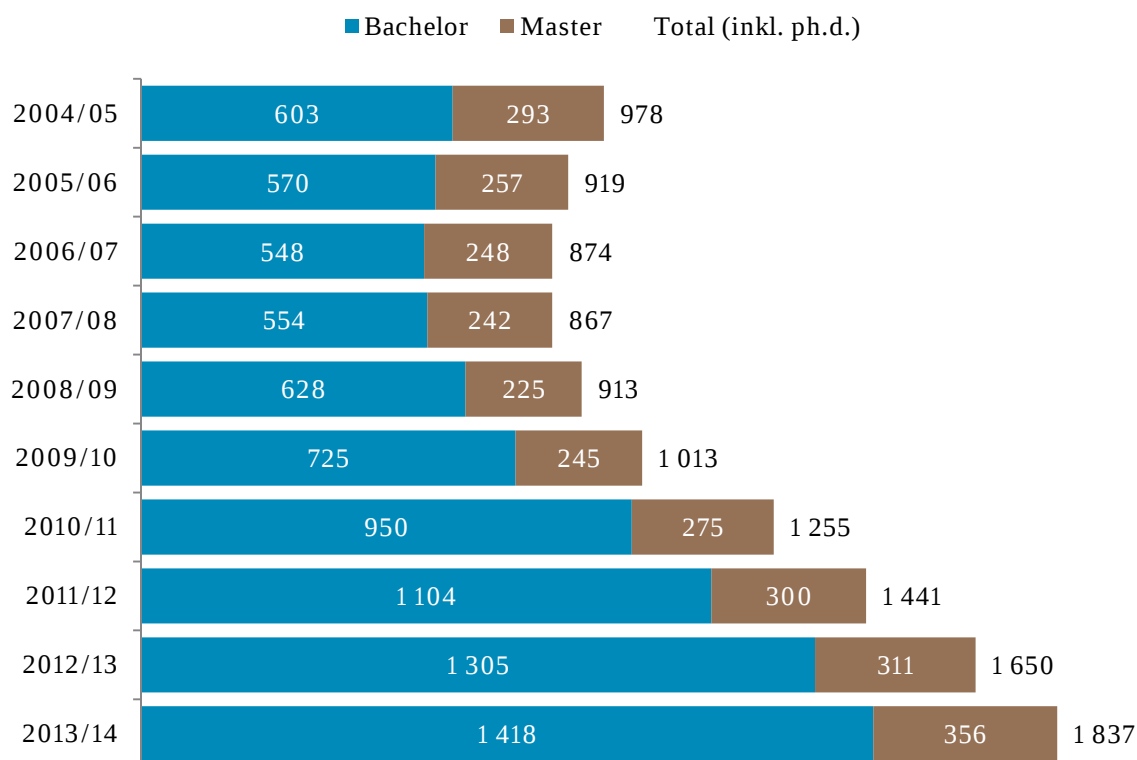
Tallene for norske gradsstudenter i USA sank i første del av tiårsperioden, men har gått opp siden bunnåret 2007/08. Måltallet for gradsmobilitet fra KDs to strategier er oppnådd og mer enn det.⁴⁷ Veksten i tallet på gradsstudenter til USA kom som vi ser av figuren i de siste årene, og mer enn doblet seg i løpet av seks år.

⁴⁵ Education at a Glance 2014 s. 345 -346.

⁴⁶ The College Board.

⁴⁷ 1200 gradsstudenter og 1200 delstudenter i 2011.

Figur 14: Norske gradsstudenter i USA, 2004/05–2013/14

Kilde: Lånekassen.

Det er flest studenter på bachelornivå, og denne andelen økte fra 62 prosent i 2004/05 til hele 77 prosent ti år senere. I tillegg til bachelor- og mastergradsstudenter får noen ph.d.-studenter USA-støtte fra Lånekassen. Her sank antallet fra 82 til 40 i tiårsperioden.

Skolepenger til amerikanske institusjoner

Med lavere overføringer fra det offentlige til høyere utdanningsinstitusjoner har skolepengene ved offentlige utdanningsinstitusjoner gått opp de siste ti årene. Skolepenger ved private ikke-kommersielle institusjoner har gått opp med 25 prosent de siste 10 år, og er doblet over de siste 20. Skolepenger ved offentlige institusjoner som tilbyr fireårig utdanning⁴⁸, varierer mellom delstater, og lå i 2014/15 på et snitt per år mellom 10 000 USD i Sør-Dakota og 34 000 USD i Vermont for studenter som kommer utenfra delstaten. For studenter som kommer utenfra delstaten, har skolepengene i snitt økt med 34 prosent i løpet av ni år, til 22 200 USD (2014/15).⁴⁹ Snittet for skolepenger for private ikke-kommersielle institusjoner lå til sammenligning på ca. 30 000 USD (2013/14), mens de kommersielle institusjonene i snitt tok 15 000 USD. Det er institusjonene som gir doktorgrad som krever høyest skolepenger.

For norske studenter som kommer inn på de dyreste institusjonene betyr prisnivået at de må regne med å bidra ganske mye selv til finansiering av studiene, utover den støtten de får i form av stipend

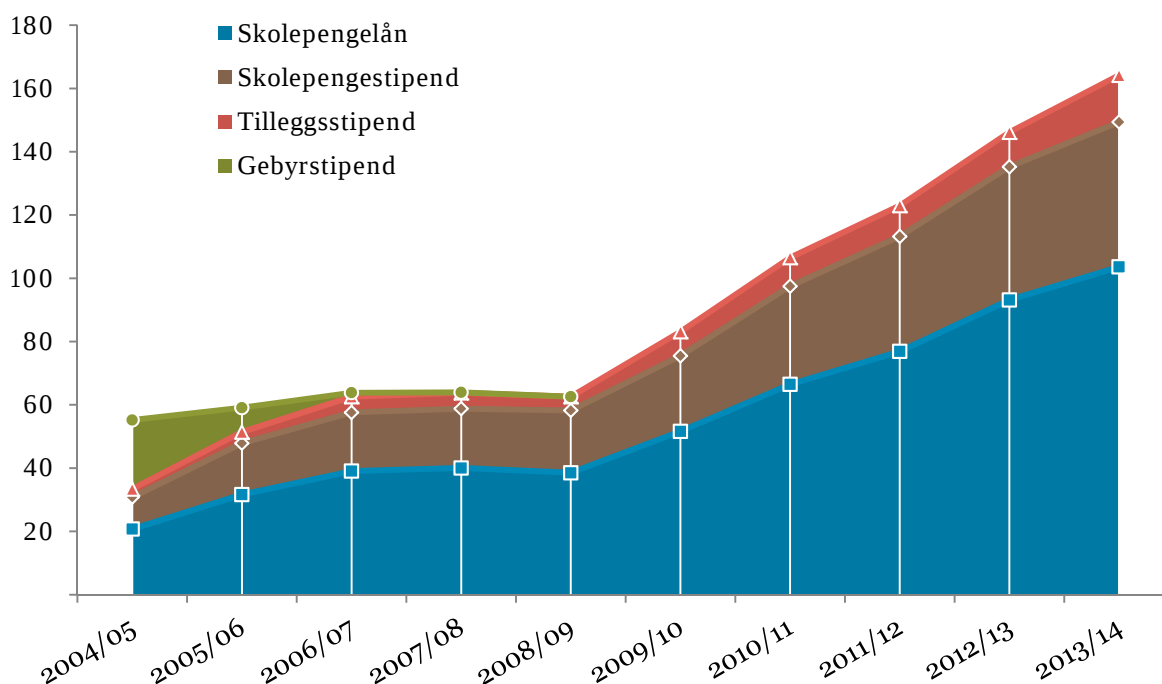
⁴⁸ Trends in College Pricing 2014. College Board. Alle tall gjelder annonserte priser.

⁴⁹ Mellom 2005/06 til 2014/15. Informasjon fra IIE.

og lån fra Lånekassen. Behovet for slik «toppfinansiering» har økt etter sommeren 2014, med den kraftige reduksjonen i kroneverdi mot dollar.⁵⁰

I 2013/14 utgjorde skolepengeutbetalingene fra Lånekassen til amerikanske institusjoner 164 millioner kroner. Det var en økning på 162 prosent fra fem år tidligere. I samme periode steg antall betalende studenter med 127 prosent. I 2013/14 var gjennomsnittet for gradsstudentene i USA per år 99 000 kroner; av dette utgjorde låneandelen i gjennomsnitt 62 000 kroner (doktorgradsstudenter inkludert).

Figur 15: Skolepenger til gradsstudier i USA, 2004/05–2013/14 (mill. kr.)

Kilde: Lånekassen. Indeksjusterte 2014-kroner.

Amerikanske institusjoner med kvalitet i verdensklasse

Amerikanske universiteter ligger høyt på internasjonale rankinglister, med over halvparten av ARWU topp 100-plasseringene. Ser vi på de verdensledende institusjonene som vist i ARWUs liste over de 100 beste, finner vi at 293 norske gradsstudenter var inne på et førtitalls topprangerte amerikanske institusjoner. Det tilsvarer 16 prosent av de norske gradsstudentene i USA, som er noe høyere enn den tilsvarende andelen for Storbritannia. De norske studentene på amerikanske toppinstitusjoner er spredd, men to universiteter, University of Colorado og Columbia University, har begge flere enn 30 norske studenter.

⁵⁰ I 2013 kostet en amerikansk dollar 5,90 kroner (kilde: Norges Bank). Maksimal Lånekassestøtte med tilleggsstipend var da 178 000 kroner, mens skolepenger på 34 000 dollar tilsvarte ca. 200 000 kroner. Med dollarkursen pr. november 2015, som er på 8,60 kroner, har 34 000 dollar blitt til ca. 290 000 kroner, mens maksimalt støttebeløp fra Lånekassen pr. 2015/16 er på 190 000 kroner.

Tabell 6: Norske gradsstudenter på ARWU topp 100 rangerte amerikanske institusjoner, 2013/14

	Antall studenter
University of Colorado at Boulder	39
Columbia University	31
New York University	24
Arizona State University	17
Boston University	16
MIT	13
University of Minnesota, Twin Cities	12
Stanford University	12
The University of Texas at Austin	11
University of California Berkeley	11
Harvard University	9
Brown University	9
University of Washington	8
University of Arizona	7
University of California Los Angeles	6
Texas A&M University	6
University of Utah	6
University of California San Diego	6
University of Pennsylvania	5
Duke University	5
Carnegie Mellon University	5
University of Michigan – Ann Arbor	4
Northwestern University	4
The Johns Hopkins University	3
University of Wisconsin – Madison	3
Cornell University	3
University of Maryland, College Park	3
University of Illinois at Urbana-Champaign	2
University of North Carolina at Chapel Hill	2
University of California Santa Barbara	2
The Ohio State University – Columbus	2
University of Florida	2
Princeton University	2
University of Chicago	2
University of Rochester	2
Georgia Institute of Technology	2
University of California, Irvine	1
Rutgers, The State of New Jersey	1
University of California, Davis	1
Yale University	1
Washington University in St. Louis	1
Total	293

Kilde: Lånekassen.

Tilleggsstipendlisten, basert på amerikanernes egen ranking av forskningsuniversiteter⁵¹, inneholder flere av de samme institusjonene som den utvidede ARWU-listen (ARWU 500). Til sammen 334 av de norske studentene gikk på en av institusjonene som er inne på listen for tilleggsstipend.⁵² Det utgjør 18 prosent av alle de norske gradsstudentene i USA, altså en vesentlig lavere andel enn for Storbritannia (28 prosent). Tilleggsstipendlisten ser altså ut til å ha hatt mindre betydning for hvilke institusjoner norske studenter studerer ved i USA, enn den har for Storbritannia.

Et annet spørsmål er om amerikanske institusjoner trakk til seg de beste norske studentene. En indikasjon på hvor mange *norske toppstudenter* som valgte USA, kan være å vurdere hvilke som er blant de 10 beste i «median SAT score» nasjonalt. Ved seks av disse var det til sammen 58 norske studenter. Det var Yale, Princeton, MIT, Harvard, University of Chicago og Columbia University.⁵³ Selv uten informasjon om hva opptakskravene var til norske gradsstudenter, kan vi anta at de 58 norske gradsstudentene som kom inn på disse institusjonene, var toppstudenter. 30 av disse var på mastergradsnivå, der det er rimelig å tro at det er en reell konkurranse om studentene. Selv om dette ikke er uttømmende; og vi i tillegg kan vi regne med at norske toppstudenter også valgte andre amerikanske institusjoner, kan vi samlet sett si at relativt få toppstudenter blir trukket til USA.

Hjelpemidler for vurdering av kvalitet i USA

Institusjonskategorier: «University» er ikke en lovbeskyttet tittel i USA, og liksom «college» kan det brukes som betegnelse på svært ulike institusjoner. Et anerkjent hjelpemiddel for å vurdere kvalitet er den amerikanske «The Carnegie Classification of Higher Education Institutions». Den deler alle institusjoner inn i kategorier og gir en oversikt over hvilket tilbud de enkelte står for.

USA har et stort og fleksibelt system for høyere utdanning, der kvalitetsforskjellene mellom institusjoner kan være store. Private institusjoner vokste fram på et tidlig tidspunkt i USA. Ansvar for de offentlige institusjonene ligger hos delstatene, men også offentlige institusjoner har siden tidlig på 1900-tallet hatt en viss økonomisk selvstendighet. Sektoren karakteriseres av arbeidsdeling, slik at forskning i hovedsak skjer ved universiteter, mens colleges i hovedsak tilbyr undervisning. Hierarkiseringen er samtidig streng, og det er stor prestisje knyttet til forskning; jo mer en institusjon er anerkjent for sin forskning, jo større prestisje har den.⁵⁴

Rankinglister: Som hjelpemiddel til å skille mellom gode og mindre gode universiteter og colleges, vil mange unge potensielle studenter og deres foreldre i USA bruke *US News and World Report*, magasinet som siden 1983 har gitt ut sine rankinger av høyere utdanningsinstitusjoner, og som hvert år publiserer nye rankinger av amerikanske colleges⁵⁵. Rankingen har høy gjennomslagskraft i USA. Det er tre hovedlister, National Universities, US News Best Colleges og US News Best Graduate Schools. Vi bruker US News Best Colleges, som omfatter alle institusjoner som tilbyr en bachelorgrad. Den er i hovedsak basert på informasjon US News selv henter inn. Fullføringsgrad og om studentene fortsetter etter første år (retention rate), akademisk omdømme basert på svar fra akademikere og rådgivere i videregående skole (high school) er noen av de til sammen 16 indikatorene som brukes.

⁵¹ Utarbeidet av The Center for Measuring University Performance.

⁵² Det er i alt 57 amerikanske institusjoner på tilleggsstipendlisten.

⁵³ The Center for Measuring University Performance 2013 Annual Report

⁵⁴ SIUs rapport til Mjøs-kommisjonen 1999 s. 140.

⁵⁵ Omfatter alle institusjoner som tilbyr lavere grad.

Statistikk: I tillegg har vi lagt til grunn to kvalitetsindikatorer som går igjen i databasene for høyere utdanning i USA, National Central Education Statistics og The College Boards oversikt; det er «Selectivity», eller hvor stor andel av søkerne som mottar et tilbud om studieplass, og «Graduation rate», eller fullføringsgrad. Den beregnes for fulltidsstudenter som har påbegynt et studieløp som skal føre til en grad eller en annen avsluttende eksamen *på lavere nivå*. Målingen av fullføring gjøres etter 150 prosent av normert studietid.

Ved hvilke amerikanske institusjoner er de norske studentene?

De norske studentene i USA fordelt seg i 2013/14 på 404 institusjoner for høyere utdanning, opp fra 336 ti år tidligere. De fleste institusjonene har bare én eller to norske gradsstudenter, mens 37 av dem har ti eller flere. Norske «ghettoer» er ikke typisk for USA.

Vi har tatt et tilfeldig utvalg på ti prosent (40/404) av institusjonene⁵⁶ for å få en pekepinn om hvilke typer læresteder de norske studentene er ved:

Tabell 7: Type læresteder norske gradsstudenter i USA studerer ved, 2013/14

Institusjonstype	Prosent
Doctorate Granting Universities:	33 %
Master's Colleges and Universities:	35 %
Baccalaureate Colleges:	15 %
Special Focus Institutions:	13 %
Ikke spesifisert, flere campuser:	5 %

Kilde: Lånekassen. Kategorier fra Carnegie Classification of Higher Education Institutions

Omtrent en tredjedel av studentene går på det vi i Norge forstår med universiteter, altså breddeinstitusjoner med plikt til forskning som også utdanner doktorgradskandidater. Sammen med mastergradsinstitusjonene, tar de imot to tredeler av de norske studentene. Kategorien «special focus» omfatter svært ulike typer institusjoner, fra de som driver avansert forskning til rene bachelorinstitusjoner. Andelen på rene bachelorinstitusjoner var lav, og i vårt eksempel fantes ingen toårige institusjoner.⁵⁷ Blant institusjonene i utvalget var tre drevet kommersielt. Slike institusjoner er det lite data på i amerikansk statistikk.

Av de 404 institusjonene var det bare fem som hadde flere enn 50 norske gradsstudenter. I listen over de mest populære lærestedene i USA har vi inkludert de ni som pr. 2013/14 hadde flere enn 30 norske gradsstudenter.

⁵⁶ Hver tiende institusjon basert på datalister fra Lånekassen.

⁵⁷ Community colleges er toårige institusjoner og med i dataene vi har fått fra Lånekassen.

Tabell 8: De mest populære institusjonene i USA, 2013/14

Institusjon	Antall studenter	Skolepenger (mill. kr.)	Type institusjon	US News and World Report rank ⁵⁸	Selectivity ⁵⁹	Fullføring lavere grad på 150 % av normert tid ⁶⁰	ARWU 2014
Berkeley College, New York	135	13,1	Spec/Bus ⁶¹ Privat kommersiell	--	-	31 %	-
Long Island University, LIU Post	112	10,5	Master's L ⁶² Privat	--	-	40 %	-
Hawaii Pacific University	105	8,8	Masters's L Privat	80 Regional Universities West	Somewhat selective 63%	40 %	-
University of North Dakota Grand Forks	59	1,3	RU/H ⁶³ Offentlig	168 National Universities	Less selective 86%	55 %	-
California Lutheran University	57	5,5	Master's L Privat	15 Regional Universities West	Somewhat selective 61%	70 %+ 26 % transfer	-
Pacific Lutheran University, Tacoma, Washington	49	4,8	Master's M ⁶⁴ Privat	17 Regional Universities West	Less selective 75%	70 %	-
University of Colorado at Boulder	39	6,3	RU/VH ⁶⁵ Offentlig	88 National Universities	Less selective 84%	70 %+21 % transfer	34
Academy of Art University, San Francisco	38	3,6	Spec/Arts ⁶⁶ Privat kommersiell	--	Open admission 100%	32 %	-
Columbia University New York	31	5,2	RU/VH Privat	4 National Universities	Most selective 7%	93 %	7

Kilde: Lånekassen. Indeksjusterte 2014-kroner. Type institusjon fra Carnegie Classification of Higher Education Institutions. US News and World Report 2015. Selectivity fra The College Board. Fullføring lavere grad på 150 prosent av normert tid The College Navigator.

Mest populære i 2013/14 var to institusjoner i New York og en på Hawaii, alle med i overkant av 100 norske studenter. Ti år tidligere var det University of North Dakota som hadde flest studenter (71), Hawaii Pacific hadde 44 mens Pacific Lutheran University i Washington var på tredje plass med 27

⁵⁸ Colleges, eller samlet lavere grads tilbud rangeres i ulike kategorier.

⁵⁹ The College Board. Prosent av søkere som får tilbud om studie plass.

⁶⁰ nces.ed.gov/collegenavigator

⁶¹ Special focus institution, business

⁶² Masters Colleges and Universities, larger programs

⁶³ Research Universities, high research activity

⁶⁴ Master Colleges and Universities, medium programs.

⁶⁵ Research University, very high research activity.

⁶⁶ Special focus institutions, schools of art, music and design.

studenter. Det betyr at det i tiårsperioden har kommet inn to ganske nye aktører på toppen av listen over de mest populære institusjonene, og at studentene har blitt noe mer konsentrert rundt disse.

Kommentarer til de mest populære institusjonene

De mest populære institusjonene rekrutterer aktivt i Norge; Berkeley College og LIU Post blant annet gjennom den norske agenten SONOR. Noen har en tilknytning til Norge som går langt tilbake, for eksempel University of North Dakota, i delstaten der mer enn halvparten av befolkningen sier de har norske aner. Dette universitetet har en egen avtale med en campus i Moss, the American College of Norway. California Lutheran University og Pacific Lutheran University rekrutterer begge ved å tilby stipend og tilrettelagt opptak gjennom Norge-Amerika foreningen.

Tabellen over viser at det er en sammenheng mellom opptakskrav og gjennomføringsgrad. University of North Dakota, som regnes blant de nasjonale forskningsuniversitetene, har lave opptakskrav og relativt lav gjennomføringsgrad (55 prosent). De to private lutherske institusjonene viser bedre gjennomføringsgrad; 70 prosent for California Lutheran (i tillegg til registrert overføring til annen institusjon på 26 prosent⁶⁷), og 70 prosent for Pacific Lutheran (overføring ikke oppgitt). Disse to institusjonene er relativt små og kostbare for amerikanske studenter, men det er bare California Lutheran som regnes som «somewhat selective».

De tre institusjonene som har flest norske gradsstudenter, er blant de svakeste, målt etter fullføringsgrad. Det gjelder både Berkeley College (fullføringsgrad 31 prosent), Long Island University (ikke registrert i nasjonal statistikk, men oppgitt med fullføringsgrad 40 prosent i College Board databasen), Hawaii Pacific (fullføringsgrad 40 prosent) og litt lenger nede, det kommersielle Academy of Art University (fullføringsgrad 32 prosent). Mens Hawaii Pacific og Long Island er private, ikke-kommersielle institusjoner, er Berkeley College (ikke å forveksle med University of California, Berkeley) en kommersiell institusjon. Det er også Academy of Art University San Francisco, som har en tilsvarende lav fullføringsgrad. Av disse er det bare Hawaii Pacific som kommer inn i US News and World Reports ranking av colleges i USA; på en beskjeden delt 80.-plass for regionale universiteter i region vest⁶⁸. Hawaii Pacific er samtidig klassifisert som «somewhat selective».

Blant de mest populære institusjonene er det også to som regnes blant de beste i verden. Begge ligger høyt på gjennomføring; Columbia University med 93 prosent og University of Colorado, Boulder med 70 prosent og i tillegg registrert overføring på 21 prosent. De er av US News and World Report rangert blant de nasjonale universitetene på henholdsvis 4.- og 88.-plass. Den relativt lave plasseringen for University of Colorado kan virke noe overraskende, da universitetet regnes blant verdens 100 beste forskningsuniversiteter. Samtidig er det hos US News and World Report først og fremst kvaliteten på bachelortilbudet som måles.

Med hensyn til faglig profil legger vi merke til at amerikanske institusjoner har mange norske business-studenter. Hele 37 prosent av alle de norske gradsstudentene i USA tar slike fag.

Utviklingen ved de mest populære amerikanske institusjonene

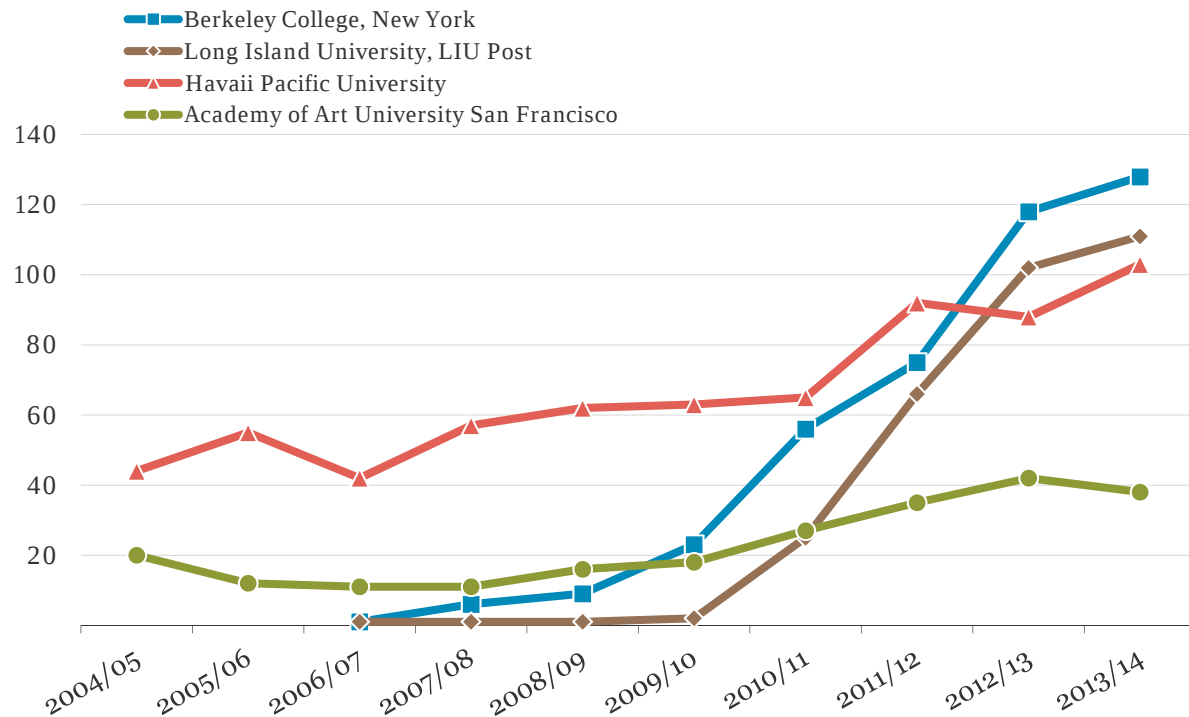
De fire antatt svakeste av de mest populære amerikanske institusjonene opplevde en sterk økning i de fem studieårene fram til 2013/14. Antallet norske gradsstudenter steg fra under 10 til godt over

⁶⁷ Bare et fåtall av institusjonene har registrert overføring til annen institusjon.

⁶⁸ Ranking for 2014.

100 for Berkeley College og LIU Post, fra 60 til over 100 for Hawaii Pacific og fra 16 til 38 for Academy of Art University San Francisco.⁶⁹ Inntektene i form av skolepenger finansiert av Lånekassen var i 2013/14 på henholdsvis cirka 13, 10, 9 og 4 millioner kroner for disse fire institusjonene.

Figur 16: Norske studenter ved fire populære amerikanske institusjoner, 2004/05–2013/14

Kilde: Lånekassen.

Institusjonene rekrutterer delvis direkte selv på messer, men også gjennom agenter i Norge. De er i tillegg representert på webportaler som StudentTorget. Institusjoner som rangeres lavt men rekrutterer godt, har gjerne mer fleksible opptaksprosedyrer og krever for eksempel ikke SAT⁷⁰ og/eller de har rullerende opptak eller seine søknadsfrister.

Det er dels i strid med gjeldende politiske målsetninger at akkurat disse institusjonene vokser i popularitet blant norske studenter. På ene siden er både studentmobilitet og samarbeid med USA prioritert i norsk politikk. Samtidig er det et viktig mål at internasjonalisering skal bidra til økt kvalitet og relevans i norsk utdanning. Da er det problematisk at de mest populære amerikanske institusjonene blant norske gradsstudenter kommer dårlig ut på sammenstillingen av flere kvalitetsindikatorer.

Undervisningsinstitusjoner med lav fullføringsgrad

Av de 1298 gradsstudentene fra 2013/2014 som vi har sjekket⁷¹ gikk 299 på institusjoner der under halvparten (av alle studentene ved institusjonene) var registrert enten med fullført grad eller over-

⁶⁹ De siste Lånekassetallene, for studieåret 2014/15, viser at det var en nedgang fra året før i antall norske studenter ved både Berkeley College (fra 135 til 122) og ved Long Island University, Post (fra 112 til 86).

⁷⁰ Scholastic Aptitude Test. Dette er en standardtest, ikke spesielt knyttet til pensum, som kreves for opptak til en rekke colleges.

⁷¹ Utvalget omfatter studenter ved institusjoner med fem eller flere norske gradsstudenter, tilsammen 71 prosent av alle norske gradsstudenter i USA.

ført til en annen institusjon. Dette er lavt ikke bare i amerikansk men også i norsk kontekst.⁷² Selv om vi ikke vet hvordan fullføringsgraden blant de norske utenlandsstudentene ligger i forhold til det amerikanske gjennomsnittet, er så lav gjennomføring et dårlig tegn når det gjelder kvaliteten på institusjonene som helhet, det er rimelig å si at dette er «institusjoner med usikker kvalitet».

At mer enn to av ti norske gradsstudenter i USA går på institusjoner der færre enn halvparten enten fullfører eller overføres til annen institusjon, gir grunn til ettertanke. Resultatet tyder på at en del av de norske studentene som velger USA som studieland, er for dårlig informert om det amerikanske utdanningsmarkedet og hvor mye kvaliteten kan variere. Det vi ser er at geografi spiller sterkt inn (kjent storby eller region, «norske» delstater), og vi kan også regne med at tilgjengelighet i form av enkle og fleksible opptakskrav spiller en betydelig rolle for studentenes valg.

Noen hindringer som er spesielle for USA

Det er flere snubletråder for den som skal søke opptak ved en god institusjon i USA. Vi tror at disse hindringene også er en del av forklaringen på at såpass mange studenter går på institusjoner med usikker kvalitet.

Søknadsfristen på de beste institusjonene er før eller rett etter nyttår. Mange studenter er ikke klare til å søke så tidlig. Når andre institusjoner kan ha seinere søknadsfrist, eller rullerende opptak, framstår de som en praktisk løsning. Berkeley College er et eksempel på dette.

Dokumentasjonen som behøves for opptak, kan være krevende. De fleste institusjoner krever avlagt Scholastic Aptitude Test (SAT), en standardtest ikke spesielt knyttet til pensum. I tillegg kreves det gjerne anbefalingsbrev og dokumentasjon på at man kan engelsk på tilstrekkelig høyt nivå. SAT-testen er amerikansk og et nytt fenomen for norske studenter, som må orientere seg både om hva den består i, og hvor og når det er mulig å få avlagt den. Berkeley College er blant de institusjoner som ikke krever SAT.

En bachelorgrad i USA tar fire år, og inntil det siste har det ikke vært mulig å få støtte fra Lånekassen til førsteåret i USA, med unntak for institusjonene på tilleggsstipendlisten. Mens mange gode institusjoner har vært tilbakeholdne med å la norske studenter starte sin bachelorgrad i år 2, har flere av institusjonene⁷³ godtatt studentene inn på sophomore-nivå.⁷⁴

Kostnadene ved utdanning i USA er høye, og institusjoner som opererer med et stipend til norske studenter (det vil si fritak for deler av studieavgiften) har et konkurransefortrinn.

Opptak til graduate studies ved anerkjente universiteter kan i noen tilfeller kompliseres av den kortere europeiske bachelorgraden. I mange tilfeller setter gode institusjoner krav til høye karakterer første år for at studenten skal kunne gå videre.

Krav til dokumentasjon til opptak for graduate studies med den såkalte GRE og/eller GMAT er videre med på å utgjøre en hindring for mange studenter. Også dette er spesifikt amerikanske tester, og de brukes av et flertall av institusjonene.

⁷² Jfr. Tilstandsrapporten for høyere utdanning 2014, s. 18: Etter fem år har nesten 70 prosent av 2009-kullet i norsk høyere utdanning fullført graden sin.

⁷³ Kilde: SONOR.

⁷⁴ Fra og med studieåret 2015/16 er dette ikke lenger en problemstilling. Lånekassens forskrift er endret slik at første år i all amerikansk høyere utdanning er regnet som støtteverdig, selv om utdanningen fortsatt ikke regnes som på nivå med norsk høyere utdanning.

På ANSAs webportal ble det våren 2015 lagt ut en henvendelse til studenter som var seint ute med å søke opptak til institusjoner i USA. Her finner vi lister over institusjoner med sein søknadsfrist og med fortløpende opptak, samt institusjoner som ikke krever så omfattende dokumentasjon. På denne listen finnes flere av de mest populære institusjonene for norske gradsstudenter. Dette er et eksempel på at flere gode hensyn og ønsker kan komme i strid med hverandre; i dette tilfellet hensynet til studenter valgfrihet, ønsket om høy studentmobilitet til USA og hensynet til kvalitet på utdanningen.

Kvalitet innenfor fagmiljøet økonomi/business/administrasjon/ledelse

Så mye som 37 prosent av de norske gradsstudentene i USA er registrert hos Lånekassen som studenter som tar økonomi/business/administrasjon/ledelse. Hele 78 prosent av disse var på bachelor-nivå. Institusjonene som mottok flest studenter (mer enn 20 studenter) var:

Tabell 9: Institusjoner i USA med mer enn 20 studenter innen økonomi og administrasjon 2013/14

	Bachelor	Master	Total	Andel av norske studenter ved institusjonen
Berkeley College, New York	124	0	124	97 %
Long Island University. LIU Post	34	4	38	34 %
Hawaii Pacific	16	19	35	34 %
California Lutheran University	10	14	24	43 %

Kilde: Lånekassen.

Long Island University har en AACSB akkreditering for sin økonomisk-administrative utdanning. Ingen av disse institusjonene er på tilleggsstipendlisten i Lånekassen.

Berkeley College er den institusjon som uten sammenligning har flest studenter innen økonomi og administrasjon. Selv om tilbudet er populært, har vi ikke kunnet finne at skolen utmerker seg kvalitetsmessig innen dette fagfeltet.

Tre av institusjonene som er mest populære for norske gradsstudenter, har AACSB-akkrediterte «handelshøyskoler», men uten at de norske studentene flokket seg akkurat dit. Det gjelder Pacific Lutheran med 16 bachelorstudenter, University of Colorado at Boulder med 11 bachelorstudenter og Columbia University der det ikke var norske gradsstudenter som tok økonomi og administrasjon.

Oppsummering

Som vi har sett tilfellet var for Storbritannia, gikk en betydelig andel norske gradsstudenter på gode, solide amerikanske institusjoner. Samtidig var det flere av de mest populære lærestedene, og særlig de som har hatt størst vekst i antall norske gradsstudenter i senere tid, som kommer dårlig ut på indikatorer for kvalitet. Som for Storbritannia kan man spørre hvorfor såpass mange velger dyre studier i USA på institusjoner av usikker kvalitet, og hvorfor vi ser en opphopning av og økning i norske studenter ved noen av dem.

En forklaring kan være aktiv markedsføring fra noen av de mest populære institusjonene, og at økende popularitet i seg selv skaper en selvforsterkende dynamikk, gjennom økt synlighet i informasjonskanaler som studentene forholder seg til. Andre forklaringsfaktorer er sen søknadsfrist/rullerende opptak, gjerne i kombinasjon med færre formelle krav (som Scholastic Aptitude Test). Samtidig kan man ut fra gjeldende norske prioriteringer for internasjonalisering av utdanning si at flere studenter burde kunne komme inn på institusjoner med høyere kvalitet, som det finnes svært mange av i USA.

Kapittel 5. Australia

Australia kom opp som destinasjon for norske studenter tidlig på 90-tallet, og i 2001 var Norge rangert som nr. 10 av senderlandene til Australias høyere utdanning. Fortsatt er Norge det landet i den vestlige verden som sender forholdsvis flest gradsstudenter til Australia, men antallet er mer enn halvert siden toppåret 2002/03.

Australia har utviklet høyere utdanning som en sterk merkevare, ikke minst basert på internasjonale rankinger. Landets institusjoner har siden sist på 80-tallet fulgt en svært aktiv internasjonal rekrutteringspolitikk, og i dag er en av fem studenter på campuser i Australia utenlandsk.⁷⁵ Australske institusjoner har kunnet kreve skolepenger fra utenlandske studenter siden 1986, og et minstekrav fra staten er at institusjonen sørger for at avgiftene dekker faktiske utgifter. Det er ikke satt noen maksimumsgrense. De viktigste markedene er i Asia, spesielt Kina, men kontakten med andre kontinenter er også vel utviklet, og Australias høyere utdanningsinstitusjoner ble i en periode oppfattet som på grensen til aggressive markedsaktører. I Norge har australske institusjoner vært representert direkte eller gjennom agenter siden 1990-tallet.

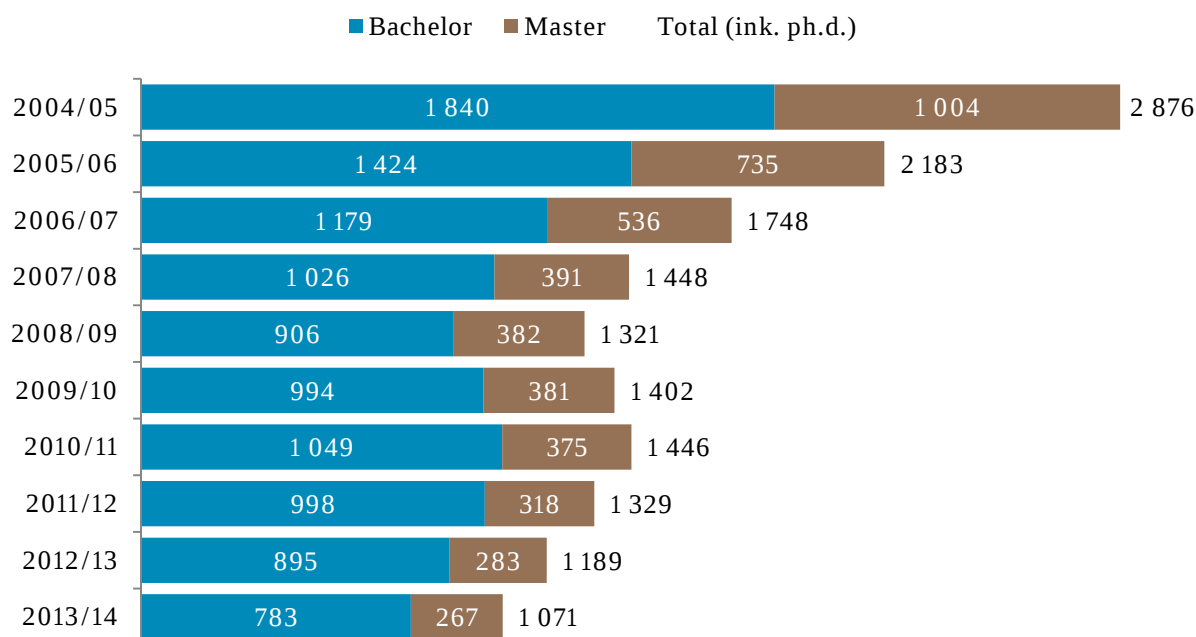
Sterk nedgang i antall norske gradsstudenter til Australia

Tallet på norske gradsstudenter i Australia falt bratt etter toppåret 2002/03, og nedgangen har fortsatt like til i dag. I 2013/14 var det 1 071 norske gradsstudenter i Australia, mot 2 876 ti år tidligere. Nedgangen i antall norske gradsstudenter i Australia er resultat av en *villet* norsk politikk. Deler av nedgangen skyldes sannsynligvis endringene i Lånekassens regelverk fra 2004/05. Etter dette blir støtte til høye skolepenger hovedsakelig gitt som lån. I tillegg kommer et par andre faktorer. På 1980- og 90-tallet omgjorde Australia en rekke tekniske høyskoler (polytechnics) til universiteter uten at dette innebar et krav om forskning. Dette bidro til at australsk utdanning fikk et dårlig rykte i mange land. Til dette kom det i Norge innvendinger fra NHO og andre om at det nesten ikke var kontakt mellom norsk og australsk næringsliv, og dermed mindre behov for kompetanse om Australia enn om mange andre land.

Igjen kan en sammenligning med våre nordiske naboland være interessant. Sverige sendte i 2012/13 1 630 studenter til Australia, mens Danmark sendte 787. Tallene inkluderer både grads- og delstudenter. Tilsvarende tall for Norge er 1 940.⁷⁶ Relativt til antall studenter sendte Norge fortsatt klart flest studenter til Australia i Norden, og vi ligger også høyest i absolutte tall.

⁷⁵ Grattam Institute 2014 p. 24.

⁷⁶ Kilde: III Atlas project

Figur 17: Norske gradsstudenter i Australia, 2004/05–2013/14

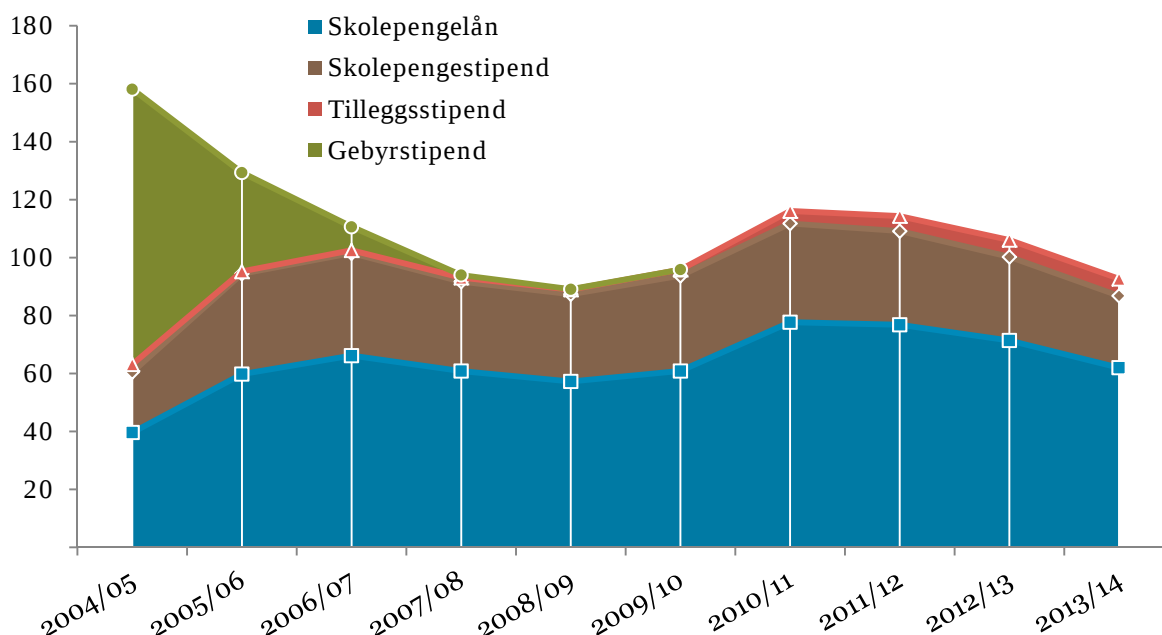
Kilde: Lånekassen

Det er andelen masterstudenter som har gått sterkest ned, med mer enn to tredjedeler. Andelen bachelorstudenter har også sunket. For både master og bachelor var nedgangen brattest mellom 2004/05 og 2006/07. Andelen av gradsstudentene på masternivå har falt fra 35 til 25 prosent mellom 2004/05 til 2013/14. Det står i kontrast til gjeldende politikk, med en moderat prioritering av mastergradsstuder gjennom høyere stipendandel. Det finnes også noen ph.d.-studenter. I 2004/05 var det 32 ph.d.-studenter i Australia, mens i 2013/14 hadde antallet ph.d.-studenter sunket til 11.

Utgifter til skolepenger i Australia

Lånekassens samlede utbetalinger til skolepenger for gradsstudenter i Australia har gått ned, men reduksjonen er forholdsmessig mindre enn fallet i antall studenter skulle tilsi. I gjennomsnitt fikk en student 88 000 kroner i støtte til skolepenger i 2013/14. Det er nå studentene som bærer brorparten av disse kostnadene: Låneandelen utgjør ca. 67 prosent.

Figur 18 Skolepenger til gradsstudier i Australia, 2004/05–2013/14

Kilde: Lånekassen. Indeksjusterte 2014-kroner.

Australske universiteter i verdenstoppen

I 2014 var fire australske universiteter regnet blant de 100 beste på ARWUs liste over «verdensuniversitet». Der gikk det til sammen nøyaktig 100 norske gradsstudenter. Like under 10 prosent av de norske australiastudentene var altså på institusjoner som er rangert i verdenstoppen:

Tabell 10: Norske gradsstudenter på ARWU topp 100 rangerte australske institusjoner, 2013/14

Institusjon	Antall studenter
University of Queensland	42
University of Melbourne	37
University of Western Australia	15
Australian National University	6

Kilde: Lånekassen; ARWU.

Ser vi på bruk av tilleggsstipendet, en annen kvalitetsindikator, ble dette i 2013/14 tildelt 144 studenter ved de fire institusjonene på Lånekassens tilleggsstipendliste og to institusjoner på utvidet liste. Det utgjør 14 prosent av alle de norske gradsstudentene i Australia. Det kan se ut til at tilleggsstipendlisten bare i begrenset grad har fungert veiledende her.

Man kan også spørre om i hvilken grad australske institusjoner trakk til seg de beste norske studentene. En indikasjon på hvor mange *norske toppstudenter* som valgte Australia kan være å se på hvor mange av de ARWU listede institusjonene som hadde gjennomsnittlig opptakskrav, eller ATAR⁷⁷, på over 90. The University of Melbourne og The University of Western Australia lå begge over 90 i 2013/14. I tillegg kom The University of Sydney, University of New South Wales og Monash University

⁷⁷ Se forklaring for ATAR lenger nede. Kilde: Grattan Institute 2014, Background Paper s. 10.

som alle hadde et gjennomsnitt for opptak over ATAR 90. Til sammen var det registrert 157 norske gradsstudenter på disse institusjonene. Vi antar at de fleste norske studentene her var toppstudenter. En tredjedel av disse studentene var på masternivå, der det kan være en reell konkurranse om de beste studentene.

Indikatorer for vurdering av kvalitet i Australia

Australia har omtrent 40 universiteter og 130 andre institusjoner som tilbyr høyere utdanning. Lovbestemmelser, rankinger og nasjonal statistikk kan bidra til å belyse hva som er gode utdanningsinstitusjoner.

Institusjonskategori: «Universitet» er en beskyttet tittel i Australia, og siden 2000⁷⁸ forutsettes det at de driver forskning. Mest kjent av universitetene er Group of Eight⁷⁹, en sammenslutning av de tradisjonelle forskningsuniversitetene, som også er de som scorer høyest på forskning og i internasjonale rankinger. Disse mottar det meste av statlige forskningsmidler. Andre universiteter ble omgjort fra polytechnics i 1980-årene, og inngår i tre forskjellige kategorier: Technology Universities, Innovative Research Universities, og «Other» - som også inkluderer Regional Universities.

Nasjonal statistikk: Australsk offentlig statistikk oppgir opptakskrav ved de enkelte institusjonene, Australian Tertiary Admission Rank, ATAR. Denne indikatoren viser tydelig hvilke institusjoner det er vanskelig å komme inn på, noe som regnes som et kvalitetstegn.

Rankinglister: Australske myndigheter har ikke egne rankinglister for sine utdanningsinstitusjoner, og representanter for australsk høyere utdanning er lite villige til å foreslå mulige lister å konsultere⁸⁰. Isteden vises det til internasjonale rankinger som ARWU eller Times Higher Education. Australske myndigheter arbeider selv med å få fram nasjonal statistikk som skal kunne hjelpe studenter å gjøre informerte valg. I øyeblikket er det The Good Universities Guide som er mest brukt. Her viser siste utgave at hierarkiet mellom australske universiteter forrykkes når undervisningskvalitet og tilgang til jobb er det som vektlegges, slik at også regionale universiteter scorer høyt. Det er imidlertid vanskelig å hente ut en ranking av institusjoner fra denne publikasjonen, som ikke legger fram en slik oppsummering noe sted. Isteden listes de ulike indikatorer uavhengig av hverandre.

Hvor studerer de norske gradsstudentene i Australia?

De norske gradsstudentene fordelte seg i 2013/14 på 49 institusjoner. 28 av disse hadde færre enn 10 norske gradsstudenter, mens 14 institusjoner hadde flere enn 30 studenter. 48 studenter gikk på institusjoner som ikke er klassifisert som universitet eller underlagt et universitet. Tabellen nedenfor viser de 14 institusjonene med flest norske gradsstudenter pr. 2013/14. Til sammen gikk 79 prosent av de norske gradsstudentene på disse institusjonene.

⁷⁸ Basert på The Grattam Institute.

⁷⁹ Group of Eight består av Australian National University, Monash University, The University of Adelaide, The University of New South Wales, The University of Melbourne, The University of Sydney, The University of Queensland, The University of Western Adelaide

⁸⁰ Kilde: Andrew Norton i 2015.

Tabell 11: Australske institusjoner med mer enn 30 norske studenter, 2013/14

Institusjon	Antall studenter	Skolepenger (mill. kr.)	Type institusjon ⁸¹	ATAR ⁸² Cut-off rate average 2014 ⁸³	ARWU 2014
Griffith University	182	14,6	IRU [^]	65	301-400
University of the Sunshine Coast	70	5,7	Regional	50	
University of Technology, Sydney	66	5,9	Tech*	80	301-400
Deakin University	64	4,7	Other [^]	56	401-500
Queensland University of Technology (QUT)	62	4,7	Tech*	68	401-500 ⁸⁴
RMIT University	57	5,0	Tech*	77	⁸⁵
University of New South Wales	51	6,7	Go8 [^]	86	101-150
University of Sydney	47	6,6	Go8 [^]	86	101-150
James Cook University	45	3,7	IRU [^]	-	301-400
La Trobe University	43	3,9	IRU [^]	56	401-500 ⁸⁶
University of Queensland, Brisbane	39	3,5	Go8 [^]	80	85
Curtin University of Technology	37	2,7	Tech	70	301-400
University of Melbourne	33	3,4	Go8 [^]	88	44
Macquarie University, Sydney	33	2,6	Other [^]	77	201-300

Kilde: Lånekassen. Indeksjusterte 2014-kroner.

[^] Resultat av sammenslåing i perioden 1980- 1990

*Etablert eller gitt universitetsstatus i samme periode

Kommentarer til de mest populære institusjonene

Alle de mest populære institusjonene for norske studenter er universiteter. Fire er teknologiske universiteter og tre er innovative forskningsuniversiteter. Fire tilhører «Group of Eight», som er de mest prestisjetunge forskningsuniversitetene. Av de 14 universitetene vi har listet her, har 11 av dem vært rangert av ARWU, de fleste på hovedlisten.

Åtte institusjoner er selektive med en ATAR cut-off rate som ligger over 70. Tre institusjoner er klart lite selektive med en ATAR cut-off rate på 50-tallet.⁸⁷ University of the Sunshine Coast, som er det universitetet med nest flest norske gradsstudenter, kommer ikke inn i ARWU-sammenheng, og ser ut til å være lite selektive i opptak av studenter. Den klart mest populære institusjonen for norske stu-

⁸¹ Institusjonskategorier basert på The Grattam Institute: Mapping Australian Higher Education 2014-2015, Andrew Norton. Go8 Group of Eight de tradisjonelle forskningsuniversitetene, IRU Innovative Research University. Kategorien «other» kan være regionale universiteter.

⁸² ATAR: Australian Tertiary Admission Rank 0-99,95%. Leses: ATAR 99 – bedre resultater i 12. skoleår enn 99 prosent av aldersgruppen.

⁸³ Desimaler ikke oppgitt.

⁸⁴ QUT kom inn på ARWU 401-500 i 2015.

⁸⁵ RMIT kom i 2015 inn på 151-200 i Computer Science, på ARWU-rankingen «by Subject Fields».

⁸⁶ La Trobe var inne på 401-500 i 2013, men falt ut av ARWU top 500 i 2014 og 2015.

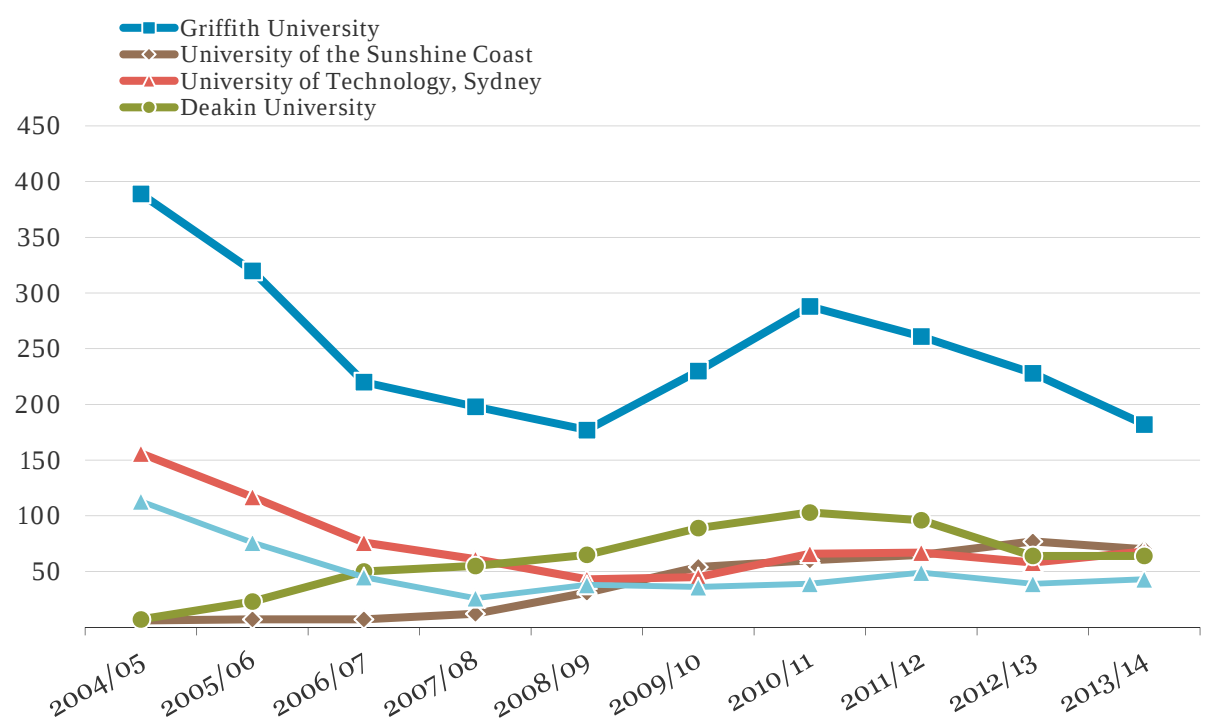
⁸⁷ ATAR cut-off rate er indikativ; det tas i mange tilfelle inn studenter med lavere ATAR.

denter, Griffith University med 182 norske gradsstudenter, er heller ikke blant de mest selektive. To av de andre populære universitetene har også lave opptakskrav; Deakin og La Trobe.

De aller mest populære lærestedene blant norske gradsstudenter i Australia ser altså ut til å være blant verdens forskningsuniversiteter, inne på internasjonale rankinger som legger stor vekt på forskning⁸⁸.

En oversikt over antall norske gradsstudenter ved University of the Sunshine Coast viser at de øker fra 6 studenter til 70, det meste av veksten etter 2008/09. Også Deakin University har gått kraftig opp, fra 6 til 64. Begge disse tiltrekker seg altså flere norske studenter, i en periode med sterk nedgang i hvor mange som velger å studere i Australia. University of the Sunshine Coast er som vist tidligere den blant de mest populære institusjonene som er av mest usikker kvalitet.

Figur 19: Norske studenter ved fire populære australske institusjoner, 2004/05–2013/14

Kilde: Lånekassen.

Som registrert i Lånekassen hadde Griffith i 2013/14 en inntekt fra norske gradsstudentene på minst 14,7 millioner kroner i skolepenger (kr 82 000 per student), mot 21,2 millioner kroner ti år tidligere. Sett i forhold til at antall studenter er mer enn halvert, er nedgangen i inntekter ikke så sterk som det først kan virke. University of the Sunshine Coast økte i samme periode sine inntekter fra norske gradsstudenter til 5,7 millioner kroner (kr 81 000 per student), og Deakin University til 4,7 millioner (kr 73 000 per student). De reelle inntektene fra norske studenter kan være høyere, da disse tallene kun viser det studentene har mottatt i stipend og lån fra Lånekassen.

Når det gjelder faglig profil, ser vi at 29 prosent av de norske studentene i Australia tar businessfag. Ved University of the Sunshine Coast ligger andelen på hele 41 prosent. For noen av institusjonene

⁸⁸ Dette er en vanlig karakteristikk av ARWU med sin vektlegging av tildelte priser og publisering i få, men svært prestisjetunge forskningstidsskrift.

som ikke er blant de sterkeste, er journalistikk et svært populært valg; ved RMIT utgjør disse studentene 40 prosent av alle de norske, og ved Deakin University utgjør de 33 prosent. Det er langt over andelen som tar journalistikk blant alle de norske studentene i Australia, som er på 13 prosent.

Andre institusjoner med usikker kvalitet

Vi har også gått inn og kontrollert for institusjoner som er klassifisert som «educational service providers», altså ikke universitet. 32 studenter gikk på til sammen 10 slike institusjoner. Flest studenter hadde International College of Management, Sydney, med 12 studenter. Dette er institusjoner vi vet lite om. For Australia ser vi liten grunn til bekymring, men det kan være grunn til å følge den videre utviklingen av rekrutteringen av norske gradsstudenter til enkelte institusjoner.

Fagmiljøer med høy kvalitet – økonomi og administrasjon

310 norske gradsstudenter var registrert med økonomisk-administrative fag i 2013/14. Her er andelen masterstudenter adskillig høyere enn for Storbritannia og USA, 40 prosent. Det kan sies å være i tråd med de politiske målsetninger for Lånekassens støtte til gradsstudier i utlandet. Institusjonene som mottok flest studenter (mer enn 20 studenter) var:

Tabell 12: Institusjoner i Australia med mer enn 20 studenter innen business-fag, 2013/14

	Bachelor	Master	Total
Griffith University	55	18	73
Queensland University of Technology	12	20	32
University of Technology, Sydney	13	17	30
University of the Sunshine Coast	21	8	29

Kilde: Lånekassen.

Av disse har business utdanningen på både Griffith og Queensland University of Technology prestisjetung akkreditering. Det er også disse som trekker flest norske studenter innen økonomisk-administrative fag i Australia. Til sammen har de en tredjedel av de norske business-studentene i Australia.

Oppsummering

Basert på oversikten over de 14 mest populære institusjonene for norske studenter i Australia, institusjoner som til sammen har 80 prosent av studentene, kan vi si at med hensyn til kvalitet virker situasjonen betryggende. 12 av de mest populære institusjonene er inne på ARWU-listen. Vi har for lite informasjon om colleges, men det er svært få studenter på disse institusjonene, de norske studentene søker til universitetene. University of the Sunshine Coast, som øker sin rekruttering i Norge, er ikke blant de beste. Det kan være grunn til å følge utviklingen her videre, med hensyn til både rekruttering og indikatorer for kvalitetsutvikling.

Kapittel 6. Skolepengestøtte til gradsstudier i andre land

I dette kapitlet ser vi nærmere på de norske gradsstudentene som får støtte til skolepenger til studier i andre land enn Storbritannia, USA og Australia. Først presenterer vi det overordnede bildet for alle andre land, før vi deretter tar for oss de landene som samlet mottok mest skolepenger fra norske gradsstudenter i 2013/14. Til slutt retter vi oppmerksomheten mot gradsstudenter som studerte i Norges prioriterte samarbeidsland på kunnskapsfeltet.⁸⁹

Støtte til skolepenger utenfor Storbritannia, USA og Australia

Det var i alt 16 818 norske gradsstudenter som fikk støtte til utenlandsstudier fra Lånekassen i 2013/14. Disse var fordelt på 67 land. De 12 569 norske gradsstudentene som mottok støtte til skolepenger i studieåret 2013/14, fordelte seg på til sammen 60 land, men studentmassen var konsentrert ved relativt få destinasjoner. De tre store engelskspråklige landene var destinasjon for 60 prosent av de betalende norske gradsstudentene med Storbritannia på første, USA på andre og Australia på fjerde plass. De andre landene på topp ti-listen over antall studenter og mottakere av skolepenger per 2013/14 var:

Tabell 13: Topp studiedestinasjoner og mottakere av skolepenger, 2013/14 (mill. kr)

Studenter			Skolepenger		
3.	Polen	1 503	3.	Polen	111,1
5.	Ungarn	839	5.	Ungarn	59,0
6.	Slovakia	514	6.	Slovakia	30,7
7.	Nederland	370	7.	Tsjekkia	25,2
8.	Tsjekkia	337	8.	Canada	12,7
9.	Frankrike	174	9.	Latvia	8,8
10.	Canada	147	10.	Spania	7,6
	Andre land	1 114		Andre land	54,4
Total		4 998	Total		309,5

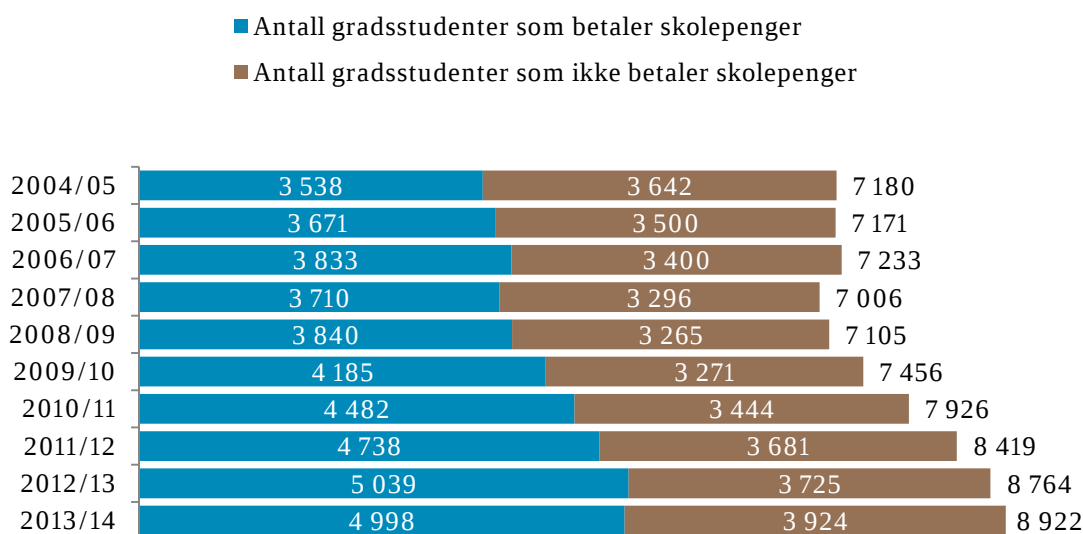
Kilde: Lånekassen. Indeksjusterte 2014-kroner, fordeling av 40 % av studentmassen.

Mens 40 prosent av de betalende studentene var i andre land enn de tre store engelskspråklige, gikk bare 30 prosent av skolepengestøtten hit.

Figur 20 viser utviklingen over tid i antallet norske gradsstudenter utenfor de tre store engelskspråklige landene. Antallet studenter som mottok støtte til skolepenger vokste med 41 prosent i tiårsperioden, mens økningen for studenter uten slik støtte var på kun 7,7 prosent.

⁸⁹ De prioriterte samarbeidspartnerne inkluderer Europa, Norden, Brasil, Russland, India, Kina, Sør-Afrika, Japan, USA og Canada.

Figur 20: Gradsstudenter med støtte, utenfor Storbritannia, USA og Australia, 2004/05–2013/14

Kilde: Lånekassen.

Lånekassens utbetalinger til skolepenger per betalende student var i 2013/14 på 62 000 kroner. Av dette var i snitt 34 00 kroner lån. Til sammenligning var gjennomsnittlig støtte til skolepenger per betalende student i de store engelskspråklige landene 97 000 kroner per år.

Studieretning

I 2013/14 var medisin, økonomi- og businessfag, odontologi, veterinærmedisin og samfunnsfag de største (Tabell 14) utgiftspostene. Medisin er det klart største faget målt i støtte til skolepenger, og antall betalende studenter.

Tabell 14: Topp 5 studieretninger utenfor Storbritannia, USA og Australia, 2013/14

	Antall studenter	Skolepenger (mill.kr.)	Prosentandel av skolepengestøtte
Medisin	2 710	194,5	62,8 %
Økonomi/business/administrasjon/ledelse	387	22,8	7,4 %
Odontologi	223	18,7	6,0 %
Veterinærmedisin	307	17,6	5,7 %
Samfunnsfag	213	10,1	3,3 %
Andre fag	1 157	45,8	14,8 %
Totalt	4 998	309,5	100 %

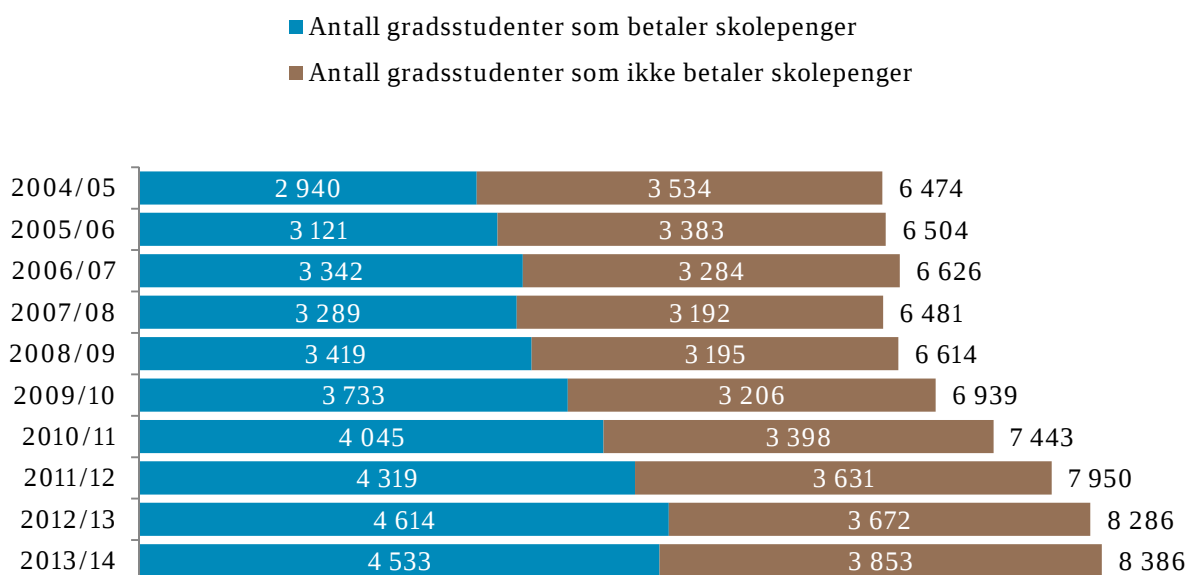
Kilde: Lånekassen. Indeksjusterte 2014-kroner. Rangert etter samlet støtte til skolepenger.

Europa

Det er Europa som er destinasjon for de aller fleste norske gradsstudenter. De siste ti årene har tallet på betalende gradsstudier økt til det kontinentale Europa med 54 prosent, fra 2 900 til 4 500 studenter (Figur 21). Økningen har primært kommet i Sentral-Europa, og målt i antall studenter med skolepengestøtte er det Polen, Slovakia og Tsjekkia som har hatt størst vekst. Antallet ikke-betalende

gradsstudenter har til sammenligning vært nesten konstant, økningen på ti år er på beskjedne ni prosent.

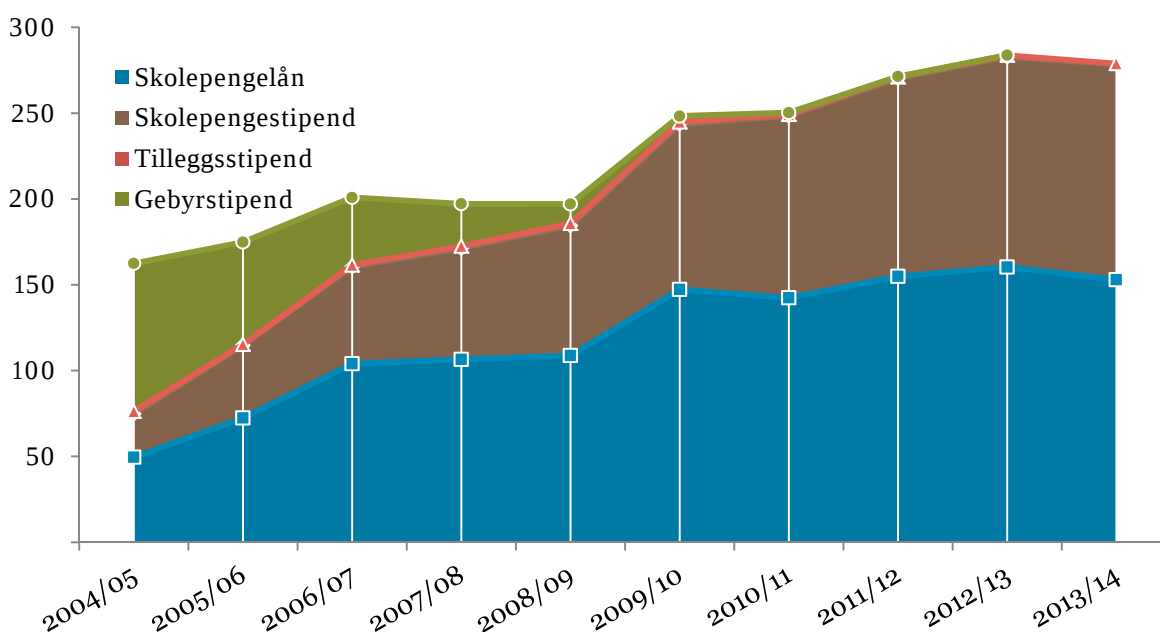
Figur 21: Gradsstudenter i Europa, uten Storbritannia, 2004/05–2013/14

Kilde: Lånekassen

Figur 22 viser utviklingen i utbetaling av støtte til skolepenger i Europa med unntak av Storbritannia. Fra 2004/05 til 2013/14 har det vært en vekst på 72 prosent, fra 162 til 279 millioner kroner. Veksten har primært gått til institusjoner i Sentral- og Sentral-Europa, med Polen, Slovakia og Tsjekkia som de viktigste.

Figur 22: Skolepenger til gradsstudier i Europa, uten Storbritannia, 2004/05–2013/14 (mill. kr.)

Kilde: Lånekassen. Indeksjusterte 2014-kroner.

Tabell 15 viser de ti mest populære fagområdene for studenter som mottok støtte til studier i Europa utenom Storbritannia i 2013/14. Medisin var det klart mest populære fagområdet med 2 710 studenter, og sto for 70 prosent av den samlede støtten. Veterinærmedisin var det nest mest populære studiet med 307 studenter, fulgt av økonomi- og businessfag og odontologi, med henholdsvis 264 og 223 studenter.

Tabell 15: Mest populære fagområder i Europa i 2013/14 utenom Storbritannia

	Antall betalende studenter	Skolepenger (mill. kr.)	Prosentandel av skolepenger
Medisin	2 710	194,5	69,7 %
Veterinærmedisin	307	17,6	6,3 %
Økonomi/business/administrasjon/ledelse	264	13,9	5,0 %
Odontologi	223	18,7	6,7 %
Fysioterapi	190	4,5	1,6 %
Bildende kunst / kunsthåndverk	123	8,1	2,9 %
Samfunnsfag	117	4,6	1,7 %
Humanistiske fag	106	2,1	0,8 %
Psykologi	100	4,8	1,7 %
Ingeniørfag	81	2,4	0,8 %
Andre fag	312	7,6	2,7 %
Total	4 533	278,9	100 %

Kilde: Lånekassen. Indeksjusterte 2014-kroner.

Under følger en liste over institusjonene som mottok mest i skolepengestøtte fra nordiske studenter i Europa. Bare Spania er inne på lista med to institusjoner, og det er et langt sprang mellom Spania og de sentraleuropeiske landene som ellers fyller denne listen.

Tabell 16: Institusjoner med mer enn 20 betalende studenter i landene som mottar mest skolepenger, 2013/14

	Antall betalende studenter	Skolepenger (mill. kr.)	Skolepenger (snitt per betalstudent)	ARWU 2014
Polen				
Jagiellonian University in Krakow	376	30,6	81 400	301-400
Pomeranian Medical University in Szczecin	284	19,7	69 300	-
Poznan University of Medical Sciences	213	18,4	86 400	-
Medical University of Bialystok - (Akad. Medyczna W Białymstoku)	177	11,9	67 100	-
Medical University of Lublin	161	10,8	67 400	-
Nicolaus Copernicus University	68	5,0	73 500	-
Medical University of Warsaw	56	4,6	81 700	-
Medical University of Lodz	38	3,3	86 100	-
Wroclaw University of Environmental and Life Sciences	28	1,5	55 100	-
Medical University of Silesia (Zabrze/Katowice)	23	1,7	73 500	-
Warsaw University of Life Sciences	21	1,0	47 900	-
Ungarn				
Semmelweis University of Medicine - Budapest	245	21,5	87 600	-

	Antall betalende studenter	Skolepenger (mill. kr.)	Skolepenger (snitt per betalstudent)	ARWU 2014
Pécs University, Inkl. Janus Pannonius University	236	16,5	70 000	-
Szent Istvan University, Budapest	149	10,3	69 000	-
University of Debrecen	70	4,6	66 200	-
Eötvös Lorand University	63	3,5	56 300	301-401
Slovakia				
Comenius University, Martin	377	24,4	64 600	-
University of Veterinary Medicine and Pharmacy in Kosice	61	2,4	38 900	-
Pavol Jozef Safarik University in Kosice	40	2,5	61 300	-
Tsjekkia				
Charles University, Praha	164	13,7	83 600	201-300
Charles University, Hradec Kralove	56	4,6	81 300	-
Masaryk University, Brno	52	3,6	68 400	-
University of Veterinary and Pharmaceutical Sciences, Brno	43	2,4	55 800	-
Latvia				
Riga Stradins University	129	8,2	63 400	-
Spania				
La Salle, Barcelona (Universidad Ramon Llull)	23	1,9	82 600	-
Universitat de Barcelona	22	0,7	31 700	151-200

Kilde: Lånekassen. Indeksjusterte 2014-kroner.

Norden

Ser vi bort fra skolepengene, er det Danmark og Sverige tar imot flest norske gradsstudenter, med en vekst på 40 prosent til Danmark i tiårsperioden, og nedgang til Sverige. Skolepengestøtte til gradsstudier i Norden gis etter samme regelverk som til studier i Norge, og gjelder i all hovedsak private institusjoner⁹⁰. I snitt betalte rundt 9 prosent av gradsstudentene i andre nordiske land skolepenger mellom 2004/05 og 2012/13. Dette utgjør mellom 250 og 300 studenter årlig. Størst blant de private institusjonene var i 2012/13 Naprapathøgskolan i Sverige med 132 studenter.⁹¹ Andre studenter som har fått støtte til skolepenger har vært på utvekslingsopphold til institusjoner utenfor Norden som krever skolepenger⁹².

Sentral-Europa

Til sammen mottok de fire mest populære landene for norske gradsstudenter i Sentral-Europa 3 193 studenter i 2013/14. Dette er en økning på 42 prosent i løpet av bare fire år. I de sentraleuropeiske landene har det lenge vært vanlig å kreve skolepenger for engelskspråklige studier, og 97 prosent av all norske gradsstudenter i Sentral-Europa er registrert som betalende studenter i Lånekassen. Låne-

⁹⁰ Tildeles etter Lånekassens forskrift tredje del.

⁹¹ Naprapathøgskolan har vært den institusjonen der flertallet av gradsstudentene som mottar støtte til skolepenger for høyere utdanning i Norden har vært innrullert de siste 10 årene.

⁹² Norske studenter som tar en hel grad i et annet nordisk land vil være registrert på den institusjonen de tar graden ved, også i den perioden de eventuelt er på utveksling til et land der de må betale skolepenger

kassens skolepengestøtte er tilstrekkelig til å dekke utgiftene, selv om ingen institusjoner er inne på tilleggssipendlisten.

Polen er den viktigste destinasjonen for norske betalingsstudenter, og institusjoner i Polen mottok i 2013/14 tilsammen 111 millioner kroner i skolepenger fra 1503 norske studenter. De aller fleste, 1256, studerte medisin, 156 tok odontologi og 49 tok veterinærmedisin. De gjennomsnittlige utgiftene til skolepenger per betalende student var på 74 000 kroner. Tabell 16 gir en oversikt over de elleve polske institusjonene med mer enn 20 norske studenter i 2013/14. Fem av de polske institusjonene er også blant de med de høyeste samlede utgifter til skolepenger utenfor Storbritannia, USA og Australia.

Ungarn tok samme år også imot en stor kontingent norske gradsstudenter, som til sammen betalte skolepenger tilsvarende 59 millioner kroner, og den gjennomsnittlige støtten til skolepenger per betalende student var på 70 000 kroner. Tabell 16 gir en oversikt over de fem institusjonene i Ungarn med mer enn 20 norske studenter i 2013/14. Medisinstudenter utgjør flertallet av studentene på tre av institusjonene. Unntakene er Szent Istvan University og Eötvös Lorand University, hvor henholdsvis veterinærmedisin og psykologi er studieretningene med flest norske studenter. Det er det eneste universitetet uten medisinstudenter som er inne på topp-ti-listen over skolepengemottakere i 2013/14 (se Tabell 16).

Samlet betalte studentene i **Slovakia** 31 millioner kroner i skolepenger i 2013/14. Den gjennomsnittlige støtten til skolepenger per betalende student var på 60 000 kroner. Kun tre institusjoner i Slovakia hadde mer enn 20 betalende norske studenter i 2013/14 (Tabell 16). Nærmere tre fjerdedeler av studentene studerte medisin ved Comenius University. Inkluderer man de engelskspråklige landene, var Comenius University med 24 millioner kroner den tredje største mottakeren av skolepenger fra Lånekassen.

Tsjekkiske institusjoner mottok totalt 25 millioner i skolepenger finansiert gjennom Lånekassen i 2013/14, hovedsakelig til medisin, men også veterinærmedisin. Den gjennomsnittlige støtten til skolepenger per betalende student var på 75 000 kroner. Også **Latvia** tar imot norske medisinstudenter, hovedsakelig til ett universitet. Det er Riga Stradins University (Tabell 16). 129 av til sammen 142 norske studenter i Latvia var her. Samlet utgjorde støtten til skolepenger for studier i Latvia 8,8 millioner kroner i 2013/14. Den gjennomsnittlige støtten til skolepenger per betalende student var på 62 000 kroner.

Det kontinentale Vest-Europa

I 2013/14 var det registrert til sammen 1 336 gradsstudenter i land i Vest-Europa utenfor Norden, Storbritannia og Sentral-Europa. Dette er en nedgang på 36 prosent fra 2004/05. Av disse betalte en stor andel skolepenger. En rekke europeiske land har innført skolepenger til offentlige institusjoner for egne studenter, men summene som kreves, er i all hovedsak beskjedne, og det er ingen grunn til å tro at innføring av skolepenger har bidratt til fall i studenttallet. Der summen er høy, er det fordi institusjonen er privat eller fordi studietilbudet er engelskspråklig. De yrkesrettede MBA-tilbudene er til vanlig dyre tilbud. Europeiske institusjoner⁹³ og land på kontinentet behandler norske gradsstudenter som andre EØS-borger, det vil si at kravene til skolepenger er de samme for nordmenn som

⁹³ Flere land har stilt sine institusjoner fritt med hensyn til hvordan de vil behandle norske gradsstudenter; som studenter innenfor EØS eller som studenter utenfor EU.

de er for egne, nasjonale studenter. Dette innebærer moderate krav. Den store forskjellen mellom disse landene og land som øker sin rekruttering av norske studenter, ligger trolig i hvordan de forholder seg til det norske markedet. De arbeider ikke for å rekruttere norske gradsstudenter. Undervisningstilbudet er også i all hovedsak på nasjonalspråket.

Fagprofilen for studenter til vesteuropeiske land er en helt annen enn den er til Sentral-Europa, med stor spredning på forskjellige fag. Studentene er også fordelt på svært mange institusjoner. Under følger en kort presentasjon av de mest sentrale land, rangert etter antall norske gradsstudenter.

Tabell 17: Institusjoner med mer enn 20 betalende studenter i prioriterte samarbeidsland i Vest-Europa, 2013/14⁹⁴

	Antall betalende studenter	Skolepenger (mill. kr.)	Skolepenger (snitt per betalstudent)	ARWU 2014
Italia				
Nuova Accademia di Belle Arti, Milano	37	3,8	103 000	-
Irland				
Griffith College Dublin	52	3,8	73 000	-
Nederland				
Saxion Hogeschool Enschede	125	1,8	15 000	-
Fontys Hogescholen	23	0,3	14 000	-
Frankrike				
Institut National des Sciences Appliquées (INSA), Toulouse	40	1,7	42 000	-
Universite Paul Valery (Montpellier III)	25	0,4	16 000	-
Sciences Po Paris, Institut d'Etudes Politiques - (IEP)	20	1,2	61 000	-

Kilde: Lånekassen. Indeksjusterte 2014-kroner.

Nederland: Tallet på norske gradsstudenter til Nederland har ligget svært stabilt i perioden. 370 studentene mottok til sammen 5,6 millioner kroner i støtte til skolepenger til studier i Nederland som var en av de viktige destinasjonene for betalende gradsstudenter i Vest-Europa i 2013/14. Hele 40 prosent studerte fysioterapi. Økonomi- og administrasjonsfag, samfunnsfag og humanistiske fag var andre populære studieretninger. Studentene fordelte seg i 2013/14 på 39 ulike institusjoner. Kun 13 av disse var studiested for mer enn ti studenter, og kun to institusjoner hadde mer enn 20 betalende studenter. Den gjennomsnittlige støtten til skolepenger var beskjedne, med 15 000 kroner per betalende student.

Frankrike: Det har i perioden vært en nedgang i antall gradsstudenter til Frankrike på 33 prosent til 257 studenter. I 2013/14 hadde franske institusjoner til sammen 174 norske betalende gradsstudenter. Ser vi på den gjennomsnittlige støtten per betalende student, lå Frankrike relativt lavt, med 39 000 kroner. Tre institusjoner i Frankrike var studiested for mer enn 20 norske studenter med Lånekassestøtte i 2013/14. Samlet mottok de 3,3 millioner kroner av totalt 6,8 millioner. Den ene, INSA Toulouse, har et eget introduksjons- og oppfølgingsprogram for norske ingeniørstudenter. Sciences Po er kjent som ett av de ledende universitetene innenfor samfunnsfag i Frankrike. De resterende studentene er fordelt på 37 ulike institusjoner. The American University of Paris er et privat, ameri-

⁹⁴ Spania er omtalt i Tabell 16.

kansk universitet som utmerker seg med et helt annet prisnivå enn de øvrige. De ti studentene som mottok støtte for å studere ved dette universitetet, betalte en snittpris på 117 000 kroner.

Tyskland: Tallet på norske gradsstudenter i Tyskland har gått ned i perioden med 53 prosent. Kontakt med Tyskland, som er en av Norges viktigste handelspartnere, er høyt prioritert fra myndighetenes side, men i 2013/14 registrerte Lånekassen til sammen bare 220 norske gradsstudenter ved tyske institusjoner. Av disse betalte 73 studenter skolepenger til 47 ulike institusjoner.⁹⁵ Et flertall av disse var private institusjoner, flere var spesialiserte. Økonomi og administrasjon, kunsthøgskole, design og film er blant de største fagene. En stor andel av studentene i Tyskland var på masternivå.

Spania: Tallet på norske gradsstudenter i Spania har gått noe ned. Studier innen økonomi- og administrasjonsfag, med 58 av totalt 130 studenter, var mest populært blant norske studenter i Spania i 2013/14. De resterende studentene fordelte seg på en rekke ulike fagområder. Den totale støtten til skolepenger var på 7,6 millioner kroner. Det tilsvarer en gjennomsnittlig støtte til skolepenger på 58 000 kroner per betalende student. En oversikt over institusjonene i Spania med mer enn 20 norske gradsstudenter i 2013/14 er presentert i Tabell 16.

Italia: Det har i perioden vært en nedgang i antall gradsstudenter til Italia på 60 prosent til 89 studenter i 2013/14. Skolepengestøtten til studier i Italia gikk i all hovedsak til private institusjoner. Snittprisen per student var på 79 000 kroner. Flertallet, 43 av 75 studenter, studerte kunsthøgskole. Deretter kom økonomi- og administrasjonsfag, med 14 studenter. Universitetet med flest norske studenter, og det eneste med flere enn 20 studenter, var i 2013/14 Nuova Accademia di Belle Arti i Milano, en privat kommersiell institusjon eid av Laureate International, som er spesialisert på kunst- og designfag.

Irland: Også til Irland har det vært en nedgang i tallet på gradsstudenter, i alt 52 prosent til 85 studenter. Alle betalte skolepenger. Irland hadde i 2013/14 en snittpris per betalende norske student på 66 000 kroner. Skolepenger for studenter som kommer fra land utenfor EU er betydelig høyere, som betyr at også Irland behandlet norske studenter på linje med EU-studentene og egne studenter. Samlet var støtten til skolepenger for studier i Irland på 5,7 millioner kroner. Som i Italia studerte flertallet av studentene i Irland kunsthøgskole, de aller fleste, 40 studenter, ved det private Griffith College i Dublin. De resterende 45 studentene med støtte til skolepenger fordelte seg på 16 fagområder og 12 institusjoner.

Prioriterte samarbeidsland utenfor Europa

Åtte land har status som prioriterte samarbeidsland for Norge på kunnskapsfeltet: Brasil, Canada, India, Japan, Kina, Russland, Sør-Afrika og USA. USA har alt vært omtalt. Ser vi på de øvrige sju landene, mottok gradsstudentene der i 2013/14 17 millioner kroner, som er 1,6 prosent av den totale skolepengestøtten fra Lånekassen. De 147 gradsstudentene i Canada mottok tre fjerdedeler av denne støtten.

⁹⁵ Studieavgifter er seinere avviklet for offentlige institusjoner i alle delstater.

Tabell 18: Institusjoner med mer enn 20 betalende studenter i prioriterte samarbeidsland utenfor Europa, 2013/14

	Antall beta- lende studen- ter	Skolepenger (mill. kr.)	Skolepenger (snitt per betalstudent)	ARWU 2014
Canada				
University of British Columbia	46	5,1	110 600	37
Sør-Afrika				
AFDA - The South African School of Motion Picture Medium and Live Performance	24	0,7	28 000	-

Kilde: Lånekassen. Indeksjusterte 2014-kroner.

Canada

Canada er det fjerde engelskspråklige landet på listen over de ti landene norske gradsstudenter betalte mest skolepenger til i 2013/14, og noen canadiske universiteter var også representert i Norge gjennom StudentTorget eller andre norske agenter. Canadiske institusjoner krever skolepenger, og beløpet har gått opp de siste årene. Samtidig har tallet på norske gradsstudenter falt fra 206 til 157 i løpet av ti år. I 2013/14 var samlet beløp 12,7 millioner kroner. Den gjennomsnittlige støtten til skolepenger per betalende student var på 87 000 kroner. Samfunnsvitenskapelige studier var den mest populære studieretningen blant norske gradsstudenter i Canada.

Kun University of British Colombia hadde mer enn 20 norske studenter i 2013/14. Til gjengjeld er dette en institusjon som ligger høyt på internasjonale rankinglister, og det er svært positivt at nesten en tredjedel av alle de norske betalingsstudentene i Canada går her. De resterende 101 studentene som betalte skolepenger, fordelte seg på 43 institusjoner, hvorav tre var inne på topp 100-listen til ARWU i 2014: University of Toronto, McGill University og McMaster University.

Studentene i Canada er primært på bachelornivå. I 2013/14 var det kun registrert ti studenter på masternivå som betalte skolepenger, som var 7 prosent av de norske gradsstudentene i Canada. Dette er en langt lavere mastergradsandel enn for Storbritannia, USA og Australia.

Panorama-landene

Høsten 2015 lanserte Kunnskapsdepartementet en ny strategi for høyere utdannings- og forsknings-samarbeid med Brasil, India, Japan, Kina, Russland og Sør-Afrika i perioden 2016 til 2020, Panorama-strategien.⁹⁶ Det er et uttalt mål at flere norske studenter og forskere orienterer seg mot landene omfattet av Panorama-strategien i årene som kommer.⁹⁷ Regjeringen har ytret ønske om at flere studenter velger studier i disse landene, og henviser spesifikt til prioriteringen av støtte til gradsstudier på mastergradsnivå.⁹⁸ BRIKS og Japan har vært prioriterte land i flere år, men både språk og manglende tilrettelegging for utenlandske studenter har gjort det lite aktuelt for norske gradsstudenter. Vi vil i det følgende se nærmere på gradsstudenter som mottok støtte til studier der.

⁹⁶ Landene omfattet av Panorama-strategien var også fremhevet som prioriterte samarbeidspartnere for Norge på Kunnskapsfeltet før lanseringen av den nye strategien.

⁹⁷ Kunnskapsdepartementet. 2015. «Panorama: Strategi for høyere utdannings- og forskningssamarbeid med Brasil, India, Japan, Kina, Russland og Sør-Afrika (2016–2020).» Strategi. s. 5 (Forord).

⁹⁸ Ibid. s. 9.

I 2013/14 var mindre enn én prosent av de norske gradsstudentene på betalingsstudier i ett av landene omfattet av Panorama-strategien. Med samlet støtte til skolepenger på 4,3 millioner, sto de for beskjedne 0,4 prosent av den totale støtten. Mens Sør-Afrika og Kina tilrettelegger for internasjonale studenter, er det svært få europeere som studerer i de andre landene.

Offentlige høyere utdanningsinstitusjoner i *Japan* krever ikke skolepenger til regulære studier på japansk. Engelskspråklige studier kan imidlertid være avgiftsbelagt uavhengig av om institusjonen som tilbyr, er offentlig eller privat. Det har vært en jevn vekst i antall gradsstudenter med støtte til skolepenger fra Lånekassen i Japan de siste ti årene, fra én student i 2004/05 til 32 studenter i 2013/14. Samlet fikk studentene utbetalt 1,4 millioner kroner i 2013/14, et snitt på 44 000 kroner per student. De mest populære studieretningene var økonomi- og administrasjonsfag, humanistiske fag og samfunnsfag. Studentene fordelte seg på 17 institusjoner. *Kinesiske* institusjoner krever skolepenger på alle engelskspråklige studieprogram. Kina har blitt mer populært blant norske gradsstudenter fra 2004/05 til 2013/14. Fra sju studenter med støtte til skolepenger, til 28 ti år seinere. Samlet utgjorde støtten til skolepenger 1,2 millioner kroner i 2013/14, som gir et snitt per betalende student på 44 000 kroner. I tillegg var det 27 studenter som ikke fikk støtte til skolepenger, de fleste var registrert med støtte til et tilretteleggingssemester.⁹⁹ Gradsstudentene i Kina som mottok støtte til skolepenger i 2013/14, fordelte seg på 13 kinesiske institusjoner. De mest populære studieretningene var økonomi- og administrasjonsfag og samfunnsfag.

Russland hadde i 2010/11 ti norske gradsstudenter som mottok støtte til skolepenger. I 2013/14 var det kun to gradsstudenter som studerte i Russland. Snittet for tiårsperioden var på seks studenter, sju dersom vi også inkluderer de som ikke mottok skolepengestøtte.

I Sør-Afrika kreves det normalt skolepenger på alle institusjoner. Sør-Afrika har vært den mest populære studiedestinasjonen mellom 2004/05 og 2013/14 av landene som er omfattet av Panorama-strategien. I 2013/14 fikk 55 gradsstudenter 1,6 millioner kroner i støtte til skolepenger, et snitt på 29 000 kroner per student. To tredeler av studentene studerte på bachelornivå.

Fra 2004/05 til 2009/10 var samfunnsfag og humanistfag de mest populære studieretningene. I 2013/14 var det film som var mest populært. Mens de 20 samfunnsfagstudentene fordelte seg på tre universiteter, med Stellenbosch som det mest populære med 15 studenter, studerte alle filmstudentene ved The South African School of Motion Picture Medium and Live Performance (AFDA), som er en privat institusjon. Dette var også det eneste universitetet i Sør-Afrika med mer enn 20 norske gradsstudenter i 2013/14.

Oppsummering

Gradsstudentene som mottar støtte til skolepenger, befinner seg ved relativt få destinasjoner. I studieåret 2013/14 befant 91 prosent av dem seg i bare ti land. Institusjoner i de samme ti landene mottok 95 prosent av skolepengestøtten i 2013/14.

Når vi ser bort fra de tre store engelskspråklige landene, er det Øst- og Sentral-Europa som har hatt den største veksten. Institusjoner i Sentral-Europa rekrutterer aktivt til studier med sterk adgangsbegrensning i Norge, der utsiktene til høy lønn også er gode.

⁹⁹ Et tilretteleggingssemester omfatter kurs i språk og samfunnsfag for å gi et best mulig grunnlag i landets språk og kultur før man tar fatt på videre gradsstudier.

I andre deler av Europa og i prioriterte samarbeidsland er det økonomi- og administrasjonsfag og samfunnsfag som har rekruttert flest studenter fra Norge. Det er grunn til å peke på at et politisk høyt prioritert land som Tyskland tiltrakk færre studenter i 2013/14 enn ti år tidligere, og at Vest-Europa, om vi ser bort fra Storbritannia og Norden, hadde betydelig færre norske gradsstudenter i 2013/14 enn ti år tidligere. Det er lite trolig at norske studenter oppfatter rimelige tilbud som dårligere enn dyre tilbud. Mer sannsynlige forklaringer på utviklingen er manglende språkkunnskaper hos norske studenter, i tillegg til at institusjonene i disse landene med få unntak ikke er i det norske markedet for å rekruttere. Informasjonen om studietilbudene blir dermed enda mer tilfeldig enn informasjonen om tilbudene i de tre viktigste engelskspråklige landene der mange agenter og mange institusjoner henvender seg til potensielle studenter.

Støtten til skolepenger i de resterende prioriterte samarbeidslandene var svært beskjeden. Gradsstudier i Canada ble for eksempel bare støttet med 5,1 millioner kroner til skolepenger i 2013/14, mens Brasil, India, Japan, Kina, Russland og Sør-Afrika, mottok til sammen beskjedne 4,3 millioner kroner, under en halv prosent av total utbetaling av skolepenger det året.

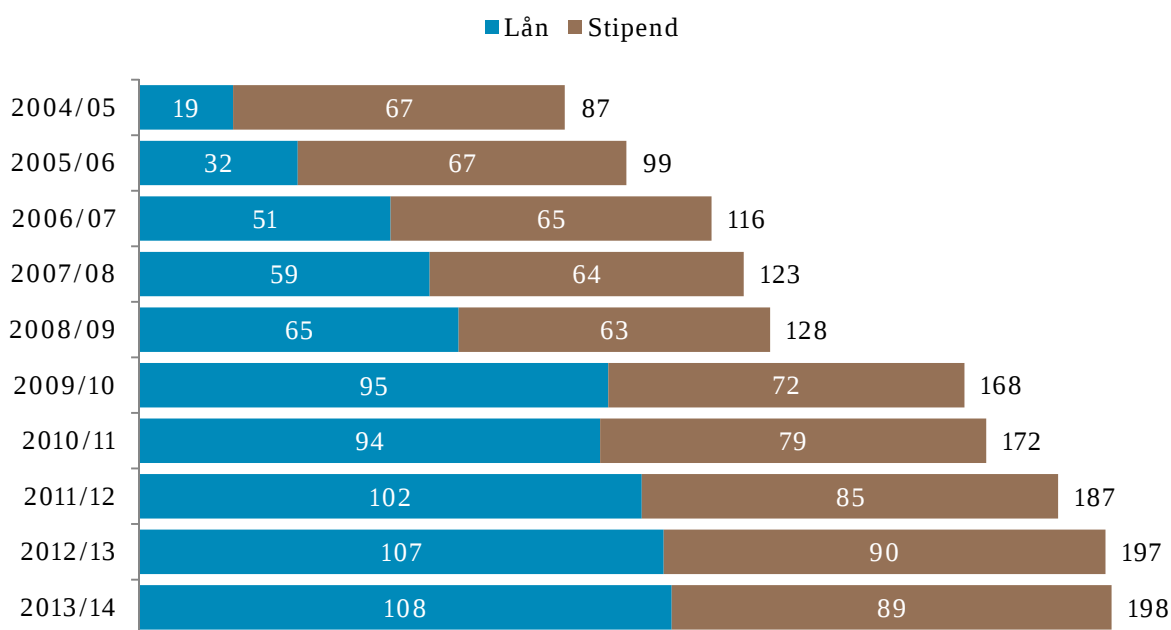
Kapittel 7. Norske medisinstudenter i utlandet

Nordmenn har lange tradisjoner for å studere medisin i utlandet, og nest etter økonomi/administrasjon er medisin i dag det mest populære faget for norske gradsstudenter utenlands. I dette kapitlet ser vi nærmere på utviklingen de siste ti årene når det gjelder utenlandsmedisinstudentene.

I tiårsperioden fra 2004/05 til 2013/14 økte utbetalingene til skolepenger for medisinstudier med 129 prosent, fra 87 til 198 millioner kroner, som vist i Figur 23. Økningen for medisinstudier var dermed sterkere enn den generelle økningen i skolepengestøtte i perioden.

Mens de totale utbetalingene til skolepenger steg særlig de siste fem årene, økte støtten til skolepenger i medisin relativt jevnt i hele tiårsperioden. Riktignok var det en brå økning i skolepengeutbetalingene til medisinstudenter i studieåret 2009/10 på 31 prosent i forhold til året før. De senere årene har imidlertid veksten vært lavere, og det kan se ut som at skolepengeveksten nå er i ferd med å flate ut, slik det også er tilfellet for alle fag sett under ett.

Figur 23: Skolepengestøtte til medisinstudenter, 2004/05–2013/14 (mill. kr.)

Kilde: Lånekassen. Indeksjusterte 2014-kroner.

Økningen i skolepengestøtte fra Lånekassen kom hovedsakelig i form av lån. Mens de samlede utbetalingene av skolepengestipend til medisinstudier økte med 33 prosent i tiårsperioden, økte utbetalingene til skolepengelån med hele 467 prosent. I studieåret 2004/05 utgjorde lån kun 22 prosent av de totale skolepengeutbetalingene til medisinstudenter. Ti år senere var låneandelen oppe i 55 prosent av totalen.

Selv om utbetalingene til medisinstudier økte i perioden, har altså staten begrenset sine egne utgifter ved å tildele stadig mer av skolepengestøtten som lån, om enn subsidierte. Mens en gjennomsnittlig betalingsstudent i medisin i 2004/05 tok opp 14 000 kroner i lån til skolepenger hvert år (2014-

kroner), var dette beløpet i 2013/14 økt til 39 000 kr. Med en fullbyrdet utdannelse i løpet av 6-7 år, vil den individuelle gjeldsbyrden for skolepenger typisk ligge på omkring 250 000 kr når man legger 2013/14-nivået til grunn. I tillegg kommer basislån til støtte for livsopphold.

I perioden 1997–2003 kjøpte den norske staten opp over 400 studieplasser i medisin ved universiteter i Vest-Europa og Australia.¹⁰⁰ De siste studentene som deltok i ordningen, var forventet uteksaminert i 2010.¹⁰¹ Vi kan anta at langt de fleste av disse mottok studiefinansiering fra Lånekassen, og at godt over halvparten av studentene på oppkjøpte plasser har kommet inn i vårt utvalg. Hvis de oppkjøpte studieplassene i stedet hadde blitt finansiert gjennom Lånekassens ordinære lån- og stipendordninger ville de totale skolepengeutgiftene i vårt datamateriale vært noe høyere i første halvdel av perioden, og *utgiftsveksten* ville vært noe flatere.

I det følgende skal vi se nærmere på faktorer som kan bidra til å forklare den totale økningen i skolepengeutbetalinger for medisinstudentene.

Flere norske medisinstudenter i utlandet

Antall leger uteksaminert i Norge har aldri vært tilstrekkelig til å kunne fylle alle ledige stillinger. I perioden 1945–1991 utgjorde utenlandsmedisinstudentene i snitt 33 prosent av alle nye leger. I toppåret 1968/69 studerte om lag 1 300 nordmenn medisin i utlandet, og på begynnelsen av 1970-tallet var omtrent halvparten av alle ny-uteksaminerte norske leger utdannet utenlands. Deretter sank studenttallet de neste 20 årene og nådde sitt laveste nivå i 1988/89 med 300 utenlandsstudenter i medisin. På 90-tallet, særlig i siste halvdel, var det igjen en sterk vekst i antall nordmenn som studerte medisin utenlands.¹⁰²

Figur 24 viser at det var konstant vekst i antallet medisinstudenter i utlandet fra 2004/05 til 2013/14; i snitt over 100 studenter årlig. Mens 15 prosent av alle norske gradsstudenter i utlandet i 2004/05 studerte medisin, utgjorde disse 19 prosent av gradsstudentene ti år senere.

Samtidig var det en svak vekst i antallet medisinstudieplasser i Norge på om lag 20 studieplasser årlig. Totalt i perioden økte antallet medisinstudenter i utlandet med 49 prosent, mens tilsvarende økning i Norge kun var på 6 prosent. Det siste året av tidsserien bremsset veksten riktignok opp. Oppdaterte tall fra 2014/15 tyder derimot ikke på at utviklingen i antall utenlandsmedisinere er i ferd med å flate ut.¹⁰³ Hvis utviklingen fortsetter, vil det om få år være flere norske medisinstudenter i utlandet enn i Norge.

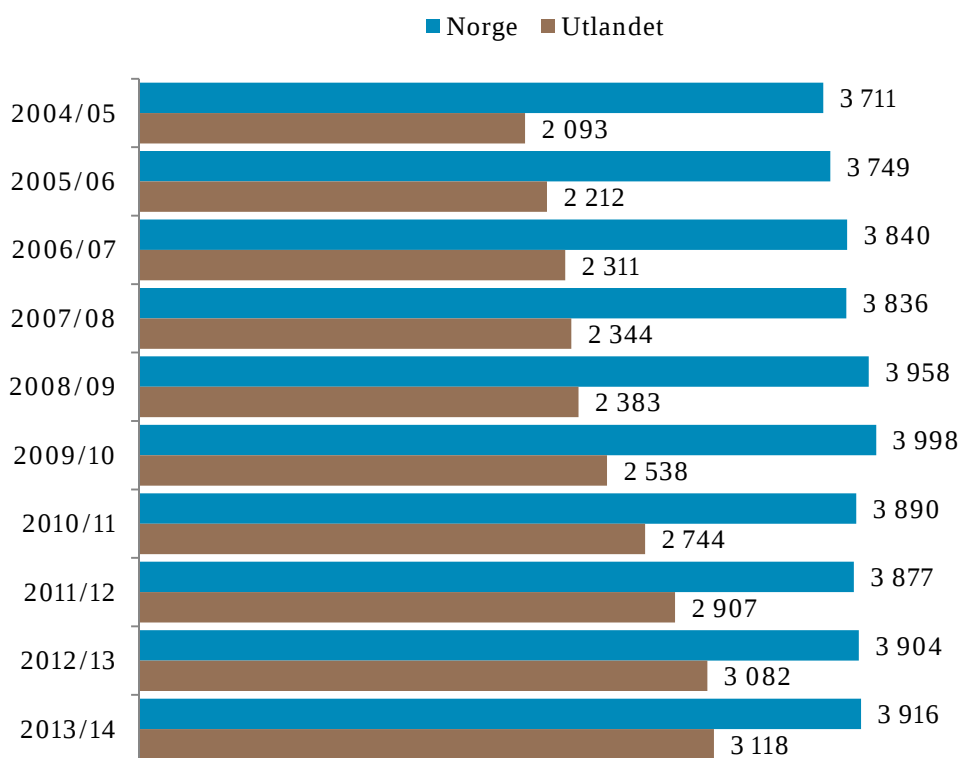
¹⁰⁰ Antallet oppkjøpsplasser ble hvert år fastsatt av differansen mellom antall studieplasser i Norge og Stortingets mål om å utdanne 590 norske medisinstudenter årlig. Taraldset, A (2003): «Nær 2 000 medisinstudenter i utlandet», Tidsskrift for Den norske legeforening 123:2349.

¹⁰¹ Jacobsen, G. (2000): «Vårt femte fakultet», Tidsskrift for Den norske legeforening 120:2326-8, e-post fra Jannicke Gjølme Eriksen, NTNU 10. juni 2015.

¹⁰² Wiers-Jenssen, J (2000): «Norske medisinstudenter i utlandet». Oslo, NIFU, Rapport 12/2000, side 20-22.

¹⁰³ I studieåret 2014/15 hadde antallet norske gradsstudenter i medisin i utlandet økt til 3 225. Antall registrerte medisinstudenter i Norge var 3 933 (NSD, DBH høst).

Figur 24: Antall norske medisinstudenter i Norge og utlandet, 2004/05–2013/14

Note: Tallene for Norge viser totalt antall studieplasser for høstsemestret. Kilder: NSD og Lånekassen

For tiårsperioden under ett steg det totale antallet studenter ved norske universiteter med 46 prosent.¹⁰⁴ Økningen blant medisinstudenter i utlandet avspeiler altså en generell trend med større studentkull, også her hjemme.

Når antallet studenter ved norske universiteter har økt med 46 prosent, og antallet studieplasser i medisin ved disse institusjonene samtidig har økt med kun seks prosent, betyr det at det har vært lavere tilvekst av studieplasser i medisin enn i mange andre fag i denne perioden. I en situasjon med konstante søkertall vil dette bety at personer som ønsker å studere medisin, i økende grad er nødt til å vurdere læresteder i utlandet.

En spørreundersøkelse utført av NIFU i 1998 viste at de strenge opptakskravene i Norge var hovedårsaken til at mange valgte å studere i utlandet.¹⁰⁵ Det er lite som tyder på at bildet har endret seg siden. En sammenligning av søkertall viser at det er flere søkere pr. norske studieplass i humanmedisin i dag enn det var rundt tusenårsskiftet. Mens det i 1998/99 var seks søkere pr. studieplass, var det i tiårsperioden 2004/05–2013/14 om lag åtte søkere pr. studieplass.¹⁰⁶ For mange framstår det dermed rasjonelt å søke seg utenlands framfor å ta opp fag fra videregående skole og så konkurrere om et begrenset antall plasser for søkere med andregangsvitnemål. Den økte utbredelsen av engelskspråk-

¹⁰⁴ Op. cit.

¹⁰⁵ Wiers-Jenssen, J (2000): «Norske medisinstudenter i utlandet». Oslo, NIFU, Rapport 12/2000

¹⁰⁶ Samordna opptak (2015): «Sluttstatistikker» Hentet 18. september 2015.

<http://www.samordnaopptak.no/info/om/sokertall/sluttstatistikker/>

lige undervisningsprogrammer, særlig i Sentral-Europa, har samtidig bidratt til å gjøre medisinstudier i utlandet tilgjengelig for flere nordmenn.

Den stadige tilveksten av norske medisinstudenter i utlandet utgjør altså en viktig delforklaring på veksten i Lånekassens utbetalinger til skolepenger de siste ti årene.

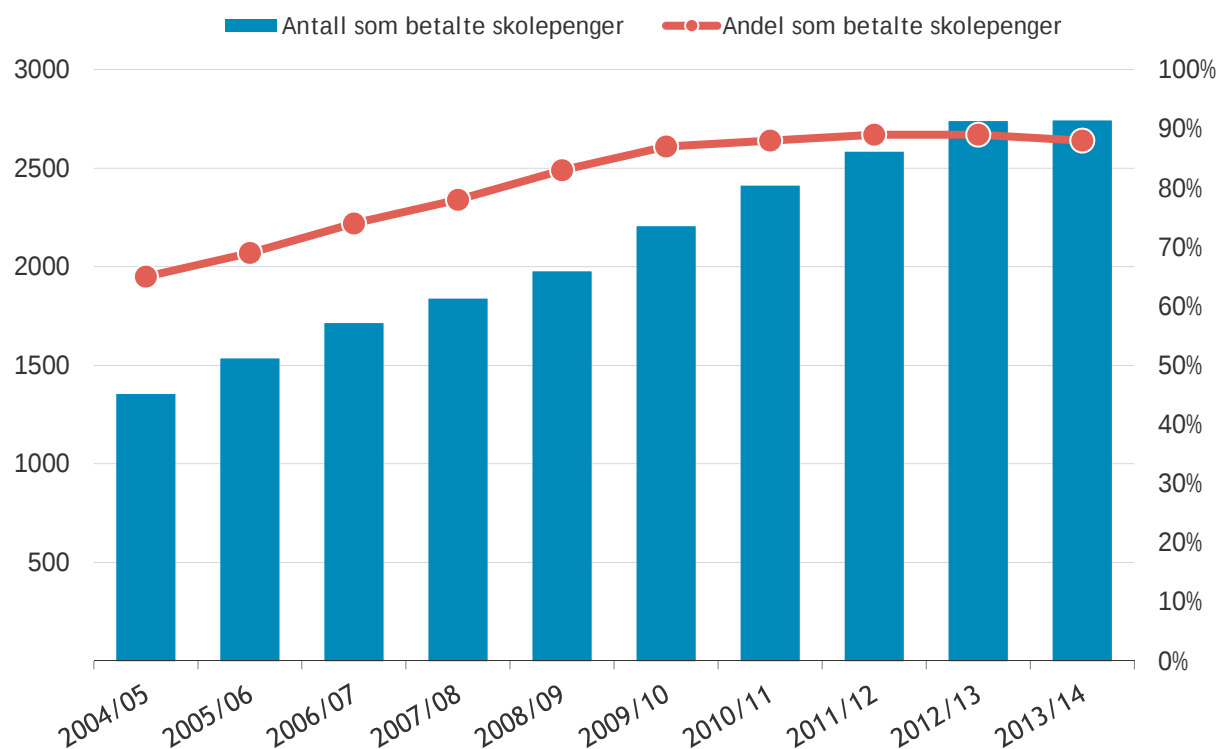
Flere betaler skolepenger

Fra 2004 fram til 2009/10 var det en jevn økning i andelen medisinstudenter som betalte skolepenger. Siden har dette flatet ut og stabilisert seg på om lag 88 prosent av medisinstudentene, som illustrert i Figur 25. Det er 23 prosentpoeng flere medisinstudenter som betaler skolepenger i dag enn for ti år siden, og skolepenger er mer vanlig i medisin enn i de fleste andre fag.

Den omtalte ordningen med statlig oppkjøpte studieplasser kan riktignok ha bidratt til å dra ned snittet noe for hvor mange som betalte skolepenger de første årene, og gjort veksten i andelen betalingsstudenter tilsynelatende litt høyere enn den reelt sett var i perioden. Tendensen er allikevel klar: Flere av medisinstudentene i utlandet betaler skolepenger enn tidligere.

Mens andelen medisinstudenter som betalte skolepenger var stabil de siste fem årene av perioden, fortsatte *antallet* medisinstudenter som betalte skolepenger å stige fram til studieåret 2012/13. Økningen i skolepengeutgifter de første fem årene av perioden kan derfor delvis tilskrives en økt utbredelse av skolepenger, mens de siste års økning må forklares med andre faktorer.

Figur 25: Utbredelse av skolepenger blant norske medisinstudenter 2004/05–2013/14

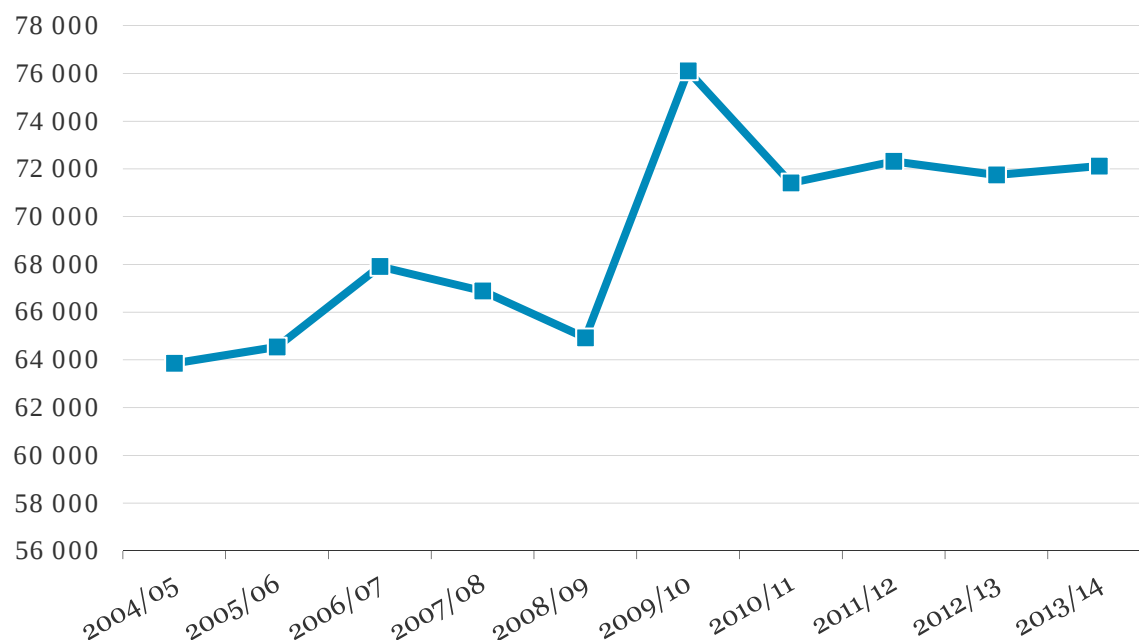

Kilde: Lånekassen.

Høyere skolepengeavgifter

Den tredje forklaringen på at utgiftene til skolepenger blant medisinstudentene økte i tiårsperioden, er at prisnivået gikk opp. Tidligere i denne rapporten har vi sett at gjennomsnittlig skolepengestøtte til gradsstudenter i alle fag steg med 29 prosent i perioden. Medisinstudentene ser ikke ut til å ha blitt rammet av en like sterk økning. Figuren nedenfor viser hvordan gjennomsnittlig skolepengestøtte fluktuerte i perioden og stabiliserte seg rundt 72 000 kroner de siste fire årene. Selv om det var en økning på 13 prosent i perioden under ett, var gjennomsnittlig utbetalt støtte til skolepenger i medisin i 2013/14 fem prosent lavere enn i toppåret 2009/10. Det er også verdt å merke seg at medisinstudentene i snitt betalte 11 000 kroner mindre i skolepenger enn gradsstudentene totalt. Årsaken til dette skal vi komme tilbake til i avsnittet om valg av studieland.

Figur 26: Gjennomsnittlig støtte til skolepenger¹⁰⁷ medisin 2004/05–2013/14

Kilde: Lånekassen. Indeksjusterte 2014-kroner.

Snittprisen på 72 000 kroner per år for en medisინutdanning i utlandet er langt under hva en tilsvarende studieplass koster institusjonene hjemme. Medisin er det klart dyreste studiet i Norge, og NIFU, i samarbeid med Deloitte, har beregnet en gjennomsnittlig kostnad på om lag 8 700 kroner per studiepoeng i medisin ved norske universiteter.¹⁰⁸ Til sammenligning antar man at et gjennomsnittlig norsk studiepoeng, uansett fag, koster 3 100 kroner. Et årsstudium i medisin på 60 studiepoeng i Norge tilsvarer altså en kostnad på 520 000 kroner, mens en fullført seksårig medisინutdanning vil beløpe seg til over 3,1 millioner kroner (2014-nivå).

¹⁰⁷ Skolepenger definert som studieavgifter som overstiger 1 100 NOK pr. år.

¹⁰⁸ Reiling, R Borgan et al. (2014): «Hva koster en student? En kostnadskartlegging av universiteter og høyskoler» NIFU/Deloitte Rapport 52/2014, side 45.

Selv om de fleste norske gradsstudentene i medisin betaler skolepenger finansiert gjennom Lånekassen, sparer staten store beløp på at norske leger utdannes i utlandet hvert år. Av de i snitt 72 000 kronene en studieplass i medisin koster utenlands, dekker staten 32 000 kroner i form av stipend. De resterende 40 000 kronene er skolepengelån som studentene betaler tilbake. Å utdanne dagens 3 100 utenlandsmedisinere i Norge ville kostet staten ytterligere 1,5 milliarder kroner *årlig*, om man legger NIFUs kostnadsberegning til grunn. Det er like mye som Lånekassen har betalt ut i samlet skolepengelån- og stipend til denne gruppen i hele tiårsperioden.

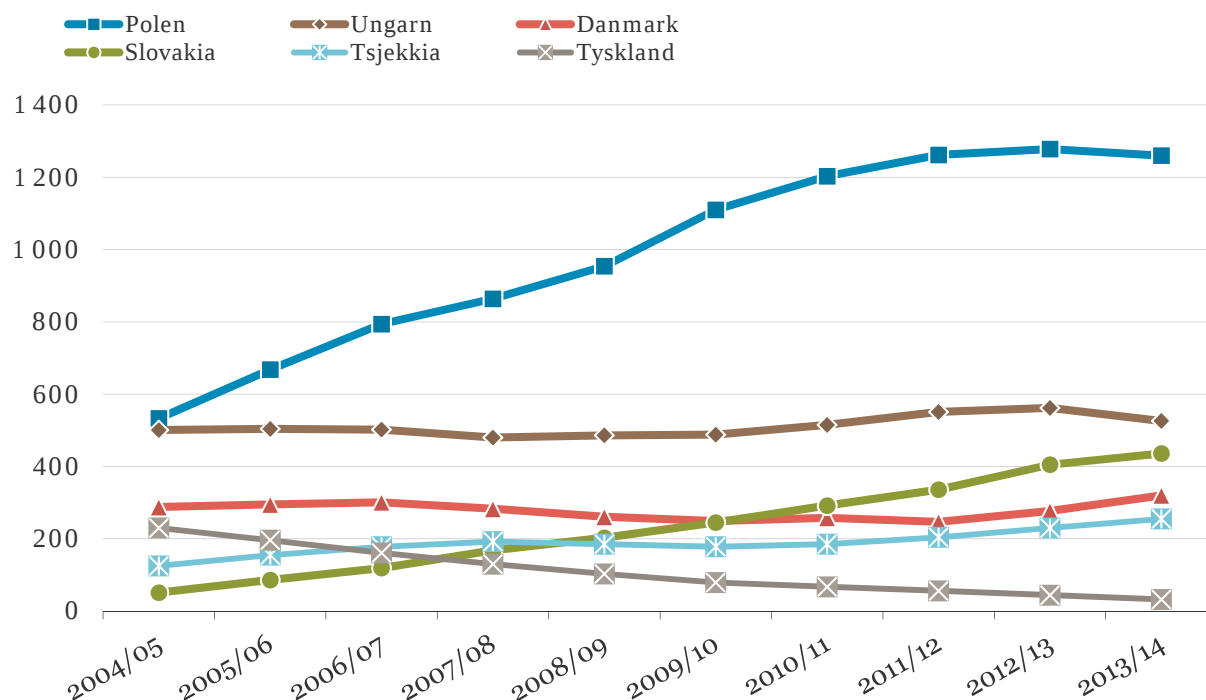
Endringer i valg av studieland

Den økte utbredelsen av skolepenger kan i stor grad tilskrives endringer i studentenes valg av studieland. Figuren under viser de seks mest populære studiedestinasjonene blant norske medisinstudenter i utlandet de siste ti årene; Danmark, Polen, Slovakia, Tsjekkia, Tyskland og Ungarn. Hvert av disse landene har tatt imot mer enn 1 000 norske medisinstudenter totalt i tiårsperioden.

Den klart mest populære destinasjonen er Polen. I studieåret 1994/95 var det registrert 18 medisinstudenter i Polen med støtte fra Lånekassen. I 1999/2000 var dette tallet steget til 284. Den sterke veksten har fortsatt på 2000-tallet, fra 533 studenter i 2004/05 til 1 260 i 2013/14. For hele den siste tiårsperioden har Polen stått for 71 prosent av den totale veksten i antallet norske medisinstudenter i utlandet.

Også Slovakia, som er et relativt nytt studieland for nordmenn, har hatt markant vekst i antallet studenter. I 2004/05 var det 51 norske medisinstudenter i landet, mens tallet ti år senere var steget til 436. Slovakia er nå den tredje mest populære destinasjonen for norske medisinstudenter utenlands. Også Tsjekkia hadde en betydelig popularitetsøkning i tiårsperioden, med en dobling i antall studenter fra 125 til 255.

Figur 27: De mest populære studielandene blant norske medisinstudenter, 2004/05–2013/14

Kilde: Lånekassen.

Både i Ungarn og Danmark har utviklingen vært nokså flat i perioden, men begge landene har holdt stand som etterspurte studiedestinasjoner blant medisinstudentene. I studieåret 1999/2000 studerte 365 nordmenn medisin i Ungarn med støtte fra Lånekassen.¹⁰⁹ Fem år senere hadde antallet økt til 501. I den påfølgende tiårsperioden har studentantallet holdt seg stabilt med et årlig snitt på 512 individer. Veksten i Ungarn kom altså før den tiårsperioden vi ser på i denne rapporten.

Danmark har de lengste tradisjonene som vertsland for norske medisinstudenter, og er fortsatt et populært studieland. I 1999/2000 var det registrert 141 medisinstudenter med støtte fra Lånekassen i Danmark.¹¹⁰ Antallet økte til 288 i 2004/05 og har siden holdt seg relativt stabilt med et gjennomsnitt på 278 norske studenter i tiårsperioden.

Utviklingen for Tyskland er særlig interessant. Fram til millenniumskiftet var Tyskland det største vertslandet for norske medisinstudenter i utlandet. I studieåret 1999/2000 studerte 358 nordmenn medisin i Tyskland med støtte fra Lånekassen.¹¹¹ Fem år senere var antallet redusert til 230, og ytterligere ti år senere var det kun 32 norske studenter igjen i Tyskland.

Mens det tidligere var tradisjon for at norske medisinstudenter dro til ulike land i Vest-Europa, har denne tradisjonen nå endret seg. Fra midten av nittitallet og fram til i dag har det skjedd en gradvis geografisk forflytting av norske medisinstudenter østover i Europa. Tallene for de siste ti årene bekrefter denne trenden. I studieåret 2004/05 hadde Polen og Ungarn 25 prosent hver av de norske medisinstudentene i utlandet. Andre populære land inkluderte Danmark, Irland, Tsjekkia og Tyskland, som alle hadde over hundre norske studenter det året. Ti år senere hadde Polens andel av det norske medisinstudentmarkedet steget til 40 prosent. Tyskland og Irland har blitt erstattet av Slovakia og Latvia som populære land, mens Danmark, sammen med Ungarn og Tsjekkia, har tapt terreng.

Den geografiske forflyttingen av medisinstudentene har en viktig økonomisk konsekvens. I de nye EU-landene i Sentral-Europa betales det skolepenger for studiet, mens det i de nordiske land og Tyskland er gratis å studere medisin ved de offentlige universitetene. Det bidrar til å forklare hvorfor norske medisinstudenter i økende grad betaler skolepenger.

Tabell 19 viser gjennomsnittlig skolepengestøtte for norske medisinstudenter i de ti dyreste landene i tiårsperioden. Irland, USA og Australia var dyrest, med en gjennomsnittlig skolepengestøtte på rundt 90 000 kroner. Derneft følger Tsjekkia, som er dyrest av de mest populære studielandene. Her har riktignok prisen gått noe ned de senere årene, og Tsjekkia er nå på en sjetteplass blant de dyreste landene. I det siste studieåret vi har tall for, troner de engelskspråklige landene på topp med henholdsvis Malta, Irland, Australia, Storbritannia, og USA på de første plassene.

Det er verdt å merke seg at tabellen kun viser størrelsen på utbetalt skolepengestøtte fra Lånekassen, ikke de reelle beløpene studentene må betale i skolepenger. I populære studieland som Polen, Ungarn, Tsjekkia og Slovakia dekker skolepengestøtten fra Lånekassen de reelle kostnadene ved medisinstudiet, mens den i de engelskspråklige landene er langt fra tilstrekkelig. I USA og Storbritannia koster gjerne et års medisinstudium 300 000 kroner. Norske medisinstudenter i de engelskspråklige landene må derfor finne andre måter å finansiere studiet på i tillegg til studiestøtten fra Lånekassen.

¹⁰⁹ Wiers-Jenssen, J (2000): «Norske medisinstudenter i utlandet». Oslo, NIFU, Rapport 12/2000, s. 25.

¹¹⁰ Op. cit. 26

¹¹¹ Op. cit. 25

Selv om de engelskspråklige landene er de dyreste, var det de populære studielandene i Sentral-Europa som tjente mest på de norske medisinstudentene i tiårsperioden. De samlede utbetalingene til skolepenger var høyest i Polen, hvor Lånekassen har kvittert ut skolepengestøtte for over 700 millioner kroner i perioden. Også Ungarn, Tsjekkia og Slovakia er store mottakere av norsk utdanningsstøtte. Dette skyldes både at disse landene tar skolepenger for engelskspråklige studieprogrammer, og at et høyt antall nordmenn studerer til legeyrket her.

Det har imidlertid vært vesentlig variasjon i skolepengestøtten i og mellom landene i Sentral-Europa over tid. Polen, Tsjekkia og Slovakia hadde alle fall i skolepengestøtten de siste årene av perioden, etter en stopp i 2009/10. På tross av fallet koster en studieplass i Tsjekkia allikevel 17 000 kroner mer enn i nabolandet Slovakia. Innenfor rammen av et seksårig studieløp blir dette en prisforskjell på i overkant av 100 000 kroner. Slovakia er det rimeligste av «de fire store» når det gjelder skolepengeavgifter, med en årlig snittpris på 64 000 kroner. Ungarn, som har vært det rimeligste av de fire store europeiske studielandene i tiårsperioden, er nå det nest dyreste landet med en snittpris på 74 000 kroner for 2013/14.

Tabell 19: Skolepengetoppen medisin siste ti år*

Land	Gjennomsnittlig skolepengestøtte 2013/14	Gjennomsnittlig skolepengestøtte 2004/05 - 2013/14	Total skolepengestøtte 2004/05-2013/14 (mill.kr.)	N
Irland	115 000	96 000	31	320
USA	99 000	91 000	3	30
Australia	110 000	88 000	8	87
Tsjekkia	82 000	85 000	158	1 869
Malta	118 000	74 000	1	13
Storbritannia	101 000	74 000	19	253
Polen	74 000	73 000	721	9 866
Slovakia	64 000	67 000	155	2 321
Ungarn	74 000	67 000	332	4 989
Latvia	59 000	57 000	28	480

Kilde: Lånekassen. Indeksjusterte 2014-kroner.

*Land med mer enn 10 studenter i perioden

Trenden de siste årene når det gjelder skolepenger har vært en markant prisøkning i de engelskspråklige landene og reduksjon eller tilnærmet nullvekst i Øst- og Sentral-Europa. Resultatet er at de engelskspråklige studieprogrammene i Sentral-Europa nå har betydelig lavere studieavgifter enn de engelskspråklige landene. Når levekostnadene i tillegg er lave i det østlige Sentral-Europa, framstår det rasjonelt for studentene å søke seg til dit. Av alle de aktuelle landene for norske medisinstudenter er Polen det desidert rimeligste landet å bo i, tett fulgt av Ungarn, Tsjekkia og Slovakia. Dyrest er det i Danmark og Australia¹¹², og den norske studiestøtten har gitt studentene omtrent dobbelt så stor kjøpekraft i Sentral-Europa som i disse landene.

Hva annet enn økonomi kan ha påvirket norske medisinstudenters valg av studieland? En viktig faktor har vært endringen i Lånekassens regelverk fra studieåret 1993/94 som gjorde det mulig å få støtte til utdanning i land utenfor Vest-Europa og USA. Opprettelsen av engelskspråklige tilbud i Sentral-

¹¹² <http://e24.no/jobbb/student/sjekk-hvor-det-er-billigst-aa-studere/10083704>

Europa etter murens fall gjorde samtidig at en språklig barriere for mange studenter falt bort. Andre opptakskriterier med lavere karakterkrav, intervju og opptaksprøver gjør dessuten at studenter som ikke kommer inn i Norge, får en mulighet.

Når nordmenn ikke lenger studerer medisin gratis i deler av Vest-Europa, skyldes det også at en del populære studieland som Danmark og Tyskland på slutten av nittitallet innførte inntakskvoter for norske studenter med sikte på å begrense den store tilstrømmingen av disse. Til dette kommer de forklaringer som gjelder for den generelle nedgangen i antall norske gradsstudenter til Tyskland. At få nordmenn studerer medisin *utenfor* EU/EØS skyldes blant annet annerledes organisering av studieløpet enn i Norge og Europa, høye skoleavgifter og potensielle problemer med å få autorisasjon i Norge etter fullført studium. Utdanning fra EU/EØS regnes derimot etter EUs sektordirektiv for leger for å være sidestilt med norsk medisineddannning og gir etter bestemte kriterier rett til autorisasjon i Norge.

Forflyttingen østover i Europa har på den ene siden bidratt til å holde skolepengeprisen nede, slik at medisinstudentene i snitt ikke har blitt rammet av en like sterk økning i skolepengeprisen som studenter i andre fag. På den andre siden er det nettopp denne forflyttingen som har bidratt til å øke de totale skolepengeutbetalingene, ved at andelen norske medisinstudenter i utlandet som betaler skolepenger, har økt.

Læresteder

Tabell 20 gir en oversikt over de ti mest populære universitetene, som til sammen huser 66 prosent av alle norske medisinstudenter i utlandet. Av disse ligger fire i Polen, tre i Ungarn og de øvrige tre i Slovakia, Tsjekkia og Danmark. Samtlige av de ti mest populære lærestedene er offentlige og tilbyr medisineddannning på morsmålet vederlagsfritt. På universitetet i Odense studerer nordmenn gratis på dansk, mens de i Sentral-Europa er immatrikulert på engelskspråklige programmer finansiert med skolepenger.

Det er store forskjeller i disse institusjonenes markedsandeler av de norske studentene i de respektive landene. I Slovakia studerte i tiårsperioden hele 95 prosent av de norske medisinstudentene ved Comenius University. En tilsvarende dominerende stilling hadde Charles University i Tsjekkia, med 89 prosent av de norske medisinstudentene i landet. Halvparten av de norske studentene i Danmark studerte ved Syd-dansk universitet i 2013/14. I Ungarn og særlig i Polen sprer den norske studentpopulasjonen seg mer mellom lærestedene.

Fordi så mange nordmenn studerer i Polen er det nettopp to av de polske universitetene som troner på første og andre plass i listen over de mest populære lærestedene for norske medisinstudenter i utlandet det siste decenniet; henholdsvis Jagiellonian-universitetet i Krakow og Pomeranian medisinske universitet i Szczecin. På slutten av perioden hadde imidlertid Comenius University i Slovakia gått forbi de polske lærestedene i popularitet, med i underkant av 400 norske medisinstudenter.

Til sammenligning var antallet studieplasser i medisin ved de norske lærestedene samme år omlag 1 000 ved hvert av universitetene i Trondheim og Bergen, 1 300 ved Universitetet i Oslo, og 600 i Tromsø.

Tabell 20: Skolepenger ved de ti mest populære studiestedene for norske medisinstudenter i utlandet (rangert etter antall norske studenter 2004/05–2013/14)*

Institusjon	Land	Antall studenter 2013/14	Snitt skolepenger 2013/14	Antall studenter 2004/05–2013/14	Snitt skolepenger 2004/05–2013/14
Jagiellonian University in Krakow	Polen	330	81 000	2 553	77 000
Pomeranian Medical University in Szczecin	Polen	260	69 000	2 274	67 000
Comenius University, Martin og Bratislava	Slovakia	377	65 000	2 219	67 000
Semmelweis University of Medicine - Budapest	Ungarn	225	88 000	1 848	75 000
Pécs University, inkl. Janus Pannonius University	Ungarn	222	70 000	1 716	64 000
Charles University, Hradec Kralove, Pilsen, og Praha	Tsjekkia	150	85 000	1 688	86 000
University of Debrecen	Ungarn	63	67 000	1 223	59 000
Poznan University of Medical Sciences	Polen	145	85 000	1 176	77 000
Medical University of Bialystok (Akad. Medyczna W Białymstoku)	Polen	177	67 000	1 173	73 000
Syd-Dansk Universitet, alle avdelinger	Danmark	157	n/a	1 165	n/a

Kilde: Lånekassen. Indeksjusterte 2014-kroner.

* kun medregnet skolepenger over 1 100 NOK per år

Med unntak av ungarske Debrecen, opplevde alle universitetene i tabell 31 vekst i antallet norske medisinstudenter i perioden. Det var særlig to læresteder som hadde en økt tilstrømming; Comenius og Medical University of Bialystok. Ved disse institusjonene gikk samtidig skolepengeprisen ned (Bialystok) eller holdt seg stabil (Comenius). I studieåret 2013/14 var Comenius den rimeligste av institusjonene, med en gjennomsnittlig skolepengepris på 65 000 kroner. Motsatsen er Semmelweis University i Budapest, som med nesten 90 000 kroner i årlig studieavgift var prisledende blant de populære medisinstudietene i Sentral-Europa.

Det er like stor variasjon i skolepengepris innad i landene som mellom dem, og de relativt store prisforskjellene mellom medisinstudietene i Sentral- og Sentral-Europa kan derfor ikke tilskrives ulikt prisnivå i de respektive landene. Det er også verdt å merke seg at lærestedene i populære europeiske byer som Budapest, Krakow og Praha er blant de dyreste i denne oversikten.

Et viktig spørsmål er hvordan studentene finner fram til studievalgene sine. Alle de populære lærestedene i Sentral-Europa har, med ett unntak, representanter eller egne kontor i Norge. Det innebærer at søknadsprosessen blir tatt hånd om og assistert av en profesjonell part i Norge, og at opptakstester og intervjuer foregår her. Det innebærer også at disse universitetene driver aktiv markedsføring for å tiltrekke seg norske studenter.

Unntaket er Debrecen, som ikke har fast representant i Norge. Universitetet håndterer selv søknadsprosessen og arrangerer opptaksprøver i Norge. På tross av at Debrecen i snitt har vært klart rimeligst av de populære lærestedene de siste ti årene, er dette også den eneste av institusjonene i tabell 31 som har hatt et fall i antall norske medisinstudenter i perioden. Det tyder på at agentene spiller en viktig rolle i å sikre rekrutteringen til det kommersielle utdanningsmarkedet i Sentral-Europa, noe som både bidrar til å øke og styre strømmen av norske studenter til disse landene.

En undersøkelse rundt tusenårsskiftet viste at medisinstudentene er lite opptatt av kvalitet når de søker på utenlandske institusjoner. De var imidlertid stort sett fornøyde med kvaliteten underveis i studiet.¹¹³ Flere av de populære universitetene blant norske medisinstudenter figurerer også på internasjonale rankinger. På den siste ARWU-rankingen (2015) er Charles University representert på plass 201-300 og Jagellonian University på plass 301-400.

I siste utgave av den fagspesifikke QS-rankingen innen medisin er seks av de ti mest vanlige lærestedene blant norske medisinstudenter representert; Semmelweis (101-150), Debrecen (151-200), Syddansk, Charles og Pecs (201-250), samt Jagellonian (301-400). Selv om den utenlandske institusjonen som har huset flest norske medisinstudenter de siste ti årene, Jagellonian, er representert på begge disse rankingene, ser ikke internasjonale kvalitetsindekser ut til å tillegges stor vekt blant de norske studentene. Pomeranian og Comenius er for eksempel blant de mest populære medisinskolene i verden for nordmenn, på tross av at de ikke er oppført på noen av de nevnte listene.

Legeyrket er et strengt regulert yrke og så lenge utdanningen er omfattet av det europeiske kvalifikasjonsregelverket og godkjent i Norge, er det rimelig å anta at utdanningen holder tilfredsstillende god kvalitet. Dette gjelder også de ti mest populære institusjonene for norske medisinstudenter i utlandet. Dermed er det ikke sagt at kvaliteten er *like god* overalt.

Oppsummering

De siste ti årene har skolepengeutbetalingene til medisinstudenter mer enn doblet seg. Dette skyldes blant annet en betydelig økning i antallet norske medisinstudenter i utlandet, samt at en større andel av disse betaler skolepenger. Veksten i antallet utenlandsstudenter er større i medisin enn i alle fag under ett, og skolepenger er vanligere blant medisinstudentene enn blant de øvrige utenlandsstudentene. Den økte utbredelsen av skolepenger i medisin kan i stor grad tilskrives endringer i studentenes valg av studieland. Stadig flere nordmenn søker seg til skolepengefinansierte medisinstudier i Sentral-Europa.

Selv om endringer i medisinstudentenes valg av studieland har ført til at flere studenter mottar skolepengestøtte, har denne forflyttingen også bidratt til å holde prisnivået nede. Den gjennomsnittlige støtten til skolepenger i medisin økte med 13 prosent i tiårsperioden, men dette var en betydelig lavere prisøkning enn i andre fag. Kapitlet viser at norske medisinstudenter synes å velge studiested basert på avveininger mellom blant annet tilgang, pris og tilfredsstillende kvalitet, men også at kommersielle agenter spiller en viktig rolle i å kanalisere norske medisinstudenter i retning av bestemte land og institusjoner.

For den norske staten er det liten tvil om at det er lønnsomt å finansiere de norske medisinstudentene i utlandet, når det i tillegg er studentene selv som bærer det meste av kostnaden i form av lån.

¹¹³ Wiers-Jenssen, J og O.G. Aasland (2001): «Norske medisinstudenter i utlandet – bakgrunn, studieinnsats og tilfredshet.» Tidsskrift for Den norske Lægeforening 121:1671 – 6.

Kapittel 8. Konklusjon

Utgangspunktet for denne rapporten var at Lånekassens utbetalinger til skolepenger økte med 71 prosent fra 2008/09 til 2013/14, og at det har vært usikkerhet knyttet til kvaliteten på utdanningen som studentene betaler for. Nå har vi sett detaljert på hvilke land og institusjoner pengene går til. Vi har også foretatt noen vurderinger av kvaliteten på de mest populære institusjonene for norske studenter, basert på tilgjengelig statistikk og nasjonale og internasjonale rankinglister. Avslutningsvis kan vi konkludere med følgende:

Skolepengestøtten gjør det mulig for mange nordmenn å ta sin grad i land som er kjent for sitt gode utdannings- og forskningssystem, særlig Storbritannia, USA og Australia. Rundt 12 prosent av de norske betalingsstudentene i disse tre landene går på en institusjon på ARWUs liste over de 100 beste i verden, mens om lag det dobbelte, 24 prosent, studerer på institusjoner som er inne på tilleggsstipendlisten. Selv om vi tar høyde for at det er visse problemer knyttet til det å bruke rankinger som primært bygger på indikatorer for god forskningskvalitet når det er utdanningskvalitet som burde tillegges størst vekt, er det likevel liten tvil om at disse studentene har funnet fram til gode institusjoner. At en fjerdedel av alle de norske betalingsstudentene går på slike anerkjente læresteder er også i tråd med det nasjonale målet for internasjonalisering; å heve kvaliteten på utdanningen.

Andre nasjonale politiske prioriteringer gjenspeiles i for liten grad i det bildet som tegner seg av norske gradsstudenter utenlands. Andelen på bachelornivået vokser, mens masterandelen går ned. Enkelte prioriterte land får flere studenter, mens andre prioriterte land – hvorav flere krever lite eller ingen skolepenger – opplever en nedgang. Frankrike og Tyskland, som for et tiår siden mottok ganske mange norske studenter, har nå en helt marginal andel, til tross for at studentenes kostnader ved å velge disse landene er langt lavere enn for de engelskspråklige land. Mer nylig prioriterte land, som de seks omfattet av Panorama-strategien, krever som regel skolepenger. I 2013/14 var det nesten ingen norske gradsstudenter som reiste hit.

En konklusjon er derfor at skolepengestøtten bare delvis støtter opp om nasjonale prioriteringer.

Skolepengestøtten gjør det også mulig å velge kostbare læresteder som kan sies å være av usikker kvalitet. Noen av de mest populære institusjonene blant norske studenter i Storbritannia, Australia og USA scorer for eksempel lavt på relevante nasjonale indikatorer og på rangeringer utarbeidet av presse og andre. I USA er mer enn en femtedel av de norske gradsstudentene på institusjoner der under halvparten av studentene gjennomfører eller blir overført til en annen institusjon i løpet halvannen ganger normert studietid. Mulige forklaringer på at studentene velger slike institusjoner, kan være knyttet til selve opptaksprosedyren ved velrennomerte institusjoner. For USA kommer i tillegg Norges krav om at studenter med studiekompetanse fra Norge bør kunne tas direkte opp til andre studieår, et krav som ofte ikke har blitt akseptert. Når Lånekassens reglement nå er åpnet for å finansiere første år i en amerikansk utdanning, kan dette gjøre det lettere å velge mer prestisjetunge institusjoner.

Om vi for Storbritannias del legger til grunn de to rankinglistene som er brukt i denne rapporten, The Guardian og The Complete Universities Guide, befinner omtrent 22 prosent av de norske gradsstudentene seg ved institusjoner som er lavt ranket. For Australia er kun en svært liten andel av studentene på institusjoner der vi har for lite informasjon om kvalitet.

Til sammen studerer anslagsvis en femtedel av de norske studentene på institusjoner der det kan være grunn til å stille spørsmål ved hvor høy kvalitet institusjonen har, og om studentene kan sies å få «value for money», å ha fått en verdi som tilsvarer det utdanningen koster dem. En sentral målsetting med internasjonalisering av utdanning er at det skal øke kvaliteten i opplæringen. Denne rapporten viser at noen av de mest populære institusjonene blant norske gradsstudenter utenlands ikke ligger i verken topp- eller mellomsjiktet på nasjonale og internasjonale indikatorer for kvalitet. Et spørsmål er da hva dette gjør med målet om økt kvalitet, og hvilken rolle apparatet rundt utvekslingsordningene spiller for å legge til rette for studentenes valg av utdanningsinstitusjon.

En betydelig andel av skolepengestøtten går til engelskspråklige medisinstudier i sentraleuropeiske land, som representerer et vesentlig bidrag til at det utdannes nesten like mange norske leger i utlandet som i Norge. For den norske stat er dette meget kostnadsbesparende, fordi slike studieplasser i Norge er beregnet til å være svært dyre. Det rapporteres heller ikke om store problemer for godkjenning og autorisasjon ved retur til Norge for disse studentene.

Denne rapporten baserer seg på det beste som er enkelt tilgjengelig av indikatorer for å vurdere kvalitet på institusjonene. I neste omgang kan det bli aktuelt å analysere effekten av utenlandsstudier for den enkelte student. Det er blitt mye viktigere å følge med på dette de siste årene, fordi utgiftene har steget og mange studenter opparbeider seg mer i lån enn tidligere, samtidig som det norske arbeidsmarkedet er noe vanskeligere enn det har vært. Står innholdet i utdanningen og lånebyrden i et rimelig forhold til yrke og lønn i ettertid?

I denne studien har vi ikke hatt tilgang til statistikk som gir grunnlag for å vurdere resultater av utenlandsstudiene; tar studentene en grad, får de en jobb som står i forhold til den ekstra gjelden de opparbeider? NIFUs studie fra 2008¹¹⁴ viste at de gradsmobile kandidatene hadde noe større utfordringer når det gjaldt å få innpass på arbeidsmarkedet enn kandidater som var uteksaminert i Norge. (s.73). Vi vet ikke hvordan bildet er for kandidater som har blitt uteksaminert i seinere år.

NIFU-studien viste også at de aller fleste kandidatene vendte hjem til Norge, men at det var et «nettotap» av hoder på ca. 10 prosent (NIFUs rapport s.75), uten at man gikk inn på hvilke studenter som blir igjen i utlandet. Det kunne også være interessant å se hvilken form for hjerneflukt, «brain drain» dagens gradsstudenter representerer, eller i hvilken grad de inngår i former for sirkulasjon, «brain circulation» og bidrar til å skape kontakter og nettverk for Norge.

En oppdatering av NIFUs kandidatundersøkelse ville være av stor interesse. Nye analyser ville også, basert på den foreliggende rapporten, kunne ta opp spørsmål knyttet til kvalitet på utdanningen kandidatene har fått.

¹¹⁴ Gjelder kandidater uteksaminert i 2003 og 2004. Studiemobilitet og arbeidsmarkedstilpasning av Jannecke Wiers-Jenssen. Rapport 22/2008, NIFU STEP.

Tabellvedlegg

Tabell 21: Skolepenger, 2004/05–2013/14 (mill. kr.)

	Skolepengelån	Skolepengestipend	Tilleggsstipend	Gebyrstipend
2004/05	207	102	19	297
2005/06	300	157	14	145
2006/07	372	184	19	58
2007/08	375	189	23	27
2008/09	370	208	19	12
2009/10	448	250	19	3
2010/11	496	282	23	1
2011/12	573	316	29	
2012/13	633	342	36	
2013/14	647	356	39	

Kilde: Lånekassen. Indeksjusterte 2014-kroner.

Tabell 22: De ti mest populære landene blant norske gradsstudenter per 2013/14

	Storbritannia	Danmark	USA	Polen	Australia	Ungarn	Sverige	Slovakia	Nederland	Tsjekkia
2004/05	2 880	2 010	978	579	2 876	727	812	56	368	138
2005/06	2 718	2 004	919	726	2 183	756	774	93	349	187
2006/07	2 520	2 042	874	870	1 748	726	783	142	359	238
2007/08	2 472	2 076	867	963	1 448	680	758	186	353	254
2008/09	2 655	2 153	913	1 091	1 321	691	817	226	366	240
2009/10	3 085	2 292	1 013	1 269	1 402	698	791	265	345	251
2010/11	3 527	2 529	1 255	1 383	1 446	751	750	307	361	257
2011/12	4 139	2 748	1 441	1 478	1 329	802	735	353	372	289
2012/13	4 657	2 791	1 650	1 521	1 189	814	772	455	387	313
2013/14	4 988	2 801	1 837	1 524	1 071	858	667	524	383	342

Kilde: Lånekassen. Tallene for 2013/14, som vi har fått tilsendt til dette prosjektet, er litt lavere enn de tallene som ligger ute på Lånekassens nettsider.

Tabell 23: Skolepenger (lån og stipend) til de største mottakerlandene, 2004/05–2013/14 (mill. kr.)

	Storbritannia	USA	Polen	Australia	Ungarn	Slovakia	Tsjekkia	Canada	Latvia	Spania
2004/05	218,1	55,2	38,8	158,1	44,4	3,5	9,7	10,4	0,0	8,8
2005/06	223,1	59,1	48,3	129,3	44,6	5,9	13,3	10,7	0,0	9,1
2006/07	229,3	63,8	60,7	110,6	44,8	8,9	17,4	12,8	0,3	6,9
2007/08	234,8	63,9	67,1	94,0	40,9	11,6	19,1	11,7	1,4	5,0
2008/09	237,6	62,6	74,8	89,1	36,8	14,2	19,2	11,6	1,7	3,5
2009/10	268,8	83,1	100,2	95,9	50,1	19,0	20,7	12,7	3,5	3,1
2010/11	303,1	106,5	101,1	116,1	51,0	20,5	21,0	12,8	4,4	3,4
2011/12	381,8	123,0	110,6	114,3	54,0	23,5	23,8	12,1	5,7	5,0
2012/13	447,2	146,2	110,4	106,1	57,5	27,6	24,4	12,0	7,3	6,7
2013/14	475,4	164,2	111,1	92,7	59,0	30,7	25,2	12,7	8,8	7,6

Kilde: Lånekassen. Indeksjusterte 2014-kroner.

Tabell 24: De mest populære studielandene blant norske medisinstudenter 2004/05–2013/14

	Polen	Ungarn	Danmark	Slovakia	Tsjekkia	Tyskland
2004/05	533	501	288	51	125	230
2005/06	668	504	295	86	155	196
2006/07	794	502	301	119	178	161
2007/08	864	480	283	168	192	130
2008/09	954	486	261	203	185	103
2009/10	1 110	488	249	245	178	79
2010/11	1 203	515	258	292	185	67
2011/12	1 262	551	247	336	204	56
2012/13	1 278	562	277	405	230	44
2013/14	1 260	526	320	436	255	32

Kilde: Lånekassen.

+47 55 30 38 00
post@siu.no

studeritlandet.no

studyinnorway.no

siu.no